

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

КАФЕДРА АДМІНІСТРАТИВНОГО І ФІНАНСОВОГО ПРАВА

**Тамара Латковська, Михайло Сідор,
Тетяна Голоядова**

ФІНАНСОВЕ ПРАВО

Навчально-методичний посібник

Освітня програма підготовки здобувачів вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня
в Національному університеті
«Одеська юридична академія»,
галузь знань – 08 «Право»,
спеціальність – 081 «Право»

Видання друге, доопрацьоване і доповнене

Одеса
Фенікс
2023

УДК 336
Л27

Рекомендовано до друку
навчально-методичною радою НУ «Одеська юридична академія»
(протокол № 1 від 26 вересня 2023 року).

Автори:

Латковська Тамара Анатоліївна – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія»;

Сідор Михайло Іванович – кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного і фінансового права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Голоядова Тетяна Олексіївна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного і фінансового права Національного університету «Одеська юридична академія».

Рецензенти:

Касьяненко Л. М. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри публічного права Державного податкового університету;

Ніщимна С. О. – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри адміністративного, цивільного та господарського права і процесу Академії Державної пенітенціарної служби.

Латковська Т., Сідор М., Голоядова Т.

Л27 Фінансове право : навч.-метод. посіб. (для здобувачів вищої освіти). 2-ге вид., доопр. і доп. [Електронне видання] / Т. Латковська, М. Сідор, Т. Голоядова. – Одеса : Фенікс, 2023. – 140 с. – Режим доступу: ...

ISBN 978–966–928–993–3

УДК 336

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Предметом вивчення навчальної дисципліни є фінансове право України як галузь права, що детермінується вивченням теоретико-правових засад суспільних відносин щодо здійснення фінансової діяльності держави та органів місцевого самоврядування; напрямки розвитку науки фінансового права на сучасному етапі; історії становлення фінансового права; фінансової системи України; бюджетного, податкового, банківського, валютного права; грошової системи та грошового обігу; зміст та підстави притягнення до фінансово-правової відповідальності. Окремим вектором навчальної дисципліни «Фінансове право» являється вивчення теоретичних здобутків щодо визначення сутності предмету та методу, принципів, джерел та структуризації фінансового права.

Мета вивчення навчальної дисципліни «Фінансове право» полягає у формуванні серед здобувачів вищої освіти комплексного знання щодо предмету курсу, яке відповідає сучасним тенденціям розвитку фінансово-правових відносин в Українській державі.

Виходячи із мети вивчення навчальної дисципліни «Фінансове право» та відповідно до вимог профілю освітньо-професійної програми, здобувачі вищої освіти повинні **вміти**:

- вирішувати задачі, надані до теми практичних занять, виконувати завдання із самостійної роботи, досліджувати історію становлення фінансово-правових норм України та порівнювати їх з фінансовим законодавством іноземних держав;
- демонструвати високий рівень правової свідомості, правового мислення і правової культури з дотриманням норм професійної етики та антикорупційного законодавства;
- усвідомлювати сервісне призначення держави, її органів та органів місцевого самоврядування, що спрямоване на служіння інтересам людини і громадянина;

- оцінювати та аналізувати конкретні правові ситуації та приймати обґрунтовані рішення;
- демонструвати спеціалізовані концептуальні знання, набуті у процесі навчання та/або професійної діяльності на рівні новітніх досягнень, які є основою для абстрактного мислення та впровадження інноваційної практики.
-

Рівень вищої освіти	Форма навчання	Тип	Курс	Семестр	Обсяг кредитів/год
перший (бакалаврський) рівень	Денна	ОД	2	3	3/90

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Вид навантаження	год
Кількість кредитів/год	3/90
Усього годин аудиторної роботи, у т.ч.:	42
лекційні заняття	20
практичні заняття	22
Усього годин самостійної роботи, у т.ч.:	48
Залік	-
Іспит	+

ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Фінанси та фінансова діяльність держави

1. Поняття фінансів та їх роль в економіці України.
2. Фінансова діяльність держави: поняття, принципи, методи.
3. Фінансова система України та її склад.
4. Конституційні основи фінансової діяльності України. Повноваження вищих органів влади України та органів місцевого самоврядування у галузі фінансової діяльності.
5. Система та повноваження органів влади, що здійснюють фінансову діяльність.

Основний зміст

1. Поняття фінансів та їх роль в економіці України

Фінанси здебільшого характеризуються як економічна категорія, але слід враховувати, що функціонування їх у господарському обороті є можливим лише тоді, коли відносини у цій сфері врегульовано правовими нормами. Це дає підставу зробити висновок, що фінанси є економіко-правовою категорією.

Фінанси як наукову категорію можна визначити як врегульовані правом економічні відносини, пов'язані зі створенням, розподілом та використанням грошових фондів для певних цілей. Грошові фонди можуть бути власністю держави, територіальної громади, господарюючих суб'єктів тощо. При з'ясуванні суті фінансів слід звернути увагу, на те що їх матеріальним змістом є грошові кошти, зосереджені у відповідних фондах («фінансові ресурси»), але не слід ототожнювати ці поняття: «фінанси» – є значно ширшим поняттям, аніж «фінансові ресурси».

Беручи до уваги грошову природу фінансів, слід підкреслити, що вони виникли із грошових відносин, але не можна ототожнювати поняття «гроші» та «фінанси», оскільки гроші є першоосновою фінан-

сів, первинним явищем, фінанси ж – похідним, вторинним. Гроші є інструментом фінансових відносин, які реалізуються через рух грошових потоків при створенні та використанні певних грошових фондів. Втім, використання грошей може відбуватися і поза сферою фінансових відносин: при купівлі-продажу, даруванні, спадкуванні тощо.

2. Фінансова діяльність держави: поняття, принципи, методи

Фінансова діяльність держави та органів місцевого самоврядування являє собою врегульований правом процес створення, розподілу та використання публічних грошових фондів для виконання їхніх завдань та функцій.

Фінансова діяльність здійснюється за принципами, основні з яких закріплені Конституцією України. Принцип законності означає здійснення фінансової діяльності на всіх етапах руху грошових фондів за чіткої регламентації їх нормами фінансового права, можливості застосування державного примусу. Принцип плановості полягає у здійсненні фінансової діяльності чітко впорядковано, послідовно, збалансовано за детального закріплення процедур і порядку руху коштів. Принцип гласності виражається у взаємозв'язку руху, співвідношенні та збалансованості різних грошових потоків, грошових фондів, доведенні до громадян та інших суб'єктів змісту проєктів фінансово-правових актів, підсумкових актів за результатами їх застосування. Принцип системності вимагає здійснення фінансової діяльності щодо взаємозалежних інститутів фінансової системи за певного співвідношення, взаємопроникнення ланок фінансової системи держави (бюджетної системи, кредитної системи, обов'язкового державного страхування, фінансів підприємств).

Використовуючи набуті знання теорії права та галузевих дисциплін, необхідно зазначити, що, як і будь-який інший процес, фінансова діяльність складається із певних стадій, а саме: 1) створення публічних грошових фондів; 2) розподіл (перерозподіл) публічних грошових фондів; 3) використання публічних грошових фондів. Як і будь-яка публічна діяльність, фінансова діяльність держави здійснюється за допомогою певних методів, тобто засобів, прийомів. Слід

приділити увагу їх класифікації залежно від стадій фінансової діяльності, згідно з якою їх поділяють на: а) методи створення публічних фондів; б) методи розподілу (перерозподілу) публічних фондів; в) методи використання публічних фондів.

3. Фінансова система України та її склад

Фінансова система України визначається як сукупність фінансових ланок (інститутів), об'єднаних за ознакою спільності форм і методів організації, розподілу й використання фондів коштів та за ознакою їх правового регулювання. Саме таке класичне формулювання підтримано всіма представниками фінансово-правової науки, воно з певними стилістичними відмінностями зустрічається не лише у вітчизняних підручниках, але й у науковій та навчально-методичній літературі на всьому пострадянському просторі.

Фінанси, становлять цілісну однорідну систему, проте можлива їх певна внутрішньовидова диференціація. Вона зумовлена більш детальним, спеціальним аналізом внутрішніх складових частин фінансів, що різняться своїми особливостями й режимами. За цих умов однорідні, єдині за формами і методами фінансові відносини визначаються як фінансовий інститут. Наявність єдиних за природою і змістом, але різних за формою фінансових інститутів зумовлена різноманіттям сфер застосування фінансів, напрямками їх реалізації.

Зміст фінансової системи розкривається через систему фінансових інститутів. Ланками фінансової системи є такі: 1. Бюджетна система. 2. Податкова система. 3. Кредитна система. 3. Обов'язкове державне страхування. 4. Фінанси підприємств.

4. Конституційні основи фінансової діяльності України. Повноваження вищих органів влади України та органів місцевого самоврядування у галузі фінансової діяльності

Держава керує фінансовою діяльністю через державні органи, наділені для цього відповідною компетенцією. За характером діяльності, повноваженнями в галузі фінансової діяльності всі органи, що беруть участь у ній, поділяють на дві групи: 1) органи загальної

компетенції, які, здійснюючи свою діяльність у багатьох напрямках, водночас реалізують і фінансову (Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Президент України, органи місцевого самоврядування), що не є для них основною чи єдиною; 2) органи спеціальної компетенції, створені державою і наділені повноваженнями винятково для здійснення фінансової діяльності (Міністерство фінансів України, Національний банк України, Державна казначейська служба, Державна податкова служба України та інші). У фінансовій діяльності беруть участь практично всі державні органи залежно від їх компетенції, встановленої Конституцією України та іншими законами України, нормативними актами, що визначають їх правовий статус та ін.

Засади правового статусу органів загальної компетенції як суб'єктів фінансової діяльності визначені Конституцією України.

Конституція України містить норми, які вказують на належність державі певних функцій (захист суверенітету і територіальної цілісності, забезпечення економічної та інформаційної безпеки), та покладення на неї низки обов'язків. Крім того, відповідно до норм Конституції України держава дбає та сприяє розвитку різних сфер суспільного життя, створює умови для реалізації прав громадян та юридичних осіб, гарантує та захищає їх. При цьому, саме права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави і держава відповідає за свою діяльність перед людиною. Всі потреби і права громадян, які визначені на конституційному рівні передбачають необхідність матеріального їх забезпечення, а точніше фінансування у певному обсязі із фондів коштів, які для цього створюються на державному або місцевому рівні. Отже, найважливішим питанням у даному контексті є ефективність фінансової діяльності держави з точки зору захисту при цьому прав і свобод людини.

5. Система та повноваження органів влади, що здійснюють фінансову діяльність

Окрім органів із загальною компетенцією, певними повноваженнями у сфері фінансової діяльності наділені органи виконавчої влади, що здійснюють управління фінансами.

Систему фінансових органів України очолює Міністерство фінансів (далі – Мінфін України) – центральний орган виконавчої влади з управління фінансами: прогнозує розвиток економіки, розробляє проект Державної програми економічного і соціального розвитку, проект Державного бюджету України.

До суб'єктів фінансової діяльності спеціальної компетенції також відносяться органи фінансового контролю (Рахункова палата, Державна казначейська служба України, Державна аудиторська служба України, Державна податкова служба України, Державна служба фінансового моніторингу України) та Національний банк України. Основною метою діяльності органів фінансового контролю є забезпечення законності та дотримання фінансової дисципліни при формуванні, розподілі та використанні фондів грошових коштів. Специфічним проявом діяльності держави у фінансовій сфері є діяльність Національного банку України. Варто зазначити, що завдяки діяльності НБУ держава реалізує свій фінансово-правовий статус також і у галузі валютного регулювання, що в умовах виникнення фінансових кризових явищ набуває великого значення.

Зміст компетенції органів державної влади в галузі фінансів свідчить, що кожен з них наділений відповідними правами і обов'язками лише в певній частині. Обсяг компетенції кожного органу визначається відповідно до закріплених за ним функцій, у яких конкретизуються функції держави в цілому. Загалом вся система органів державної влади, що здійснюють від імені держави фінансову діяльність, складає той державний механізм, який забезпечує комплексне виконання державою поставлених перед нею завдань і забезпечення виконання покладених на неї функцій зокрема, як суб'єкта фінансового права. Кожен із органів, що здійснює фінансову діяльність вирішує лише завдання, які поставлені перед ним, але діяльність їх всіх у сукупності спрямована на виконання функцій держави у галузі фінансів – формування, розподілу, перерозподілу та використання коштів публічних фондів та контролю за правильністю і своєчасністю їх формування та ефективністю використання.

Тема 2. Фінансове право як галузь права

1. Поняття та сутність фінансового права.
2. Предмет та методи фінансового права.
3. Система фінансового права як галузі права.
4. Джерела фінансового права.

Основний зміст

1. Поняття та сутність фінансового права

Фінансове право – це публічна галузь українського права, норми якої регулюють суспільні відносини, що виникають у процесі діяльності, спрямованої на формування, розподіл, перерозподіл та використання централізованих і децентралізованих фондів коштів та інших фондів публічного характеру, необхідних для функціонування держави й органів місцевого самоврядування. Фінансове право можна аналізувати в кількох аспектах: як галузь права, як науку і як навчальну дисципліну. Як галузь права фінансове право належить до публічних галузей. Також фінансовому праву притаманні такі ознаки як самостійний та комплексний характер. Вище зазначені ознаки обумовлюють наявність у фінансового права свого предмету регулювання, особливості методу, які не властиві іншим галузям і цим виокремлюють царину однорідних суспільних відносин.

Також слід мати на увазі, що норми фінансового права регулюють суспільні відносини, що виникли в процесі фінансової діяльності держави й органів місцевого самоврядування, які і становлять предмет фінансового права.

2. Предмет та методи фінансового права

Притаманна фінансовому праву специфіка відносин, обумовлених взаємопов'язаними ланками фінансової системи, дозволяють розглядати предмет фінансового права як сукупність суспільних відносин, що виникають у процесі мобілізації коштів у публічні централізовані і децентралізовані фонди держави й органів місцевого самоврядування, їх розподілу й використання, а також при здійсненні контролю за рухом цих коштів, їх ефективним та цільовим викорис-

танням, а також у зв'язку з грошовою емісією. Предмет фінансового права включає не всі грошові відносини, а лише тільки ті, які пов'язані з утворенням, розподілом та використанням державних та місцевих фондів коштів, що обумовлено їх публічним характером.

Таким чином, предмет фінансового права можливо поділити на три групи відносин. До першої групи відносять відносини щодо формування, розподілу та використання публічних фондів грошових коштів, до другої групи – відносини щодо здійснення фінансового контролю, до третьої – відносини щодо емісії національної валюти.

Важливим критерієм визначення природи галузі права, її місця в системі права виступає метод правового регулювання, під яким розуміють сукупність прийомів і способів впливу права на суспільні відносини. Метод правового регулювання визначає також ступінь впливу на поведінку учасників суспільних відносин, на характер їх взаємозв'язків. Кожен метод правового регулювання має характерні ознаки, сукупність яких і дає змогу реалізувати завдання і мету правової регламентації.

Основним методом фінансового права є метод владних приписів з боку уповноважених органів держави та органів місцевого самоврядування при здійсненні ними діяльності з приводу утворення, розподілу та використання публічних фондів коштів.

Аналіз системи впливу на відносини, що регулюються фінансовим правом, дає підстави для висновку, що основною ознакою методу регулювання фінансових відносин є державно-владні вказівки одними учасниками фінансових відносин іншим, що діють від імені держави. Метод, що ґрунтується на владному підпорядкуванні однієї сторони іншій, застосовують і в інших галузях права (наприклад, в адміністративному), проте в регулюванні фінансових відносин він має специфіку. Так, особливістю методу фінансового права є те, що владні приписи стосуються платників, порядку, умов і розміру платежів у бюджеті, мети використання коштів та ін. Державними органами, які можуть давати розпорядження учасникам фінансових відносин, є фінансові органи. Інша особливість методу фінансового права – широке застосування імперативних (тобто однозначних, що не допускають вибору) норм із метою формування бюджетів.

При застосуванні імперативного методу можливе також використання рекомендацій, погоджень, що передбачає право вибору в поведінці підлеглого суб'єкта чи зобов'язаної сторони.

3. Система фінансового права як галузі права

Систему фінансового права можна розглядати як систему галузі фінансового права, систему навчальної дисципліни «фінансове право» та як систему фінансового законодавства.

Слід мати на увазі, що система фінансового права як галузі права – об'єктивно обумовлена системою фінансових відносин, внутрішню його будовою, об'єднання та розташування фінансово-правових норм у певній послідовності. Система фінансового права – це об'єктивно обумовлена внутрішня організація фінансового права, що полягає в єдності й узгодженості фінансово-правових норм та їх згрупуванні у фінансово-правові інститути й підгалузі.

Фінансове право складається із Загальної та Особливої частин.

Загальна частина фінансового права об'єднує норми фінансового права, які закріплюють: поняття та особливості фінансів; принципи, форми та методи фінансової діяльності держави та органів місцевого самоврядування; систему органів управління публічними фінансами та їхні повноваження; предмет та метод фінансово-правового регулювання; характеристики фінансових правовідносин та фінансово-правових норм; організацію фінансового контролю, його види та методи. Норми Загальної частини фінансового права конкретизуються в його Особливій частині. Особлива частина фінансового права поділяється на розділи або підгалузі, які включають відповідні фінансово-правові інститути. Кожний підрозділ являє собою сукупність фінансово-правових норм, що регулюють групу однорідних фінансових відносин. Фінансово-правовий інститут об'єднує правові норми, що регулюють більш вузьку за своїм змістом певну групу фінансових відносин, ніж розділ чи підгалузь. Підгалузь фінансового права характеризується наявністю в її складі декількох фінансово-правових інститутів. До підгалузей фінансового права відносяться Бюджетне право та Податкове право.

4. Джерела фінансового права

Джерела фінансового права – це правові форми зовнішнього вираження норм фінансового права. Джерела фінансового права являють собою зовнішню форму вираження фінансово-правових норм, що видають держава, її органи та органи місцевого самоврядування або органи, які визнані державою і представляють фінансові інтереси суспільства чи окремих категорій громадян.

Традиційно джерелами права вважаються нормативно-правові акти, санкціоновані звичаї, прецеденти (судові чи адміністративні), міжнародні угоди. Джерела фінансового права – це закони та нормативно-правові акти Верховної Ради України, державних виконавчих органів та органів місцевого самоврядування, які вміщують норми фінансового права.

Джерела фінансового права можна класифікувати залежно від низки підстав: особливостей правового регулювання і характеру встановлення; обсягу; часу дії; території дії; суб'єкта нормотворчості; характеру норм, що містяться в ньому.

До джерел фінансового права належать: Конституція – Основний закон України; закони, що регулюють фінансові відносини; Бюджетний кодекс України, Податковий кодекс України; нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України з фінансових питань; нормативно-правові акти центральних органів виконавчої влади; акти місцевих рад та місцевих державних адміністрацій; міжнародно-правові акти, що ратифіковані парламентом і є частиною національного законодавства.

Тема 3. Фінансово-правові норми та фінансові правовідносини

1. Поняття, особливості та структура фінансово-правових норм.
2. Класифікація фінансово-правових норм.
3. Фінансово-правові відносини: зміст та особливості. Види фінансово-правових відносин.
4. Підстави виникнення, зміни та припинення фінансово-правових відносин.
5. Суб'єкти фінансового права та фінансових правовідносин.

Основний зміст

1. Поняття, особливості та структура фінансово-правових норм

Фінансово-правова норма – загальнообов'язкове формально визначене правило поведінки, що встановлюється уповноваженими органами влади з метою регулювання суспільних відносин у сфері формування, розподілу й використання централізованих і децентралізованих грошових фондів і забезпечується примусом держави. Фінансово-правові норми визначають права та обов'язки учасників фінансових відносин, обставини, за яких вони стають носіями прав та обов'язків, передбачають відповідальність за невиконання приписів держави.

Фінансово-правовій нормі притаманні як загальні риси правової норми, так і спеціальні ознаки. Специфічні риси фінансово-правових норм проявляються в наступних їхніх особливостях: 1) регулюють лише фінансові правовідносини; 2) мають державно-владний, імперативний характер і виражені в категоричній формі, що не допускає їх довільної зміни, а зміст і обсяг прав та обов'язків суб'єктів фінансових правовідносин має бути чітко визначений; 3) за допомогою фінансово-правових норм забезпечується реалізація насамперед публічних інтересів – інтересів держави, місцевого самоврядування, суспільства в цілому; 4) їм притаманний грошовий вираз, оскільки відносини, які врегульовуються ними, спрямовані на централізовані й децентралізовані грошові фонди; 5) за порушення приписів фінансово-правових норм можуть застосовуватися не лише заходи фінансового впливу, але й дисциплінарного, адміністративного або кримінального.

Норма права має внутрішню будову, свою структуру. Студентам необхідно знати, що структура фінансово-правової норми – це впорядкована єдність необхідних елементів, що забезпечують її функціональну самостійність; це об'єктивно зумовлена потребами фінансово-правового регулювання її внутрішня організація, яка виражається в розподілі на складові елементи та у функціональних зв'язках між ними. Вона включає такі елементи як гіпотеза, диспозиція, санкція.

2. Класифікація фінансово-правових норм

Фінансово-правові норми можливо класифікувати за такими ознаками:

1) залежно від способу впливу на учасників фінансових відносин фінансово-правові норми поділяються на зобов'язуючі, забороняючі та уповноважуючі;

2) за змістом фінансово-правові норми можуть бути матеріальними та процесуальними;

3) за терміном дії розрізняють постійні та тимчасові (строкові) норми фінансового права;

4) за дією у просторі виокремлюються загальнодержавні і місцеві норми;

5) за колом осіб фінансово-правові норми поділяють на загальні, спеціальні та виняткові;

6) за суб'єктом правотворчості:- фінансово-правові норми, що приймаються Верховною Радою України: – фінансово-правові норми, що приймаються Кабінетом Міністрів України; – фінансово-правові норми, що приймаються центральними органами виконавчої влади; – фінансово-правові норми, що приймаються місцевими радами; фінансово-правові норми, що приймаються місцевими державними адміністраціями тощо;

7) за соціальним призначенням і роллю у правовій системі: регулятивні фінансово-правові норми та охоронні фінансово-правові норми.

3. Фінансово-правові відносини: зміст та особливості. Види фінансово-правових відносин

Фінансові правовідносини – це врегульовані фінансово-правовими нормами суспільні відносини, які виникають, змінюються або припиняються в галузі формування, розподілу й використання централізованих і децентралізованих фондів коштів держави чи місцевого самоврядування.

Основними ознаками відносин, що становлять предмет фінансово-правового регулювання, є: – майновий характер; – імперативно-

владний характер; – спрямованість на утворення, розподіл та використання публічних фондів коштів; – обов'язковим учасником виступає держава або орган місцевого самоврядування в особі уповноважених органів.

У фінансових правовідносинах чітко простежується державно-владна та майнова сторони. Відносини з приводу публічних фінансів є владно-майновими, в яких відносини влади невід'ємні від майнових відносин: з одного боку, держава наділяє компетентні органи владними повноваженнями та здійснює контроль за надходженням коштів у бюджет, з іншого – ці відносини регулюють формування власності держави, хоча спочатку й у специфічній грошовій формі. Порівнюючи фінансові правовідносини з адміністративними та цивільними правовідносинами, необхідно пам'ятати, що адміністративні правовідносини є владними, цивільні правовідносини є майновими, фінансові правовідносини є владно-майновими.

Якщо адміністративно-правове регулювання – це державне управління певними сферами, цивільно-правове – охоплює майнові відносини, то фінансово-правове визначається: 1) особливим майновим характером, який полягає у тому, що власником майна є держава й існує це майно у специфічній формі – у вигляді централізованих і децентралізованих грошових фондів; 2) владним характером, який полягає у тому, що владні повноваження має сам власник коштів. Саме єдність владно-майнових засад і дає змогу розрізнити фінансово-правові відносини, визначити їх єдність і за такого підходу вирізнити однорідні відносини, що є предметом регулювання.

4. Підстави виникнення, зміни та припинення фінансово-правових відносин

Для існування фінансових правовідносин необхідні юридичні факти, які поділяються на дії та події. Юридичні факти – це життєві обставини, з якими фінансово-правова норма пов'язує виникнення, зміну або припинення правовідносин. Дії у фінансових відносинах можуть бути правомірними і неправомірними.

Правомірні дії, як вольова поведінка, передбачені фінансово-правовою нормою і поділяються на юридичні акти та юридичні вчинки, а також дії спрямовані на задоволення публічного фінансового інтересу (притаманні лише щодо публічних суб'єктів). Юридичні акти – це правомірна дія учасника фінансових правовідносин, спрямована на отримання правового результату. Юридичні акти можуть бути індивідуальними. Юридичні вчинки – це правомірна дія, що зумовлює правові наслідки, пов'язані з фактом вольової дії, яка не залежить від бажання суб'єкта відносин. Тобто дія не спрямована на настання правового наслідку, але він настає у зв'язку зі здійсненням цієї дії.

Неправомірні дії – це поведінка, яка не відповідає приписам фінансово-правових норм.

Слід зазначити, що не може бути підставою зміни та припинення фінансових правовідносин волевиявлення сторін.

5. Суб'єкти фінансового права та фінансових правовідносин

Важливо не ототожнювати суб'єктів фінансового права і суб'єктів фінансових правовідносин. Суб'єкти фінансового права – це носії передбачених правовими нормами суб'єктивних прав і обов'язків у сфері фінансової діяльності, які мають можливість брати участь у правовідносинах. Властивість юридичної або фізичної особи бути носієм юридичних прав та обов'язків в силу юридичних норм називається правосуб'єктністю.

Правосуб'єктність у фінансовому праві є поняттям, більш широким, ніж суб'єкти фінансових правовідносин. Суб'єкти фінансового права мають правосуб'єктність, яку реалізують у конкретних правовідносинах. Суб'єкт фінансових правовідносин – це реальний учасник таких правовідносин.

Суб'єктами фінансового права є держава, колективні суб'єкти (органи державної влади, підприємства, установи, організації різних форм власності), індивідуальні суб'єкти (фізичні особи).

Тема 4. Правові засади фінансового контролю в Україні

1. Поняття фінансового контролю, його принципи та завдання. Роль фінансового контролю у соціально-економічних перетвореннях.
2. Види фінансового контролю. Форми та методи його здійснення.
3. Контрольні повноваження Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Рахункової палати, Національного банку України.
4. Контрольні повноваження органів Державної аудиторської служби України.
5. Фінансовий контроль, що здійснюється органами Державної податкової служби України.
6. Контрольні повноваження Державної казначейської служби України.
7. Правові основи аудиту в Україні. Його види. Правове значення аудиторської перевірки.

Основний зміст

1. Поняття фінансового контролю, його принципи та завдання. Роль фінансового контролю у соціально-економічних перетвореннях

Фінансовий контроль є невід'ємним елементом державного управління. Державний контроль може поділятися на загальний та спеціальний, до якого і відноситься фінансовий. Одностайність серед науковців щодо розуміння фінансового контролю відсутня. Необхідно розмежовувати поняття «фінансовий контроль» і «контрольна функція фінансів», які є різними за своєю суттю, оскільки контрольна функція фінансів – це прояв їх суспільного призначення і забезпечення економічних умов для здійснення контролю за формуванням, розподілом і використанням фондів коштів, а фінансовий контроль – це діяльність відповідних державних органів чи недержавних організацій, які практично використовують контрольний характер фінансів.

Фінансовий контроль можна визначити як діяльність уповноважених суб'єктів, направлена на забезпечення законності та дотриманні фінансової дисципліни під час формування, розподілу та використання централізованих та децентралізованих фондів грошових коштів.

Головним документом, в якому з урахуванням побудови різних систем фінансового контролю було закріплено принципи здійснення контролю є Лімська декларація керівних принципів фінансового контролю. Система побудови фінансового контролю у більшості країн є однотипною. Переліку принципів зазначений документ не містить, вони випливають з його змісту, що спричиняє їх різне виділення та трактування серед науковців. Досліджуючи положення Лімської декларації, можна дійти висновку, що мова йде про наступні принципи: законність, ефективність, незалежність, компетентність, гласність, об'єктивність та плановість. Принципу незалежності світова спільнота приділяє більше всього уваги, зазначаючи, що саме він є основою та запорукою якісного функціонування органів фінансового контролю.

2. Види фінансового контролю. Форми та методи його здійснення

Класифікація фінансового контролю надає можливість осмислити і розкрити таке багатоаспектне поняття, як «фінансовий контроль», і, звичайно, зрозуміти суть фінансового контролю як інституту фінансового права, який належить до інститутів загальної частини. Чітка і зрозуміла класифікація виступає запорукою ефективного та раціонального проведення фінансового контролю, яка має теоретичне та практичне значення.

В основу поділу фінансового контролю на види вкладають такі критерії: час здійснення контрольних дій, суб'єкти контролю, спосіб здійснення контрольних повноважень, сфера здійснення контролю, джерело інформації, що використовується контрольними органами. В залежності від вищезазначених критеріїв вирізняють наступні види:

Від характеру взаємовідносин між контролюючим органом та підконтрольним об'єктом можна виділити внутрішній та зовнішній

фінансовий контроль. За часом проведення контроль може бути попереднім, поточним, наступним. Від суб'єкта, що здійснює контроль, фінансовий контроль поділяється на контроль: державний, муніципальний, громадський та аудиторський. Від сфери фінансової діяльності виділяють бюджетний, податковий, валютний, банківський, страховий, кредитний тощо. Від джерела інформації виділяють документальний та фактичний фінансовий контроль. Наведена класифікація фінансового контролю не є вичерпною та можливо виділити види фінансового контролю за періодичністю проведення, формами проведення тощо.

Слід зазначити, що на науковому та законодавчому рівні відсутня єдина точка зору щодо розмежування понять форми та методи фінансового контролю. Під формою фінансового контролю необхідно розуміти зовнішнє вираження контрольних дій, методи фінансового контролю, в свою чергу, можна визначити як сукупність прийомів і засобів його здійснення. Застосування тих чи інших форм та методів залежить від органу контролю, мети та завдань контролю, часу його проведення. Основними формами фінансового контролю є: перевірка, ревізія, облік, обстеження, фінансовий моніторинг, аудит. До методів фінансового контролю відносяться документальний та економічний аналіз, експертиза, контрольне вимірювання та інші.

3. Контрольні повноваження Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Рахункової палати, Національного банку України

Серед суб'єктів фінансового контролю необхідно виокремити органи загальної компетенції, для яких фінансовий контроль є лише одним із напрямків їх діяльності, та органи спеціальної компетенції, які займаються виключно контрольною діяльністю.

До органів загальної компетенції відносяться Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України.

При вивченні контрольних повноважень Верховної Ради України слід звернутись перш за все до ст. 85 Конституції України, згідно з якою Верховна Рада України здійснює контрольні повноваження

у сфері фінансової діяльності при прийнятті законів, пов'язаних із функціонуванням фінансів, при щорічному затвердженні Державного бюджету, під час виконання Державного бюджету, прийнятті рішення щодо звіту про його виконання.

Крім того, потрібно врахувати, що Верховна Рада здійснює фінансовий контроль за діяльністю Кабінету Міністрів України, контролює створення й погашення державного внутрішнього та зовнішнього боргу, використання не передбачених Державним бюджетом позик, одержаних від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій. Необхідно звернути увагу і на парламентський контроль за витрачанням коштів державних фондів органами виконавчої влади, який здійснює Верховна Рада через постійні комітети. Слід зазначити, що у складі постійних комітетів Верховної Ради України особливу роль у сфері здійснення фінансового контролю відіграють спеціалізовані комітети – Комітет з питань бюджету і Комітет з питань фінансів, банківської діяльності, податкової і митної політики, які здійснюють систематичний контроль за публічними фінансами.

Крім того, за необхідності Верховна Рада може створювати тимчасові слідчі комісії для проведення розслідування з питань, що становлять суспільний інтерес, у тому числі й у сфері фінансів.

Необхідно зазначити, що Кабінет Міністрів України контрольні повноваження в зазначеній сфері реалізує в процесі управління економікою країни, здійснення державної фінансової політики, організації і забезпечення провадження зовнішньоекономічної діяльності, митної справи, при розробці та виконанні Державного бюджету України, при визначенні обсягів бюджетного фінансування науково-технічної сфери, утворенні та використанні державних резервних фондів, організації державного страхування. Через Міністра фінансів України він спрямовує і координує діяльність таких спеціалізованих контрольних органів, як Державна казначейська служба України, Державна аудиторська служба України, Державна фіскальна служба України та Державна служба фінансового моніторингу України.

Широке коло повноважень Національного банку України як центрального банку держави, у тому числі і контрольних, відобра-

жено в законах України «Про банки і банківську діяльність», «Про Національний банк України» тощо. Особливе правове положення Національного банку України, який є центральним банком України, особливим центральним органом державного управління, вищою ланкою єдиної банківської системи України та господарюючим суб'єктом, обумовлює необхідність його характеристики як суб'єкта з подвійним правовим статусом.

Необхідно взяти до уваги, що контрольні та наглядові повноваження Національний банк України здійснює при проведенні єдиної державної політики у сфері грошового обігу і кредиту; з метою забезпечення фінансової надійності всіх ланок банківської системи встановлює економічні нормативи для банків і контролює їх дотримання; організовує і контролює міжбанківські розрахунки; здійснює валютний контроль; встановлює вимоги щодо здійснення обов'язкових аудиторських перевірок комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ, оцінює висновки за результатами цих перевірок.

Відповідно до ст. 98 Конституції України та Закону України «Про Рахункову палату» Рахункова палата від імені Верховної Ради України здійснює контроль за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням. Підзвітність та інформування парламенту про результати своєї роботи – не означає здійснення парламентського контролю, Рахункова палата здійснює власний державний контроль. Рахункова палата є органом контролю спеціальної конституційної компетенції, яка здійснює контроль за видатковою та дохідною частинами Державного бюджету України, експертно-аналітична та контрольна функції поширюються на весь процес бюджету.

4. Контрольні повноваження органів Державної аудиторської служби України

Особливе місце в системі органів державного фінансового контролю належить Державній аудиторській службі України, яка є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра

фінансів та який реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю. Згідно Положенню Про Державну аудиторську службу України основними завданнями є: реалізація державної політики у сфері державного фінансового контролю; внесення на розгляд Міністра фінансів пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері державного фінансового контролю; здійснення державного фінансового контролю, спрямованого на оцінку ефективного, законного, цільового, результативного використання та збереження державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, досягнення економії бюджетних коштів; надання у передбачених законом випадках адміністративних послуг. Відповідно до функцій покладених на Державну аудиторську службу вона здійснює державний фінансовий контроль та контроль за: виконанням функцій з управління об'єктами державної власності; цільовим та ефективним використанням коштів державного і місцевих бюджетів; цільовим використанням і своєчасним поверненням кредитів (позик), одержаних під державні (місцеві) гарантії; достовірністю визначення потреби в бюджетних коштах при складанні планових бюджетних показників; відповідністю взятих бюджетних зобов'язань розпорядниками бюджетних коштів відповідним бюджетним асигнуванням, паспорту бюджетної програми (у разі застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі); веденням бухгалтерського обліку, а також складанням фінансової і бюджетної звітності, паспортів бюджетних програм та звітів про їх виконання (у разі застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі), кошторисів та інших документів, що застосовуються в процесі виконання бюджету; станом внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту у розпорядників бюджетних коштів; усуненням виявлених недоліків і порушень.

5. Фінансовий контроль, що здійснюється органами Державної податкової служби України

Наступним органом, спеціальної компетенції в сфері фінансового контролю є Державна податкова служба України. Вона відповідно до покладених на неї завдань контролює своєчасність подання плат-

никами податків та єдиного внеску передбаченої законом звітності, своєчасність, достовірність, повноту нарахування та сплати податків і зборів, єдиного внеску, та інших платежів; здійснює контроль за дотриманням податкового і митного законодавства, законодавства щодо трансфертного ціноутворення, законодавства щодо адміністрування єдиного внеску та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого законом покладено на цей орган.

Державна податкова служба є одним з основних органів, який займається наповненням державного бюджету.

6. Контрольні повноваження Державної казначейської служби України

Державна казначейська служба України є спеціальним органом фінансового контролю, до повноважень якої належить контроль за: веденням бухгалтерського обліку всіх надходжень і витрат державного бюджету та місцевих бюджетів, складанням та поданням фінансової і бюджетної звітності; бюджетними повноваженнями при зарахуванні надходжень бюджету; відповідністю кошторисів розпорядників бюджетних коштів показникам розпису бюджету; відповідністю взятих розпорядниками бюджетних коштів бюджетних зобов'язань відповідним бюджетним асигнуванням, паспорту бюджетної програми (у разі застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі); відповідністю платежів узятим бюджетним зобов'язанням та відповідним бюджетним асигнуванням; дотриманням правил валютного контролю за операціями з бюджетними коштами в іноземній валюті; дотриманням порядку проведення лотерей з використанням електронних систем прийняття сплати за участь у лотереї в режимі реального часу; закупівлею товарів, робіт і послуг за державні кошти при здійсненні розрахунково-касового обслуговування розпорядників і одержувачів бюджетних коштів, а також інших клієнтів відповідно до законодавства.

Казначейство України веде облік касового виконання Державного бюджету України, складає звіт про стан його виконання. Казначейство здійснює через систему електронних платежів Національного

банку України розрахунково-касове обслуговування розпорядників, одержувачів бюджетних коштів та інших клієнтів. Крім того відомство проводить взаємні розрахунки між державним бюджетом та місцевими бюджетами. Воно веде базу даних про мережу розпорядників і одержувачів бюджетних коштів, складає звітність про виконання державного, місцевих і зведеного бюджетів та подає її органам законодавчої і виконавчої влади, а також місцевим фінансовим органам.

7. Правові основи аудиту в Україні. Його види. Правове значення аудиторської перевірки

Окремо необхідно звернути увагу на аудиторів та аудиторські фірми. Аудиторська діяльність регламентується Законом України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» та являє собою один з видів фінансового контролю (недержавний) і здійснюється поряд із фінансовим контролем, що проводиться відповідно до чинного законодавства України спеціально уповноваженими на те державними органами. Відповідно до Закону аудит може бути ініціативний та обов'язковий.

Необхідно звернути увагу на випадки коли проведення аудиту носить обов'язковий характер: підтвердження достовірності та повноти річної фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності публічних акціонерних товариств, підприємств-емітентів облігацій, професійних учасників ринку цінних паперів, фінансових установ та інших суб'єктів господарювання, звітність яких відповідно до законодавства України підлягає офіційному оприлюдненню, за винятком установ і організацій, що повністю утримуються за рахунок державного бюджету; перевірки фінансового стану засновників банків, підприємств з іноземними інвестиціями, публічних акціонерних товариств (крім фізичних осіб), страхових і холдингових компаній, інститутів спільного інвестування, довірчих товариств та інших фінансових посередників; емітентів цінних паперів, які здійснюють публічне розміщення, та похідних (деривативів), а також при отриманні ліцензії на здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів.

Проведення аудиту є обов'язковим також в інших випадках, передбачених законами України, а коли у законі не міститься норма про обов'язковість його проведення, то він здійснюється суто за ініціативою власника підприємства, установи, організації. Проведення обов'язкового аудиту дозволяє заощадити бюджетні кошти для проведення контролю господарюючого суб'єкта. В багатьох країнах встановлена можливість використання аудиторських висновків для цілей державного фінансового контролю на законодавчому рівні.

Тема 5. Бюджетне право та бюджетна система

1. Поняття бюджету його значення для функціонування держави та органів місцевого самоврядування.
2. Поняття бюджетного права як підгалузі фінансового права; предмет бюджетного права. Система джерел бюджетного права.
3. Бюджетно-правові норми та бюджетно-правові відносини: загальна характеристика та особливості.
4. Бюджетна система України та принципи її побудови.
5. Поняття та значення міжбюджетних відносин.

Основний зміст

1. Поняття бюджету його значення для функціонування держави та органів місцевого самоврядування

Кожна держава має певні потреби, для задоволення яких необхідні матеріальні кошти. Збирання і витрачання цих засобів завжди складало одну з важливіших функцій будь-якого уряду. Саме за рахунок коштів що акумулюються в межах бюджету відповідного рівня фінансово забезпечується виконання державних завдань і функцій, функціонування органів державної влади.

Зараз бюджет є невід'ємним елементом та ознакою будь-якої держави, господарство якої ведеться згідно із планом, затвердженим законом. Але у кожній країні він має свої особливості, так як на це впливають державний устрій, її адміністративна система, рівень розвитку економіки та її структурні особливості.

Бюджет є складне та багатогранне явище. Відповідно бюджет може розглядатись як економічна категорія, в матеріальному аспекті, як правова категорія, як бухгалтерська категорія та в політичному сенсі.

В свою чергу чинне законодавство містить легальне визначення бюджету. Так, відповідно до статті 2 Бюджетного кодексу України, бюджет – це план формування і використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються органами державної влади, органами влади АРК та органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду. В Україні бюджетний період складає дванадцять місяців та співпадає з календарним роком, тобто з 1 січня до 31 грудня відповідного року. Статтею 3 Бюджетного кодексу України передбачені виключні обставини, за наявності яких бюджет затверджується на інший період, до таких обставин належать введення військового стану або введення надзвичайного стану на території України.

Складовими частинами загального фонду бюджету є: загальний, спеціальний та резервний фонд.

2. Поняття бюджетного права як підгалузі фінансового права; предмет бюджетного права. Система джерел бюджетного права

Сукупність фінансово-правових норм, що регулюють фінансові відносини, які виникають у зв'язку з бюджетною діяльністю, тобто утворенням, розподілом та використанням коштів державного та місцевого бюджетів становить бюджетне право. Бюджетне право є підгалуззю фінансового права, так як має власний предмет правового регулювання, внутрішню будову (бюджетний устрій та бюджетний процес) та власне кодифіковане джерело у формі Бюджетного кодексу України.

Предметом бюджетного права є відносини, що виникають на підставі бюджетно-правових норм, які встановлюють бюджетну систему, структуру та порядок розподілу доходів і видатків бюджетів, а також повноваження держави та органів місцевого самоврядування

у галузі бюджетів, бюджетного процесу, контролю та відповідальності за порушення бюджетного законодавства.

Бюджетне право тісно пов'язане з іншими складовими фінансового права, а саме податковим, державним кредитом, державними видатками.

Бюджетне законодавство складається із: 1) Конституції України; 2) Бюджетного кодексу України; 3) закону про Державний бюджет України; 4) інших законів, що регулюють бюджетні відносини; 5) нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України; 6) нормативно-правових актів органів виконавчої влади; 7) рішень про місцевий бюджет; 8) рішень органів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування.

3. Бюджетно-правові норми та бюджетно-правові відносини: загальна характеристика та особливості

Бюджетно-правові норми як вид фінансово-правових норм, які встановлюють правила поведінки суб'єктів, впливають із змісту суспільних (економічних) відносин, які, будучи врегульованими цими нормами, набувають характеру бюджетно-правових відносин.

Бюджетно-правові норми можна класифікувати за змістом на матеріальні та процесуальні. Матеріальні норми встановлюють матеріальний зміст бюджету, структуру бюджетної системи, джерела доходів і видатків, їх обсяги, порядок закріплення за різними ланками бюджетної системи, здійснення міжбюджетних трансфертів тощо. Процесуальні бюджетно-правові норми регулюють бюджетний процес, тобто відносини з приводу складання, розгляду і затвердження бюджету, здійснення його виконання, а також складання, розгляд і затвердження звітності про виконання бюджету. Такі норми об'єднано у фінансово-правовий інститут – бюджетний процес.

Бюджетні правовідносини охоплюють сукупність грошових відносин, пов'язаних з акумуляцією, розподілом та використанням централізованих грошових фондів відповідного територіального рівня з метою фінансового забезпечення завдань і функцій конкретної території.

Систему бюджетних правовідносин становлять: а) нормотворчі бюджетні правовідносини; б) правовідносини виконання бюджету;

в) міжбюджетні правовідносини; г) контрольно-бюджетні правовідносини; д) охоронні бюджетні правовідносини.

Бюджетним правовідносинам притаманні спеціальні ознаки: 1) мають періодичний характер; 2) строковість; 3) обмежений суб'єктний склад.

4. Бюджетна система України та принципи її побудови

Бюджетна система є складовою фінансової системи держави, при цьому посідає центральне місце серед інших її елементів. Бюджетна система України це сукупність бюджетів, що діють на території нашої держави, і яка побудована з урахуванням економічних відносин, державного і адміністративно-територіального устрою і врегульована нормами права. Відповідно до статті 5 Бюджетного кодексу України бюджетна система нашої країни складається з державного бюджету та місцевих бюджетів. В свою чергу під місцевими бюджетами розуміють бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети та бюджети місцевого самоврядування, тобто бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст (у тому числі районів у містах).

Бюджетна система України відповідно до статті 7 Бюджетного кодексу України ґрунтується на таких принципах: 1) принцип єдності бюджетної системи; 2) принцип збалансованості; 3) принцип самостійності; 4) принцип; 5) принцип обґрунтованості; 6) принцип ефективності та результативності; 7) принцип субсидіарності; 8) принцип цільового використання бюджетних коштів; 9) принцип справедливості і неупередженості; 10) принцип публічності та прозорості.

5. Поняття та значення міжбюджетних відносин

Відповідно до ст. 81 Бюджетного кодексу України міжбюджетні відносини – це відносини між державою, Автономною Республікою Крим та місцевим самоврядуванням щодо забезпечення відповідних бюджетів фінансовими ресурсами, необхідними для виконання функцій, передбачених Конституцією України та законами України. Метою регулювання міжбюджетних відносин є забезпечення відпо-

відності повноважень на здійснення видатків, закріплених законодавчими актами за бюджетами, та фінансових ресурсів, які мають забезпечувати виконання цих повноважень.

Формами здійснення міжбюджетних відносин є розподіл доходів між бюджетами, розподіл видатків між бюджетами та міжбюджетні трансферти.

Таким чином, бюджети повинні бути забезпеченні необхідним об'ємом коштів для виконання закріплених за ними видатків. Таке забезпечення реалізується шляхом закріплення за кожним рівнем бюджету на постійній основі відповідних доходів. Але необхідність у коштах змінюється з року в рік, крім того певні об'єктивні фактори (екологічний стан, природно-кліматичні умови, економічний розвиток, кількість населення тощо) вимагають додаткового виділення коштів, яке досягається за допомогою бюджетного регулювання, що являє собою перерозподіл частини загальнодержавних доходів між бюджетами нижчого рівня з метою збалансування кожного з них.

Тема 6. Бюджетний процес в Україні

1. Поняття та зміст бюджетного процесу. Учасники бюджетного процесу.
2. Загальна характеристика порядку складання проекту Державного та місцевих бюджетів. Бюджетна декларація: зміст та значення.
3. Розгляд проекту та прийняття закону про Державного бюджету України (рішення про місцевий бюджет).
4. Порядок виконання бюджету. Розпис бюджету.
5. Складання звіту про виконання бюджету. Розгляд та затвердження звіту про виконання бюджету.

Основний зміст

1. Поняття та зміст бюджетного процесу. Учасники бюджетного процесу

Бюджетний процес є одним із видів юридичного процесу широкого сенсі. Таке розуміння юридичного процесу дозволяє ствер-

джувати, що бюджетному процесу такі ознаки юридичного процесу, як стадійність, послідовність стадій, обов'язкова наявність державно-владного суб'єкта, правова природа процесу, чітка правова регламентація. Крім зазначених загальних ознак, можна виокремити й спеціальні, притаманні лише бюджетному процесу, ознаки: чітко визначена мета кожної із стадій, визначене коло суб'єктів на кожній стадії, межі бюджетного процесу та його стадій, циклічність стадій, які щороку повторюються, логічність побудови.

Бюджетний кодекс України визначає бюджетний процес як регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання, а також контролю за дотриманням бюджетного законодавства.

Бюджетний кодекс України закріпив принципи бюджетної системи, а принципи бюджетного процесу не знайшли свого нормативного закріплення. Виходячи із вищенаведеного, можна стверджувати, що бюджетний процес заснований на єдиних принципах, які присутні на кожній його стадії.

У Бюджетному кодексі України визначено принципи бюджетної системи. Разом із тим, слід зазначити, що їх не класифіковано за інститутами бюджетного права. У зв'язку із цим вважається за доцільне виокремити з них принципи бюджетного процесу, а саме: принципи публічності та прозорості. Крім того, до принципів бюджетного процесу необхідно також зарахувати: 1) принцип плановості; 2) принцип періодичності; 3) принцип строковості; 4) принцип розподілу повноважень; 5) принцип відповідальності учасників бюджетного процесу.

У ст. 19 Бюджетному кодексі України передбачається також п'ять стадій бюджетного процесу: 1) складання та розгляд Бюджетної декларації; 2) складання проекту бюджету; 3) розгляд проекту та прийняття закону про Державний бюджет України, рішень про місцеві бюджети; 4) виконання бюджету, у тому числі у разі необхідності внесення змін до закону про Державний бюджет України, рішення про місцеві бюджети; 5) підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету і прийняття рішення про нього.

2. Загальна характеристика порядку складання проекту Державного та місцевих бюджетів. Бюджетна декларація: зміст та значення

Складання проекту бюджету є комплексом робіт щодо бюджету на майбутній бюджетний рік та за необхідності й на наступні за плановим два бюджетні періоди. Мета цієї стадії – створення завершеного економічно обґрунтованого проекту Державного бюджету України для внесення його на розгляд та затвердження у Верховній Раді України.

Значення стадії складання проекту Бюджетної декларації важко переоцінити. Змістом стадій складання Бюджетної декларації та проекту бюджету є бюджетне планування. Саме тут здійснюється планування, прогнозування, збалансування доходних можливостей та видаткових потреб. Як зазначено в Бюджетному кодексі України, проект Державного бюджету складається Міністерством фінансів України. Але при цьому слід враховувати, що для його складання Міністерству фінансів необхідно отримати відповідні документи, розрахунки, статистичні та аналітичні дані, де висвітлюється динаміка окремих економічних показників по доходах та видатках, а також зведені бюджетні запити з економічним обґрунтуванням показників щодо обсягів необхідного бюджетного фінансування, тобто складанню проекту бюджету передусє значна за обсягом робота, яка теж є невід'ємною частиною бюджетного процесу, проте не знайшла свого відображення у бюджетно-процесуальних нормах чинного Бюджетного кодексу України, що є значною прогалиною, оскільки звужуються зміст першої стадії бюджетного процесу та коло її учасників.

3. Розгляд проекту та прийняття закону про Державного бюджету України (рішення про місцевий бюджет)

Із поданням до парламенту, не пізніше 15 вересня, проекту бюджету починається третя стадія бюджетного процесу – розгляд проекту та прийняття закону про Державний бюджет України, рішення про місцеві бюджети.

Стадія розгляду та затвердження бюджету забезпечує надання йому загальнообов'язкової сили. Ця стадія, за своєю суттю, характе-

ризується як законотворчий процес. Основні засади здійснення другої стадії бюджетного процесу встановлюються безпосередньо Бюджетним кодексом України, сама ж процедура здійснення розгляду та затвердження Державного бюджету України визначається Регламентом Верховної Ради України.

Зміст другої стадії полягає у здійсненні парламентських слухань присвячених Державному бюджету в межах трьох читань. Структурно друга стадія складається з п'яти етапів: підготовка до першого читання, перше читання, підготовка до другого читання, друге читання та третє читання. Право затвердження бюджету є виключним правом вищого законодавчого органу або місцевого представницького органу.

Діючим бюджетним законодавством передбачається граничний термін прийняття закону про Державний бюджет України, до 1 грудня. Після прийняття закон про Державний бюджет України підписується та оприлюднюється.

4. Порядок виконання бюджету. Розпис бюджету

Із 1 січня по 31 грудня здійснюється четверта стадія бюджетного процесу, тобто виконання бюджету.

Державний бюджет виконується за розписом, який затверджується Міністерством фінансів України відповідно до бюджетного призначення у місячний термін після набрання чинності закону про Державний бюджет України. До затвердження розпису затверджується тимчасовий розпис на відповідний період.

На стадії виконання бюджету в бюджетному процесі беруть участь всі його учасники бюджетного процесу.

В Україні застосовується казначейська форма обслуговування Державного бюджету України. Казначейська форма обслуговування Державного бюджету України передбачає здійснення Державним казначейством України: операцій з коштами державного бюджету; розрахунково-касового обслуговування розпорядників бюджетних коштів; контролю бюджетних повноважень при зарахуванні надходжень, прийнятті зобов'язань та проведенні платежів; бухгалтерського обліку та складання звітності про виконання Державного бюджету.

Виконання Державного бюджету здійснюється на єдиному казначейському рахунку тільки в уповноваженому банку. Єдиний казначейський рахунок – це рахунок, відкритий Державному казначейству України в Національному банку України для обліку коштів та здійснення рахунків у Системі електронних платежів Національного банку України.

5. Складання звіту про виконання бюджету. Розгляд та затвердження звіту про виконання бюджету

Стадія підготовки та розгляду звіту про виконання бюджету є завершальною стадією бюджетного процесу. Вона забезпечує надання бюджету статусу виконаного чи не виконаного. Бюджетним законодавством передбачена оперативна, місячна, квартальна та річна звітність про виконання бюджету.

Після закінчення звітного періоду складається звіт про виконання бюджету і приймається рішення щодо нього. Зведення, складання та надання звітності про виконання Державного бюджету України здійснюється Державною казначейською службою України. Розпорядники бюджетних коштів відповідно до єдиної методики звітності складають та подають детальні звіти, що містять бухгалтерські баланси, дані про виконання кошторисів, результати діяльності та іншу інформацію за формами, встановленими законодавством України.

Річний звіт подається Кабінетом Міністрів України Верховній Раді України не пізніше 1 квітня року, наступного за звітним. За результатами розгляду Верховна Рада України приймає рішення щодо звіту про виконання закону про Державний бюджет України.

Тема 7. Правові засади оподаткування в Україні

1. Поняття та ознаки податків та зборів. Функції податків та зборів.
2. Юридичний склад податку.
3. Види податків та зборів.
4. Поняття податкового права як підгалузі фінансового права. Особливості податкових правовідносин. Суб'єкти та учасники податкових правовідносин.
5. Податковий обов'язок: поняття та зміст. Підстави виникнення та припинення податкового обов'язку.

Основний зміст

1. Поняття та ознаки податків та зборів. Функції податків та зборів

Основним джерелом доходів бюджетів є податки. Відповідно до статті 92 Конституції України податки, збори, система оподаткування визначаються лише законами.

Слід усвідомити, що відповідно до ст. 6 Податкового кодексу України податком є обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку відповідно до Кодексу. А збором (платою, внеском) є обов'язковий платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників зборів, за умови отримання ними спеціальної вигоди, у тому числі внаслідок вчинення на користь таких осіб державними органами, органами місцевого самоврядування, іншими уповноваженими органами та особами юридично значущих дій.

Спільною ознакою таких платежів є обов'язковість та їх фіскальний характер. Разом з тим, враховуючи їх правову природу та економічну сутність такі обов'язкові платежі слід розрізняти. Як зазначає законодавець, податок – це безумовний платіж, при цьому, Податковий кодекс України не розкриває ознаку безумовності. Враховуючи підхід законодавця, можливо розкрити «безумовність» як те, що законодавством не встановлено жодних умов щодо справляння такого обов'язкового платежу, а обов'язок із його сплати витікає із ст. 67 Конституції України. Разом з тим, науковці визначають податок як обов'язковий, індивідуально безеквівалентний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку, де головною ознакою постає індивідуальна без еквівалентність.

Стосовно функцій податку у науковій літературі точиться відкрита дискусія. Деякі автори виокремлюють основні (фіскальну, регулюючу, контрольну) та додаткові (розподільну, стимулюючу, накопичувальну) функції. Традиційно виокремлюють дві основні функції податку – фіскальну та регулюючу.

2. Юридичний склад податку

Стаття 7 Податкового кодексу України закріплює загальні засади встановлення податків і зборів, який передбачає, що під час встановлення податку обов'язково визначаються такі елементи: 1) платник податку; 2) об'єкт оподаткування; 3) база оподаткування; 4) ставка податку; 5) порядок обчислення податку; 6) податковий період; 7) строк та порядок сплати податку; 8) строк та порядок подання звітності про обчислення і сплату податку; 9) податкові пільги.

Встановити податкове зобов'язання означає визначити елементи податку (юридичний склад податку). Елементи податку є стрижнем кожного податку. Важливо знати, що кожен податок має свої особливі елементи. Визначити правове регулювання того чи іншого податку чи збору означає надати характеристику кожного елементу такого податку.

3. Види податків та зборів

Виокремлюють декілька критеріїв класифікації податків.

Зважаючи на те, що Україна за формою устрою є унітарною державою, спричиняє дворівневу систему оподаткування. Таким чином, за територіальною ознакою податки поділяються на: а) загальнодержавні та б) місцеві. Перелік загальнодержавних податків та зборів передбачено ст. 9 Податкового кодексу України. Держава визначає перелік та граничні ставки місцевих податків та зборів, а відповідні місцеві ради приймають рішення щодо введення та встановлення ставки таких податків та зборів на їх території. Перелік місцевих податків та зборів передбачено ст. 10 Податковим кодексом України.

В залежності від методу справляння податки поділяються на прямі та непрямі. Прямі податки справляються безпосередньо з доходу (прибутку) або майна платника, наприклад, податок на доходи фізичних осіб, податок із прибутку юридичних осіб, плата (податок) на землю тощо. Непрямі податки, об'єктом оподаткування яких є операції, митна вартість, обороти включаються до ціни товару на етапі його реалізації. До непрямих податків належать податок на додану вартість та акцизний податок.

У залежності від об'єкта оподаткування виокремлюють: майнові податки (плата за землю, податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки); податки з доходу (прибутку) – податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток; податки на операції (податок на додану вартість, акцизний податок).

4. Поняття податкового права як підгалузі фінансового права. Особливості податкових правовідносин. Суб'єкти та учасники податкових правовідносин

З плином часу відбувається розширення предмету правового регулювання податкового права. Наприкінці минулого століття до предмету податкового права входили відносини, що виникають в процесі справляння податків. Серед сучасних дослідників особливу увагу вивченню податкового права предмет податкового права визначається як суспільні відносини щодо розподілу тягаря публічних видатків серед членів суспільства, засновані на принципах рівності, всезагальності, економічної обґрунтованості, що мають організаційно-майновий характер, здатні існувати лише у правовій формі, складаються між суб'єктами, що наділені владними повноваженнями (публічними суб'єктами) та суб'єктами, що не наділені такими повноваженнями (приватними суб'єктами).

Визначення предмета податкового права надає можливість з'ясувати особливості податкових правовідносин. Податковим правовідносинам, як різновиду публічних, властиві характерні риси останніх. Поряд із загальним рисами податковим правовідносинам притаманні й специфічні ознаки. Характерною ознакою податкових правовідносин, як різновиду фінансових, є те, що вони виникають у процесі фінансової діяльності держави. У фінансових правовідносинах виражається сукупність грошових відносин, пов'язаних з мобілізацією, розподілом і використанням коштів державою та її органами, а також органами місцевого самоврядування з метою забезпечення виконання задач, які стоять перед ними на конкретному відрізку часу. Виникнення податкових правовідносин пов'язано з діяльністю органів державної влади і місцевого самоврядування щодо справляння до

бюджетів податків і інших обов'язкових платежів, перелік яких визначений податковою системою.

У податкових правовідносинах, так само як і в інших публічних правовідносинах, не буває рівності сторін внаслідок того, що однією із сторін виступає орган держави, наділений владними повноваженнями.

Владна сторона податкових правовідносин представлена контролюючими органами. За кожним податком встановлюється перелік осіб, які є платниками того чи іншого податку. Безпосередньо у відносини з платниками податків щодо справляння податків вступають контролюючі органи, і, як слід, в податкових правовідносинах коло їх суб'єктів точно встановлено в законодавстві.

У податкових правовідносинах, окрім контролюючого органу і платника податку, які є суб'єктами таких правовідносин, бере участь дещо ширше коло осіб, які є учасниками цих правовідносин.

Традиційно в теорії права розділяють суб'єкта права та суб'єкта права правовідносин. У податковому праві можливо виділити суб'єктів податкового права, суб'єктів податкових правовідносин, суб'єкта податку та учасників податкових правовідносин. У податкових правовідносинах беруть участь: а) контролюючі органи, які безпосередньо забезпечують надходження податків та зборів до бюджетів того або іншого рівня; б) платники податків – фізичні та юридичні особи, які зобов'язані сплачувати податки та збори у встановлений законом строк; в) особи, що сприяють сплаті податку: – особи, на яких законом покладений обов'язок щодо нарахування, утримання і сплати податку до бюджету від імені і за рахунок платника податків, ведення податкового обліку і надання податкової звітності до контролюючих органів.

5. Податковий обов'язок: поняття та зміст. Підстави виникнення та припинення податкового обов'язку

Найчастіше податковий обов'язок ототожнюють з обов'язком зі сплати податку. Але це тільки частина його змісту. Дійсно, сплата податку являє собою реалізацію основного обов'язку платника подат-

ків і може бути розглянута як податковий обов'язок у вузькому розумінні. Однак податковий обов'язок у широкому розумінні включає: 1) обов'язок з ведення податкового обліку; 2) обов'язок зі сплати податків і зборів; 3) обов'язок з податкової звітності.

Податковий обов'язок у широкому розумінні можна диференціювати і за видовими обов'язками платника податків, що виникають по кожному податку чи збору. Сукупність подібних окремих обов'язків і складатиме комплекс податкових обов'язків платника податків або податковий обов'язок у широкому розумінні.

Обов'язок зі сплати податку чи збору виникає, змінюється чи припиняється за наявності підстав, установлених податковим законодавством. Важливо враховувати, що в податкових правовідносинах діє розширювальний принцип, принцип дозволеного поведіння, тобто такий, що охоплює сукупність дій, прямо запропонованих законодавчими актами про оподаткування. Водночас подібне положення закріплює і певні гарантії, встановлюючи рамки для контролюючих органів: підстави виникнення, зміни і припинення обов'язків платника податків як об'єкта контролю мають встановлювати тільки податкові закони.

Тема 8. Адміністрування податків та зборів

1. Способи визначення податкового зобов'язання за чинним законодавством. Податкова декларація. Визначення податкового зобов'язання контролюючим органом.
2. Податкове повідомлення та податкова вимога. Порядок застосування.
3. Податкова застава: поняття, умови застосування.
4. Адміністративний арешт майна платника податків: поняття, умови, порядок застосування.
5. Санкції, що застосовуються до платників податків за порушення податкового законодавства за Податковим кодексом України.
6. Порядок оскарження рішень контролюючих органів.

Основний зміст

1. Способи визначення податкового зобов'язання за чинним законодавством. Податкова декларація. Визначення податкового зобов'язання контролюючим органом

Першою стадією реалізації податкового зобов'язання є стадія добровільного виконання податкового обов'язку. Процесуальна підстава є подання платником податку податкової декларації, в якій він зазначає розмір об'єкта (бази оподаткування), і розраховану на цій підставі суму податку, або ж вручення платникові податкового повідомлення із сумою податкового зобов'язання, визначеною контролюючим органом. Саме із цими подіями закон пов'язує початок перебігу строку для добровільного погашення податкового зобов'язання.

Обчислення податку являє собою сукупність дій платника податків (податкового агента) або податкового органу з визначення суми податку, що підлягає сплаті до бюджетів або цільових фондів.

Сума податкового зобов'язання з більшості податків (зборів) визначається платниками податків самостійно.

2. Податкове повідомлення та податкова вимога. Порядок застосування

Контролюючий орган надсилає (вручає) платнику податків податкове повідомлення-рішення, якщо сума грошового зобов'язання платника податків, передбаченого податковим або іншим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, розраховується контролюючим органом або якщо за результатами перевірки контролюючим органом встановлено факт невідповідності суми бюджетного відшкодування сумі, заявленій у податковій декларації; завищення розміру задекларованого від'ємного значення об'єкта оподаткування податком на прибуток або від'ємного значення суми податку на додану вартість; заниження або завищення суми податкових зобов'язань, заявленої у податковій декларації.

Податкове повідомлення-рішення – акт індивідуальної дії, що виходить від органу фіскальної служби і передбачає виконання платником податку припису, що міститься в ньому, щодо сплати донарахованої суми податкового зобов'язання та/чи штрафних санкцій.

В більшості випадків податкові повідомлення-рішення приймаються за результатами документальних податкових перевірок.

Податкове повідомлення-рішення вважається надісланим (врученим) платнику податків, якщо його передано посадовій особі такого платника податків під розписку або надіслано листом з повідомленням про вручення.

3. Податкова застава: поняття, умови застосування

Своєчасне і повне виконання податкового обов'язку є конституційним обов'язком кожної фізичної особи чи організації. Проте з різних причин платникові податків не завжди вдається виконати фінансові зобов'язання перед державою, а деякі платники свідомо ухиляються від сплати податків до бюджету. Тому держава змушена гарантувати надходження податкових платежів шляхом застосування до майна платника податків передбачених законодавством засобів забезпечення виконання податкового зобов'язання. До таких засобів відносяться податкова застава та адміністративний арешт майна платника податків. Деякі риси засобу забезпечення властиві також податковій пені.

Порядок застосування процедури податкової застави визначається ст. ст. 88–93 Податкового кодексу України. З метою забезпечення виконання платником податків своїх обов'язків, визначених Податковим кодексом України, майно платника податків, який має податковий борг, передається у податкову заставу. Право податкової застави виникає згідно з законом та не потребує письмового оформлення. В податкову заставу передається майно, що за своєю вартістю дорівнює сумі податкового боргу. Якщо воно є неподільним і іншого підходящого майна не має, до податкової застави можуть звертатися такі об'єкти неподільного майна.

Платник податків, активи якого перебувають у податковій заставі, здійснює вільне володіння, користування та розпорядження ними, за винятком окремих операцій, що підлягають письмовому узгодженню з податковим органом: різні види відчуження або оренда (лізинг) майна, що перебуває в податковій заставі.

4. Адміністративний арешт майна платника податків: поняття, умови, порядок застосування

Серед повноважень, наданих контролюючим органам, залишається такий спосіб забезпечення погашення податкового боргу та виконання інших обов'язків платниками податків як адміністративний арешт майна платника податків.

До правоутворюючих юридичних фактів для застосування адміністративного арешту належать такі: платник податків порушує правила відчуження майна, що перебуває у податковій заставі; фізична особа, яка має податковий борг, виїжджає за кордон; платник податків відмовляється від проведення документальної або фактичної перевірки за наявності законних підстав для її проведення або від допуску посадових осіб контролюючого органу; відсутні дозволи (ліцензії) на здійснення господарської діяльності, торгівлі патенти, а також у разі відсутності реєстраторів розрахункових операцій, зареєстрованих у встановленому законодавством порядку, крім випадків, визначених законодавством; відсутня реєстрація особи як платника податків у контролюючому органі, якщо така реєстрація є обов'язковою за законом, або коли платник податків, що отримав податкове повідомлення або має податковий борг, вчиняє дії з переведення майна за межі України, його приховування або передачі іншим особам; платник податків відмовляється від проведення перевірки стану збереження майна, яке перебуває у податковій заставі; платник податків не допускає податкового керуючого до складення акта опису майна, яке передається в податкову заставу.

Порядок застосування адміністративного арешту майна платника податків законодавцем регламентовано у ст. 94 Податкового кодексу України.

5. Санкції, що застосовуються до платників податків за порушення податкового законодавства за Податковим кодексом України

Податкову відповідальність можна визначити як різновид фінансової відповідальності, що настає за вчинення податкових пра-

вопорушень, передбачених ПК України. Вона поєднує в собі прояви каральної і правовідновлювальної відповідальності.

Підставою фінансової відповідальності є вчинення особою податкового правопорушення. Податковими правопорушеннями є протиправні діяння (дія чи бездіяльність) платників податків, податкових агентів, та/або їх посадових осіб, а також посадових осіб контролюючих органів, що призвели до невиконання або неналежного виконання вимог, встановлених Податковим кодексом України та іншим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи.

За вчинення податкових правопорушень накладання штрафних (фінансових) санкцій та пені. Слід звернути увагу, що ті правопорушення, які є підставою для нарахування податкової пені (прострочення сплати податку, заниження суми податкового зобов'язання, порушення умов митного режиму, що передбачає умовне звільнення від податків) є одночасно й підставами для нарахування штрафних санкцій. Особливістю пені є порядок її нарахування – сума пені збільшується з кожним днем триваючого правопорушення.

Штрафні санкції за окремі склади правопорушень також можуть збільшуватись зі сплином часу, але не з кожним днем.

6. Порядок оскарження рішень контролюючих органів

Одним із основних прав платників податків, закріплених у ст. 17 Податкового кодексу України, є право оскаржувати в встановленому порядку рішення, дії (бездіяльність) контролюючих органів (посадових осіб), а також надані контролюючими органами роз'яснення.

Оскарженням рішень контролюючих органів є оскарження платником податку податкового повідомлення-рішення про визначення сум грошового зобов'язання платника податків або будь-якого рішення контролюючого органу за процедурами адміністративного оскарження, або в судовому порядку.

В адміністративному порядку скарга повинна бути подана до контролюючого органу вищого рівня. Остаточне рішення вищого контролюючого органу за заявою платника податків не підлягає по-

дальшому адміністративному оскарженню, але може бути оскаржене у судовому порядку. З урахуванням строків давності платник податків має право оскаржити до суду рішення контролюючого органу.

При адміністративному оскарженні сума податкового зобов'язання вважається узгодженою, якщо скарга платника була задоволена, або отримане рішення за результатами розгляду скарги платником в подальшому не оскаржується – з дня отримання такого рішення. При судовому оскарженні суми податкового зобов'язання така сума є узгодженою з дня набрання законної сили судовим рішенням.

Тема. 9 Правове регулювання справляння податків та зборів

1. Характеристика податку на прибуток підприємств.
2. Податок на доходи фізичних осіб: платники, об'єкт оподаткування, база оподаткування, податкові соціальні пільги, податковий агент, податкова знижка, ставки.
3. Правова природа та характеристика податку на додану вартість. Податковий кредит з ПДВ.
4. Акцизний податок: порядок обчислення та сплати.

Основний зміст

1. Характеристика податку на прибуток підприємств

Податок на прибуток є головним загальнодержавним прямим податком з юридичних осіб. 10% надходжень від цього податку закріплено в якості доходного джерела обласних бюджетів.

Платники податку поділяються на резидентів та нерезидентів за ознакою місця реєстрації.

Серед резидентів платниками є усі суб'єкти господарювання – юридичні особи, які провадять господарську діяльність як на території України, так і за її межами.

Серед нерезидентів платниками є: юридичні особи, які утворені в будь-якій організаційно-правовій формі та отримують доходи з джерелом походження з України, за винятком установ та організацій, що мають дипломатичні привілеї або імунітет згідно з міжнарод-

ними договорами України; постійні представництва нерезидентів, які отримують доходи із джерелом походження з України або виконують агентські (представницькі) та інші функції стосовно таких нерезидентів чи їх засновників.

Не є платниками податку неприбуткові підприємства, установи та організації, внесені контролюючим органом до Реєстру неприбуткових установ та організацій за умови дотримання ряду вимог.

Об'єктом оподаткування є прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом коригування (збільшення або зменшення) фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності, на суму податкових різниць.

Базою оподаткування є грошове вираження об'єкту оподаткування. Базова ставка податку становить 18 відсотків. Законодавством передбачено особливості оподаткування певних видів діяльності.

2. Податок на доходи фізичних осіб: платники, об'єкт оподаткування, база оподаткування, податкові соціальні пільги, податковий агент, податкова знижка, ставки

Перевагою податку на доходи фізичних осіб є те, що він ставить рівень оподаткування у пряму залежність від джерела сплати податків – доходу, який отримує платник. Майнові податки не відповідають такій ознаці, оскільки не враховують доходи платників. До недоліків податку на доходи фізичних осіб слід віднести проблеми щодо обліку об'єкта оподаткування, оскільки про певну групу доходів може свідчити лише сам платник податків, що надає можливість приховувати доходи.

Правовий статус платника податку – фізичної особи залежить від того, чи є така особа резидентом або нерезидентом. Для залучення особи до сплати податку використовуються два критерії: територіальності і резидентства. Відповідно до принципу територіальності до оподаткування залучаються всі особи, які мають об'єкт оподатку-

вання із джерелом походження у країні. Таким чином, визначаючим для оподаткування є об'єкт оподаткування, при цьому громадянство, національна приналежність, місце проживання не беруться до уваги.

Принцип резидентства поділяє платників податків на резидентів і нерезидентів. Критерії визначення резидентського статусу фізичної встановлюються національним законодавством на підставі такого критерію, що являє собою сукупність передбачених податковим законодавством ознак, які дають підставу для визнання особи резидентом.

Статус податкових резидентів надає право державі оподатковувати всі доходи, отримані фізичними особами незалежно від джерел їхнього походження – у даній державі або за її межами, тоді як особи, що визнаються нерезидентами і залучаються до оподаткування тільки щодо доходів, які мають джерело їхнього походження з України.

Також різниця у оподаткуванні резидентів та нерезидентів полягає у тому, що право на податкову знижку та право на отримання податкової соціальної пільги мають лише резиденти.

3. Правова природа та характеристика податку на додану вартість

Правовому регулюванню справляння податку на додану вартість (ПДВ) присвячено розділ V Податкового кодексу України. Розглянемо основні елементи юридичного складу ПДВ.

Система платників податку на додану вартість доволі складна.

Всіх платників ПДВ можна умовно поділити на «загальних» та «спеціальних». При цьому «загальні» платники ПДВ в свою чергу складаються з трьох груп.

Об'єктом оподаткування ПДВ є операції платників податку з:

- 1) постачання товарів, місце постачання яких розташоване на митній території України, у тому числі операції з передачі права власності на об'єкти застави позичальнику (кредитору), на товари, що передаються на умовах товарного кредиту, а також з передачі об'єкта фінансового лізингу в користування лізингоотримувачу/орендарю;
- 2) постачання послуг, місце постачання яких розташоване на митній

території України; 3) ввезення товарів на митну територію України; 4) вивезення товарів за межі митної території України; 5) постачання послуг з міжнародних перевезень пасажирів і багажу та вантажів залізничним, автомобільним, морським і річковим та авіаційним транспортом.

База оподаткування операцій з постачання товарів/послуг визначається виходячи з їх договірної вартості з урахуванням загальнодержавних податків та зборів. При цьому база оподаткування операцій з постачання товарів/послуг не може бути нижче ціни придбання таких товарів/послуг, база оподаткування операцій з постачання самостійно виготовлених товарів/послуг не може бути нижче звичайних цін, а база оподаткування операцій з постачання необоротних активів не може бути нижче балансової (залишкової) вартості за даними бухгалтерського обліку.

Базова ставка податку становить 20 відсотків від бази оподаткування та додається до ціни товару/послуги.

Пільгова ставка податку становить 0 відсотків для операцій експорту, реекспорту, заправки морських та повітряних суден, що здійснюють рейси за межами території України тощо. За цими операціями податкові зобов'язання не виникають, проте платники, що їх здійснюють, можуть отримувати право на податковий кредит та бюджетне відшкодування.

Звітним (податковим) періодом є один календарний місяць. Платники єдиного податку можуть обрати податковим (звітним) періодом календарний квартал.

Сума податку, що підлягає сплаті (перерахуванню) до Державного бюджету України або бюджетному відшкодуванню, визначається як різниця між сумою податкового зобов'язання звітного (податкового) періоду та сумою податкового кредиту такого звітного (податкового) періоду.

При позитивному значенні цієї суми вона підлягає сплаті (перерахуванню) до бюджету, при від'ємному – бюджетному відшкодуванню, чи зменшує податковий борг з ПДВ, чи збільшує податковий кредит наступних періодів чи зараховується за заявою платника в ра-

хунок сплати грошових зобов'язань або погашення податкового боргу такого платника з інших платежів, що сплачуються до Державного бюджету України.

Дані податкової декларації з ПДВ, в тому числі обґрунтованість сум податкового кредиту (бюджетного відшкодування) перевіряються в ході камеральної (а в деяких випадках – документальної позапланової виїзної перевірки) на протязі 30 календарних днів після закінчення граничного терміну подання декларації. З 2015 року впроваджено систему електронного адміністрування ПДВ.

4. Акцизний податок: порядок обчислення та сплати

Правовому регулюванню акцизного податку присвячено розділ VI Податкового кодексу України. Акцизний податок є специфічним непрямим податком, який додається до ціни підакцизних товарів. Відповідно до п. 215.1. ст. 215 ПК України до підакцизних товарів належать: спирт етиловий та інші спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво; тютюнові вироби, тютюн та промислові замінники тютюну; пальне; автомобілі легкові, кузови до них, причеми та напівпричеми, мотоцикли, транспортні засоби, призначені для перевезення 10 осіб і більше, транспортні засоби для перевезення вантажів; електрична енергія.

Система платників акцизного податку складна і неоднорідна. Найбільш «загальними» групами платників є: суб'єкти господарювання, що виробляють підакцизні товари (продукцію) на митній території України, у тому числі з давальницької сировини; суб'єкти господарювання, що ввозять підакцизні товари (продукцію) на митну територію України; ізичні особи, які ввозять підакцизні товари (продукцію) на митну територію України в обсягах, що підлягають оподаткуванню, відповідно до митного законодавства.

Об'єктами оподаткування є операції з: – реалізації вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції); – реалізації та/або передачі в межах одного підприємства підакцизних товарів (продукції) з метою власного споживання, промислової переробки, своїм працівникам, а також здійснення внесків підакцизними товарами (продук-

цією) до статутного капіталу; – ввезення підакцизних товарів (продукції) на митну територію України та інші більш специфічні об'єкти оподаткування (реалізація конфіскованих, безхазяйних підакцизних товарів, оптове постачання електроенергії тощо).

База оподаткування залежить від об'єкту оподаткування та виду підакцизної продукції.

Для оподаткування акцизним податком окремих видів підакцизних товарів (продукції) застосовуються: адвалорні (у процентах до обороту реалізації товару (продукції), специфічні (у твердих сумах з одиниці товару (продукції) та адвалорні й специфічні ставки одночасно

Тема 10. Публічно-правове регулювання страхування. Правовий режим публічних цільових фондів

1. Поняття, значення та види державних цільових фондів.
2. Публічно-правове регулювання страхових відносин.
3. Державне соціальне страхування як особлива галузь страхування.

Основний зміст

1. Поняття, значення та види державних цільових фондів

Державні цільові фонди коштів створюються на державному рівні з метою ефективної реалізації соціальних завдань держави. Цільові фонди коштів є публічними фондами, за рахунок ресурсів яких здійснюється задоволення публічного інтересу і виконуються функції держави. Через такі фонди здійснюється рух коштів, що складають публічні як фінанси держави, так і фінанси суспільного призначення.

Цільові фонди мають такі ознаки, як: певне цільове призначення, визначену законодавством самостійність, чітко визначені джерела формування та напрями використання.

Слід звернути увагу на те, що внески до фондів є обов'язковими, але платежі надходять безпосередньо до фондів, а не до бюджету, оскільки вони є самостійними, та їх надходження формуються окремо на рахунках відповідного фонду. Джерелами формування доходів

державних цільових фондів є бюджетне фінансування, обов'язкові відрахування юридичних та фізичних осіб, доходи від інвестування власних коштів, добровільні внески та спонсорська допомога.

Під публічними фондами коштів розуміють грошові фонди, порядок формування та використання яких регулюються нормами актів суб'єкту публічної влади та кошти яких спрямовуються на задоволення публічного інтересу.

До державних цільових фондів коштів соціального призначення належать Пенсійний фонд України, Фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування (Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, Фонд соціального страхування України) та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб.

2. Публічно-правове регулювання страхових відносин

Захист майнових інтересів фізичних і юридичних осіб за умов настання страхових випадків за рахунок грошових фондів, утворених шляхом сплати страхових внесків цими особами, регулюється інститутом страхування. Відповідно до ст. 5 Закону України від 7 березня 1996 року, № 85/96 «Про страхування», страхування здійснюється на добровільній (договірній) і обов'язковій (впливає з закону) основ.

За своїм змістом страхування – це система відносин щодо формування і використання централізованих і децентралізованих фондів, необхідних для фінансування непередбачених потреб суспільства та його членів, відшкодування збитків, що виникли у результаті стихійних лих та інших подібних подій.

Беручи участь у регулюванні руху грошових фондів, будучи елементом фінансової системи, державне страхування характеризується і виконує функції фінансів (розподільну і контролюючу). Однак ці функції в умовах страхування набувають своєї специфіки, видових проявів. Так, розподільна функція у страхуванні виявляється у формі відновлення і заощадження.

Участь держави в страховій діяльності здійснюється на двох рівнях залежно від характеру страхових фондів: а) непрямому;

б) безпосередньому. Непряма участь держави в страховій діяльності пов'язана з організацією формування децентралізованих страхових фондів, тобто через механізм ліцензування страхової діяльності, коригування відповідних правових норм. Безпосередня участь держави у страховій діяльності здійснюється шляхом формування і забезпечення коштами обов'язкового державного страхування, формування цільових державних резервних фондів та ін. Особиста участь держави у страховій діяльності пов'язана, зазвичай, з обов'язковим страхуванням. Саме ця сфера відносин є предметом фінансово-правового регулювання.

3. Державне соціальне страхування як особлива галузь страхування

Організація страхової діяльності, керування державним страхуванням припускає класифікацію видів страхування, залежно від чого і формується правовий режим, який відображає конкретний вид страхової діяльності. Класифікація страхування може здійснюватися на різних підставах. За методом страхування: а) добровільне страхування здійснюється на основі договору між страхувальником і страховиком; б) обов'язкове страхування здійснюється на основі закону і припускає дві форми. Перша реалізується за рахунок особистих коштів страхувальників (страхування будівель, сільськогосподарських тварин, особисте страхування пасажирів та ін.). Друга форма обов'язкового страхування припускає страхування за рахунок бюджетних коштів і виступає як особисте (співробітників державних органів – поліції, фіскальної служби, митної служби, прокуратури та ін.) і майнове (на випадок заподіяння збитку знищенням або ушкодженням майна у зв'язку зі здійсненням службової діяльності).

Фінансово-правовий інститут обов'язкового державного страхування не охоплює усієї страхової діяльності загалом, а відмежовує тільки блок публічно-правових норм, використовуючи імперативний метод і створює таким чином однорідний правовий інститут. Характерними рисами відносин, що регулюються інститутом обов'язкового страхування, є: 1) встановлення державою видів, порядку, умов

обов'язкового страхування; 2) особиста участь держави або уповноваженого органа у цих відносинах; 3) застосування методу державно-владних приписів; 4) регулювання відносин щодо формування і використання державних страхових фондів. Таким чином, відносини, що регулюються фінансовими нормами, охоплюють: а) відносини, пов'язані з ліцензуванням діяльності страховиків; б) відносини між страховиками і страхувальниками в особі спеціальних органів виконавчої влади (Міністерства внутрішніх справ, податкових органів, митних органів та ін.). У цьому випадку кошти виділяються страхувальникам із відповідного бюджету; в) відносини, пов'язані з контролем за законністю і цільовим використанням коштів обов'язкового державного страхування; г) відносини між державою і платниками зборів на обов'язкове державне страхування.

Тема 11. Правове регулювання публічних видатків. Бюджетне фінансування

1. Поняття і види державних та місцевих видатків.
2. Поняття та принципи фінансування державних та муніципальних видатків.
3. Правова регламентація спеціальних (власних) коштів бюджетних установ.
4. Поняття кошторисно-бюджетного фінансування. Порядок розробки, затвердження та виконання кошторисів бюджетних установ.
5. Принципи, об'єкти кошторисно-бюджетного фінансування.

Основний зміст

1. Поняття і види державних та місцевих видатків

Як державні, так і місцеві видатки є публічними видатками, оскільки призначені для задоволення суспільних потреб і відповідно мають публічний характер.

За матеріальним змістом публічні видатки – це прями, безперервні, цільові грошові витрати з державного та місцевих бюджетів, а також інших централізованих грошових фондів, пов'язані з функціонуванням держави та місцевого самоврядування.

Як економічна категорія публічними видатками є економічні відносини з приводу використання фондів коштів держави, місцевого самоврядування, що спрямовуються на виконання завдань і функцій останніх.

Фінансово-правовий аспект поняття видатків полягає в тому, що публічні видатки – це врегульована нормами фінансового права система фінансово-правових відносин, які виникають, змінюються або припиняються у зв'язку з використанням фондів коштів держави, місцевого самоврядування для задоволення загальнодержавних і місцевих публічних інтересів.

Видатки класифікуються за різними критеріями: 1) за джерелом фінансування: централізовані та децентралізовані; 2) за формою власності: державні та муніципальні (місцеві); 3) за економічною характеристикою: поточні та капітальні; 4) за характером участі в суспільному виробництві: видатки на фінансування основних засобів, видатки на фінансування оборотних засобів, видатки на створення резервів; 5) за роллю в суспільному виробництві: видатки на розвиток матеріального виробництва та видатки на розвиток нематеріальної сфери; 6) за галузевою ознакою: на фінансування промисловості, на фінансування сільського господарства, на фінансування освіти, на фінансування науки, на фінансування культури, на фінансування соціального забезпечення; 7) за суспільним призначенням: на розвиток економіки; на правоохоронну діяльність; на соціально-культурні заходи; на обслуговування державного чи місцевого боргу; на оборону; на зовнішньоекономічну діяльність тощо.

2. Поняття та принципи фінансування державних та муніципальних видатків

Видатки здійснюються шляхом фінансування. Фінансування публічних видатків – це врегульоване нормами права виділення коштів із відповідних фондів для забезпечення виконання завдань і функцій органів державної влади й місцевого самоврядування з метою задоволення публічних потреб, що здійснюється на відповідних принципах.

Фінансування видатків може здійснюватися з різних джерел: – за рахунок коштів бюджетів – державного та місцевих; – за рахунок коштів спеціальних цільових фондів, що не включаються до складу бюджету; – за рахунок власних фінансових ресурсів державних і комунальних підприємств, установ, організацій; – за рахунок кредитних ресурсів.

Фінансування видатків здійснюється відповідно до наступних принципів: 1) безповоротності, 2) безоплатності, 3) плановості, 4) цільового спрямування, 5) фінансування в міру виконання фінансових планів, 6) ефективного використання коштів, 7) оптимального поєднання власних, кредитних та бюджетних коштів, 8) додержання фінансової дисципліни.

3. Правова регламентація спеціальних (власних) коштів бюджетних установ

В умовах обмеженого обсягу бюджетних ресурсів зростає роль власних надходжень як джерела фінансування установ державного сектора. Основними суб'єктами бюджетних правовідносин є розпорядники бюджетних коштів різного рівня, що фактично визначаються як бюджетні установи. З моменту визнання юридичною особою бюджетні установи завжди мали, крім асигнування з бюджету, інші джерела для формування майна, які називалися «позабюджетні кошти». З 1 січня 2000 р. всі позабюджетні кошти установ і організацій, що утримуються за рахунок коштів Державного бюджету України, включаються до спеціального фонду як власні надходження цих установ і організацій та відповідні спеціальні видатки.

Власні надходження бюджетних установ поділяються на дві групи: Перша група (плата за послуги, що надаються бюджетними установами, вони мають постійний характер і обов'язково плануються у бюджеті) поділяється на такі підгрупи: 1) плата за послуги, що надаються бюджетними установами згідно з їх функціональними повноваженнями; 2) надходження бюджетних установ від господарської та/або виробничої діяльності; 3) плата за оренду майна бюджетних установ; 4) надходження бюджетних установ від реалізації майна.

Власні надходження бюджетних установ використовуються на: покриття витрат, пов'язаних з організацією та наданням послуг, що надаються бюджетними установами згідно з їх основною діяльністю; організацію додаткової (господарської) діяльності бюджетних установ; утримання, облаштування, ремонт та придбання майна бюджетних установ; ремонт, модернізацію чи придбання нових необоротних активів та матеріальних цінностей, покриття витрат, пов'язаних з організацією збирання і транспортування відходів і брухту на приймальні пункти; господарські потреби бюджетних установ, включаючи оплату комунальних послуг і енергоносіїв; організацію основної діяльності бюджетних установ; виконання відповідних цільових заходів.

4 Поняття кошторисно-бюджетного фінансування. Порядок розробки, затвердження та виконання кошторисів бюджетних установ

Кошторисно-бюджетне фінансування – це порядок виділення бюджетних коштів установам, що перебувають на бюджетному фінансуванні, на основі фінансових планів – кошторисів, з метою здійснення ними основної діяльності.

Принципи, кошторисно-бюджетного фінансування: 1) загальні принципи фінансування; 2) спеціальні принципи бюджетного фінансування: видання коштів відповідно до прогнозів соціально-економічного розвитку на кожний плановий рік; планування й фінансування на підставі економічних нормативів; дотримання режиму економії.

Основним документом, що визначає витрати бюджетних установ, є кошторис.

Кошторис бюджетних установ – це основний плановий документ, який надає повноваження бюджетній установі стосовно одержання доходів і здійснення видатків, визначає обсяг і спрямування коштів для виконання бюджетною установою своїх функцій та досягнення цілей, визначених на рік відповідно до бюджетних призначень.

Кошторис має дві складові частини: 1) загальний фонд, який містить обсяг надходжень із загального фонду бюджету та розподіл видатків за повною економічною класифікацією видатків на виконан-

ня бюджетною установою основних функцій або розподіл надання кредитів з бюджету за класифікацією кредитування бюджету; 2) спеціальний фонд, який містить обсяг надходжень із спеціального фонду бюджету на конкретну мету та їх розподіл за повною економічною класифікацією видатків на здійснення відповідних видатків згідно із законодавством, а також на реалізацію пріоритетних заходів, пов'язаних з виконанням установою основних функцій, або розподіл надання кредитів з бюджету згідно із законодавством за класифікацією кредитування бюджету.

5. Принципи, об'єкти кошторисно-бюджетного фінансування

Основними напрямками кошторисно-бюджетного фінансування є соціально-культурні видатки. Із Державного бюджету фінансуються лише загальнодержавні установи, заходи і видатки. Соціально-культурні та медичні установи фінансуються в основному із місцевих бюджетів.

Головні принципи бюджетного фінансування:

– безповоротність надання коштів, тобто отримані бюджетною організацією кошти не повертаються до джерела фінансування, адже бюджетна організація не має власних доходів для компенсації витрачених сум;

– цільове призначення наданих коштів, тобто отримані з бюджету кошти повинні витрачатися суворо відповідно до передбачених у кошторисі статей економічної класифікації видатків бюджетних установ;

– систематичний суворий контроль за використанням наданих коштів за їх цільовим призначенням здійснюють органи державного казначейства, місцеві фінансові органи, вищі розпорядники коштів, контролюючі органи;

– зв'язок обсягу фінансування з виконанням плану бюджетною установою, тобто бюджетна установа отримує кошти не під план (заплановані заходи), а відповідно до фактичного виконання плану. При цьому чергова сума надходжень грошових коштів повністю залежить від якісного та раціонального використання попередньо наданих коштів і дотримання установою фінансової дисципліни.

Тема 12. Правові основи банківської діяльності та грошового обігу

1. Інститут регулювання банківської діяльності та його правова природа.
2. Банківська система України. Правовий статус Національного банку України.
3. Форми державного регулювання банківської діяльності.
4. Поняття грошової системи України. Правове регулювання грошового обігу в Україні.
5. Правове регулювання організації грошового обігу:
 - а) правові засади та організація готівкового грошового обігу;
 - б) правові засади безготівкових розрахунків.

Основний зміст

1. Інститут регулювання банківської діяльності та його правова природа

Банківське право регулює відносини щодо організації банківської системи України, відносини, які виникають з приводу створення та реєстрації банків, організації та функціонування банківської системи, порядку надання банківських послуг. Такі норми у сукупності і створили національне банківське право.

Банківське право є сукупністю правових норм, що регулюють суспільні відносини, які складаються в процесі організації та функціонування банківської системи та окремих її ланок, а також в процесі здійснення банківської діяльності. Предметом банківського права є суспільні відносини, що пов'язані з організацією та функціонуванням банківської системи та надання передбачених законом банківських послуг. Такі відносини, хоч і здаються різнорідними, але разом з тим вони об'єднані спільною сферою, у якій вони складаються і яка потребує спеціального регулювання – сферою грошового обігу.

Враховуючи специфіку банківської сфери, необхідно зазначити, що правове регулювання банківської діяльності здійснюється на засадах поєднання публічних і приватних інтересів і має за мету, по-перше, забезпечення стабільності банківської системи, що є запо-

рукою стабільності національної економіки у цілому, по-друге, захист інтересів кожної із сторін банківських правовідносин (держави в особі центрального банку та інших уповноважених органів, банків та їхніх клієнтів – юридичних і фізичних осіб).

Необхідно сказати, що правовідносини, що виникають у банківській сфері, мають різну правову природу і регулюються із застосуванням як методів публічно-правового, так і приватно-правового регулювання. Переважає ж у регулюванні банківської діяльності імперативний метод регулювання, притаманний публічним галузям права.

2. Банківська система України. Правовий статус Національного банку України

Банківська система є складовою частиною фінансово-кредитної системи та у цілому – економічної системи держави.

Основними завданнями, що стоять перед банківською системою, є реалізація грошово-кредитної політики держави, забезпечення грошового обігу, касове та розрахункове обслуговування юридичних та фізичних осіб.

Структурна побудова банківської системи відповідної країни залежить від форми державного устрою та інших чинників.

У сучасний період для більшості розвинених країн найпоширенішою є класична дворівнева банківська система, якій притаманні як вертикальні, так і горизонтальні зв'язки між окремими елементами. Вертикальні зв'язки ґрунтуються на принципі «влади-підпорядкування» і складаються між центральним банком країни, який є елементом першого рівня, центром управління, регулювання, координації та контролю, єдиним емісійним центром, та іншими банками, що є елементами другого рівня у банківській системі, між якими встановлюються горизонтальні зв'язки.

Банківська система це сукупність всіх банківських установ, що діють на території країни.

Структурна побудова банківської системи України визначена ст. 4 Закону України «Про банки та банківську діяльність», де визна-

чено, що банківська система України складається із Національного банку України та інших банків, а також філій іноземних банків, що створені і діють на території України відповідно до положень законодавства.

Таким чином, перший рівень банківської системи представлений центральним банком держави – Національним банком України, другий – решта банків, які об'єднані терміном «інші» без конкретизації, чи вважає законодавець їх усіх комерційними, чи ні, у порівнянні з попередньою редакцією закону.

Національний банк України є центральним банком України, особливим центральним органом державного управління, юридичний статус, завдання, функції, повноваження і принципи організації якого визначаються законодавством. Національний банк України має особливий правовий статус, так як його не можливо віднести до жодної з гілок влади. Що обумовлено необхідністю його незалежності та неможливості втручання в його діяльність будь-якого органу державної влади. При цьому Національний банк України є підзвітний Президентові України та Верховній Раді України в межах їх конституційних повноважень.

Необхідно враховувати, що Національний банк не відповідає за зобов'язаннями органів державної влади, а органи державної влади не відповідають за зобов'язаннями Національного банку, крім випадків, коли вони добровільно беруть на себе такі зобов'язання. Як орган управління банківською системою НБУ відповідає за її стан та діяльність у цілому.

3. Форми державного регулювання банківської діяльності

Банківське регулювання – це регламентування діяльності банків і банківських операцій в Україні, здійснюване спеціальним державним органом – Національним банком України в межах його компетенції. Слід звернути увагу на передбачені законом форми державного регулювання банківської діяльності, до яких належать: а) адміністративне регулювання та б) індикативне регулювання.

Адміністративне регулювання полягає у: 1) реєстрації банків і ліцензуванні їх діяльності; 2) встановленні вимог та обмежень щодо діяльності банків; 3) застосуванні санкцій адміністративного чи фінансового характеру; 4) нагляді за діяльністю банків; 5) наданні рекомендацій щодо діяльності банків.

Індикативне регулювання полягає у: 1) встановленні обов'язкових економічних нормативів; 2) визначенні норм обов'язкових резервів для банків; 3) встановленні норм відрахувань до резервів на покриття ризиків від активних банківських операцій; 4) визначенні процентної політики; 5) рефінансуванні банків; 6) кореспондентських відносин; 7) управлінні золотовалютними резервами, включаючи валютні інтервенції; 8) операцій з цінними паперами на відкритому ринку; 9) імпорту та експорту капіталу.

Аналізуючи передбачені законом форми державного регулювання діяльності банків, слід звернути увагу на їх пруденційний характер, тобто на використання державно-владного впливу на банківську діяльність з метою досягнення перш за все публічного інтересу – забезпечення стабільності та надійності банківської системи.

4. Поняття грошової системи України. Правове регулювання грошового обігу в Україні

Грошова система – це форма організації грошового обігу в країні, що склалась історично та закріплена в національному законодавстві.

Грошова система складається з двох блоків елементів.

Функціональні елементи грошової системи: національна валюта; масштаб цін; види грошових знаків, які мають статус законного платіжного засобу на території України.

Організаційні елементи грошової системи: організація готівкового грошового обігу; організація безготівкового грошового обігу; сукупність державних органів, які здійснюють управління грошовим обігом в Україні.

5. Правове регулювання організації грошового обігу:

а) правові засади та організація готівкового грошового обігу;

Грошовою одиницею в Україні є гривня, яка дорівнює 100 копійкам. Випуск та обіг на території України інших грошових одиниць і використання грошових сурогатів як засобу платежу забороняються.

Офіційне співвідношення між гривнею та золотом або іншими дорогоцінними металами не встановлюється.

Гривня (банкноти і монети) як національна валюта є єдиним законним платіжним засобом на території України, приймається усіма фізичними і юридичними особами без будь-яких обмежень на всій території України за всіма видами платежів, а також для зарахування на рахунки, вклади, акредитиви та для переказів. Під готівкою чинне законодавство розуміє грошові знаки національної валюти України – банкноти і монети, в тому числі обігові, пам'ятні та ювілейні монети, які є дійсними платіжними засобами.

Під готівковими розрахунками слід розуміти платежі готівкою підприємств (підприємців) та фізичних осіб за реалізовану продукцію (продані товари, виконані роботи, надані послуги), а також за операціями, які безпосередньо не пов'язані з реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг) та іншого майна.

Підприємства (підприємці) здійснюють розрахунки готівкою між собою та з фізичними особами через касу як за рахунок готівкової виручки, так і за рахунок коштів, одержаних з банків. Гранична сума готівкового розрахунку одного підприємства (підприємця) з іншим підприємством (підприємцем) протягом одного дня за одним або кількома платіжними документами не може перевищувати 10 000 грн. Платежі понад зазначену граничну суму проводяться виключно в безготівковій формі. Кількість підприємств (підприємців), з якими здійснюються розрахунки, протягом дня не обмежується.

Гранична сума готівкового розрахунку фізичної особи з підприємством (підприємцем) протягом одного дня за товари (роботи, послуги) не може перевищувати 50 000 гривень, так само і фізичних осіб між.

б) правові засади безготівкових розрахунків

Безготівкові розрахунки поділяються на види. Видами безготівкових розрахунків є розрахунки із застосуванням платіжних доручень, акредитивів, розрахункових чеків (чеків), розрахунки за інкасо, а також інші розрахунки, передбачені законом, банківськими правилами та звичаями ділового обороту.

Визначення поняття виду безготівкових розрахунків неможливо здійснити без аналізу такої правової категорії як платіжний інструмент – засіб певної форми на паперовому, електронному чи іншому виді носія інформації, використання якого ініціює переказ коштів з відповідного рахунка платника. До платіжних інструментів відносяться документи на переказ та спеціальні платіжні засоби.

Документ на переказ – це електронний або паперовий документ, що використовується банками, їх клієнтами, кліринговими, еквайринговими установами або іншими установами – членами платіжної системи для передачі доручень на переказ коштів.

Спеціальний платіжний засіб (в т.ч. платіжна картка) – платіжний інструмент, що виконує функцію засобу ідентифікації, за допомогою якого держателем цього інструмента ініціюється переказ коштів з відповідного рахунка платника або банку, а також здійснюються інші операції, передбачені відповідним договором. За допомогою спеціальних платіжних засобів формуються документи за операціями із застосуванням спеціальних платіжних засобів або надаються інші послуги держателям спеціальних платіжних засобів.

Тема 13. Правові основи валютного регулювання і валютного контролю (нагляду) в Україні

1. Поняття валютних правовідносин, валюти та валютних операцій.
2. Поняття та юридичний зміст валютного регулювання.
3. Правове регулювання валютного контролю (нагляду).
4. Відповідальність за порушення валютного законодавства.

Основний зміст

1. Поняття валютних правовідносин, валюти та валютних операцій

Валютні правовідносини – це врегульовані правовими нормами суспільні відносини, що виникають у сфері обігу валюти і валютних цінностей, у процесі функціонування уповноважених органів влади з приводу валютного регулювання та валютного контролю, метою яких є забезпечення прав та інтересів фізичних, юридичних осіб та держави. Важливо усвідомити, що ці відносини є складними і регулюються не тільки нормами фінансового права, але й конституційного, адміністративного, цивільного та кримінального права.

Правовідносини, що виникають у процесі здійснення валютних операцій, переходу права власності на валюту та валютні цінності, переміщення через митний кордон, пересилання валюти, розрахунки за договорами у валюті, надання послуг, які пов'язані із застосуванням валюти, тощо, можна визначити як обіг валюти та валютних цінностей.

Вивчаючи питання про валюту та валютні цінності як об'єкт правових відносин, слід усвідомити, що означає термін «валюта». Чинне законодавство визначає валюту України як грошові знаки у вигляді банкнотів, казначейських білетів, монет та в інших формах, що перебувають в обігу і є законним платіжним засобом на території України; вилучені з обігу або такі, що вилучаються з нього, але підлягають обміну на грошові знаки, які перебувають в обігу; кошти на рахунках, у вкладках у банківських та інших фінансових установах на території України.

Відповідно, іноземна валюта – це іноземні грошові знаки у вигляді банкнотів, казначейських білетів, монет, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території відповідної іноземної держави; вилучені з обігу або такі, що вилучаються з нього, але підлягають обміну на грошові знаки, які перебувають в обігу; кошти у грошових одиницях іноземних держав і міжнародних розрахункових (клірингових) одиницях, що перебувають на рахунках або вносяться до банківських та інших фінансових установ за межами України.

Чинне законодавство до валютних зараховує такі операції:

- 1) пов'язані з переходом права власності на валютні цінності, за винятком операцій, здійснюваних між резидентами у валюті України;
- 2) пов'язані з використанням валютних цінностей у міжнародному обігу як засобу платежу з передаванням заборгованостей та інших зобов'язань, предметом яких є валютні цінності;
- 3) пов'язані з ввезенням, переказуванням і пересиланням на територію України та вивезенням, переказуванням і пересиланням за її межі валютних цінностей.

2. Поняття та юридичний зміст валютного регулювання

Валютне регулювання – це врегульована законодавством діяльність держави і уповноважених нею органів, спрямована на встановлення порядку здійснення валютних операцій резидентами та нерезидентами на території України, а також резидентами України за кордоном.

Валютне регулювання є елементом публічної фінансової діяльності, складовою державної економічної та грошово-кредитної політики і спрямоване на досягнення й підтримку економічної стабільності в суспільстві, зміцнення валютно-фінансового стану держави, забезпечення економічної безпеки.

До цілей організації системи валютного регулювання належать:

- 1) встановлення й реалізація певного порядку проведення операцій з валютними цінностями на внутрішньому валютному ринку, порядку переміщення валютних цінностей за кордон або з-за кордону та режиму здійснення іноземних інвестицій;
- 2) забезпечення і захист права власності на валютні цінності;
- 3) підтримання стабільного курсу національної валюти та національного платіжного балансу;
- 4) забезпечення необхідного (інтеграційного або ізоляційного) режиму взаємодії країни зі світовим валютним ринком.

Об'єктом валютного регулювання є порядок та умови проведення операцій з валютними цінностями, зовнішньоекономічних операцій тощо. Методи валютного регулювання – встановлення та зміна співвідношення попиту і пропозицій валют на ринках, запровадження валютних обмежень тощо.

3. Правове регулювання валютного контролю (нагляду)

Валютний контроль (нагляду) є невід'ємною складовою валютної політики держави. До традиційних заходів, застосовуваних у міжнародній практиці при запровадженні режиму валютного контролю, належать обов'язковий продаж експортної виручки; обмеження передоплати імпорту; обмеження (заборона) деяких переказів (дивідендів, роялті); депонування в центробанку передоплати за імпортом, переказу; обмеження за кредитами іноземним фірмам; контроль за прямими та портфельними інвестиціями за кордон; обмеження іноземних позик за термінами погашення; оподаткування (ліміти) на депозити нерезидентів у вітчизняних банках; множинні обмінні курси при торгівлі різноманітними товарами.

Важливим є розуміння того, що валютний контроль (нагляд) – це сукупність заходів публічно-правового впливу, спрямованих на забезпечення дотримання фізичними та юридичними особами норм валютного законодавства при здійсненні валютних операцій.

Суб'єктів, які здійснюють валютний нагляд, можна поділити на дві групи – органи валютного нагляду й агенти валютного нагляду.

4. Відповідальність за порушення валютного законодавства

За порушення валютного законодавства передбачена можливість притягнення до фінансової, адміністративної та кримінальної відповідальності. Найпоширенішими санкціями є штраф або позбавлення ліцензії.

Чинне законодавство передбачає такі санкції порушення валютного законодавства: 1) здійснення комерційними банками валютних операцій без одержання генеральної ліцензії НБУ; 2) здійснення резидентами та нерезидентами валютних операцій, що потребують одержання індивідуальної ліцензії НБУ, без її отримання; 3) торгівля іноземною валютою банками без одержання ліцензії НБУ або з порушенням порядку й умов торгівлі валютними цінностями на міжбанківському валютному ринку України, встановлених НБУ; 4) невиконання уповноваженими банками зобов'язань щодо купівлі іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку України за

дорученням і за рахунок резидентів із метою забезпечення виконання зобов'язань резидентів; 5) нездійснення уповноваженими банками функцій агента валютного контролю в частині запобігання проведенню резидентами та нерезидентами через ці банки незаконних валютних операцій; 6) нездійснення уповноваженими банками функцій агента валютного контролю в частині своєчасного інформування у випадках та в порядку, установленому законодавством, відповідних державних органів про порушення резидентами та нерезидентами законодавства, пов'язаного із проведенням ними валютних операцій; 7) недотримання резидентами порядку та строків декларування валютних цінностей та іншого майна; 8) одержання резидентами кредитів, позик в іноземній валюті від нерезидентів без реєстрації договорів; 9) незаконні скуповування, продаж, обмін чи використання валютних цінностей як засобу платежу або як застави, тобто вчинення таких дій без відповідного дозволу, якщо наявність такої ліцензії є обов'язковою.

ПЛАНІ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Поняття фінансів та фінансової діяльності

1. Поняття фінансів та їх роль в економіці України.
2. Фінансова діяльність держави: поняття, принципи, методи.
3. Фінансова система України та її склад.
4. Конституційні основи фінансової діяльності України.
5. Система та повноваження органів влади, що здійснюють фінансову діяльність.

Література: 1, 8, 10, 19, 24, 25, 33, 43, 47, 50, 52, 57, 58, 63, 71, 72, 81, 83, 101, 105, 109, 110, 111, 112, 113, 115, 117, 119, 120, 142, 143, 163, 165, 166, 167, ...

Тема 2. Фінансове право як галузь та наука

1. Поняття фінансового права України. Предмет та метод фінансового права. Особливості методу фінансово-правового регулювання.
2. Характерні особливості фінансового права як галузі права. Його місце в системі права.
3. Характеристика джерел фінансового права.
4. Поняття, особливості та види фінансово-правових норм.
5. Поняття, зміст і види фінансових правовідносин, підстави їх виникнення, зміни та припинення.

Література: 1, 8, 10, 19, 24, 25, 27, 28, 29, 37, 38, 49, 52, 67, 71, 72, 76, 78, 81, 83, 88, 89, 90, 100, 101, 102, 107, 109, 110, 112, 113, 115, 117, 119, 120, 142, 143, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 173, 174, ...

Тема 3. Правові засади фінансового контролю України

1. Поняття фінансового контролю, його принципи та завдання. Роль фінансового контролю у соціально-економічних перетвореннях.

2. Види фінансового контролю. Форми та методи його здійснення.
3. Повноваження з фінансового контролю Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Рахункової палати, Національного Банку України.
4. Контрольні повноваження органів Державної податкової служби України.
5. Фінансовий контроль, що здійснюється органами Державної аудиторської служби України.
6. Контрольні повноваження Державної казначейської служби України.
7. Правові основи аудиту в Україні. Його види. Правове значення аудиторської перевірки

Література: 1, 4, 16, 19, 24, 25, 27, 28, 29, 32, 33, 34, 35, 45, 46, 48, 49, 55, 56, 57, 60, 62, 64, 65, 66, 92, 94, 95, 96, 97, 99, 105, 114, 116, 120, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 151, 165, 166, 167, 175, 176, 179, 180, ...

Тема 4. Бюджетне право і бюджетна система України

1. Поняття бюджету та його значення для функціонування держави та органів місцевого самоврядування. Консолідований бюджет України.
2. Поняття бюджетного права як підгалузі фінансового права; предмет бюджетного права. Система джерел бюджетного права. Бюджетно-правові норми та бюджетно-правові відносини: їх особливості.
3. Бюджетна система України: структура та принципи її побудови.
4. Структура та зміст Закону про Державний бюджет на поточний рік. Бюджетна класифікація.
5. Поняття та принципи міжбюджетних відносин.
6. Міжбюджетні трансферти та їх роль у збалансуванні бюджетів.

Література: 8, 9, 17, 19, 23, 25, 44, 47, 53, 109, 112, 113, 120, 142, 165, 166, 167, 177, 178, ...

Тема 5. Бюджетний процес в Україні

1. Поняття та зміст бюджетного процесу.
2. Складання, розгляд та прийняття рішення щодо Бюджетної декларації (прогнозу місцевого бюджету) та складання проекту Державного та місцевих бюджетів.
3. Розгляд та затвердження Державного бюджету України та місцевих бюджетів.
4. Порядок виконання бюджету. Розпорядники бюджетних коштів, їх види та повноваження відповідно до бюджетного законодавства.
5. Підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету і прийняття рішення щодо нього.

Література: 8, 9, 17, 19, 25, 44, 47, 53, 60, 62, 64, 65, 66, 94, 95, 96, 97, 99, 109, 112, 113, 120, 121, 142, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 165, 166, 167, 177, 178, ...

Тема 6. Правовий режим публічних цільових фондів коштів

1. Поняття, значення та види державних цільових фондів.
2. Фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування.
3. Правове регулювання діяльності Пенсійного фонду України.
4. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб.

Література: 1, 10, 19, 23, 86, 104, 112, 120, 163, 165, 166, 167, ...

Тема 7. Податкове право та податкові правовідносини

1. Поняття податку та збору. Характерні особливості податку та збору як обов'язкових платежів. Види податків та зборів.
2. Поняття податкового права як підгалузі фінансового права. Особливості податкових правовідносин. Суб'єкти та учасники податкових правовідносин. Податковий обов'язок: поняття та зміст. Підстави виникнення та припинення податкового обов'язку.
3. Елементи податку.

4. Ієрархія податкового законодавства. Інтерпретаційні акти в сфері оподаткування (роз'яснення контролюючих органів, судова практика).
5. Основні засади податкового законодавства.

Література: 10, 12, 13, 14, 15, 19, 25, 26, 29, 30, 31, 32, 39, 40, 41, 50, 51, 58, 59, 61, 63, 73, 74, 75, 80, 82, 84, 85, 106, 108, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 130, 152, 153, 154, 155, 167, ...

Тема 8. Адміністрування податків

1. Способи визначення податкового зобов'язання за чинним законодавством. Податкова декларація. Визначення податкового зобов'язання контролюючим органом.
2. Податкове повідомлення та податкова вимога. Порядок застосування.
3. Податкова застава: поняття, умови застосування.
4. Адміністративний арешт майна платника податків: поняття, умови, порядок застосування.
5. Санкції, що застосовуються до платників податків за порушення податкового законодавства за Податковим кодексом України.
6. Порядок оскарження рішень контролюючих органів.

Література: 10, 12, 13, 14, 15, 19, 25, 26, 29, 30, 31, 32, 39, 40, 41, 50, 51, 58, 59, 61, 63, 73, 74, 75, 80, 82, 84, 85, 106, 108, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 130, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 164, 167, ...

Тема 9. Правове регулювання справляння загальнодержавних податків та зборів

1. Характеристика податку з прибутку підприємств.
2. Податок на доходи фізичних осіб: платники, об'єкт оподаткування, база оподаткування, податкові соціальні пільги, податковий агент, податкова знижка, ставки.
3. Правова природа та характеристика податку на додану вартість. Податковий кредит за ПДВ.

4. Акцизний податок: порядок обчислення та сплати.
5. Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки.
6. Єдиний податок.
7. Місцеві збори, порядок їх обчислення та сплати.

Література: 10, 12, 13, 14, 15, 19, 25, 26, 29, 30, 31, 32, 39, 40, 41, 50, 51, 58, 59, 61, 63, 73, 74, 75, 80, 82, 84, 85, 106, 108, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 130, 152, 153, 154, 155, 167, ...

Тема 10. Державний та муніципальний кредит. Управління державним боргом

1. Поняття та значення державного та муніципального боргу.
2. Право на запозичення органів державної влади та органів місцевого самоврядування.
3. Форми державного та муніципального боргу.
4. Правове регулювання державних та муніципальних позик.
5. Правові основи державного кредитування.

Література: 9, 10, 17, 25, 29, 44, 53, 68, 98, 120, 165, 166, 167, ...

Тема 11. Правове регулювання публічних видатків. Бюджетне фінансування

1. Поняття і види державних і місцевих видатків
2. Поняття і правові принципи фінансування державних і муніципальних видатків.
3. Поняття кошторисно-бюджетного фінансування, принципи та об'єкти.
4. Поняття та зміст кошторису бюджетних установ. Порядок розробки, розгляду та затвердження.
5. Правова регламентація спеціальних (власних) коштів бюджетних установ.

Література: 9, 10, 17, 19, 25, 37, 71, 72, 102, 113, 115, 120, 165, 167, 168, 178, 179, ...

Тема 12. Правові основи банківської діяльності та грошового обігу

1. Інститут регулювання банківської діяльності та його правова природа.
2. Банківська система України. Правовий статус Національного банку України.
3. Форми державного регулювання банківської діяльності.
4. Поняття грошової системи України. Правове регулювання грошового обігу в Україні.
5. Правове регулювання організації грошового обігу.

Література: 3, 7, 10, 11, 18, 19, 25, 36, 43, 54, 69, 70, 77, 79, 87, 91, 92, 93, 118, 120, 122, 146, 165, 166, 172, ...

Тема 13. Правові засади валютного регулювання та валютного контролю (нагляду)

1. Поняття валюти і валютних цінностей.
2. Поняття та зміст валютного регулювання.
3. Правовий режим валютних операцій.
4. Поняття, правові основи та порядок здійснення валютного нагляду.

Література: 2, 5, 6, 11, 16, 20, 21, 22, 25, 36, 42, 98, 120, 165, 166, 167, ...

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

До Теми 1. Поняття фінансів та фінансової діяльності

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Розкрийте зміст категорії «публічний фінансовий інтерес».
2. Визначте та розкрийте форми фінансової діяльності.
3. Наведіть приклади реалізації методів фінансової діяльності на кожній стадії фінансової діяльності.
4. Охарактеризуйте кожну ланку фінансової системи.
5. Визначте повноваження органів місцевого самоврядування у сфері фінансів.

Кейс 1

Приватне підприємство отримало з державного бюджету кошти як інвестиції для розширення і модернізації виробництва і створення нових робочих місць, проте витратило частину цих коштів на виплату заробітної плати своїм працівникам і сплату податків. Про це дізналися органи Державної казначейської служби. Які органи фінансового контролю будуть перевіряти таке підприємство та які заходи впливу будуть застосовані?

Кейс 2

Чи має право Президент України відкрити валютний рахунок в комерційному банку України, або за кордоном? Надайте правову оцінку та порядок відкриття за певним нормативно-правовим актом (у разі якщо такі права є) або вкажіть правові підстави у разі неможливості таких дій.

До Теми 2. Фінансове право як галузь та наука

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Охарактеризуйте етапи становлення та розвитку науки фінансового права на території нашої держави.
2. Дослідіть джерела фінансового права та з'ясуйте, які фінансово-правові питання регулюються кожним із них.
3. Визначте та охарактеризуйте структуру Бюджетного та Податкового кодексу України.
4. Надайте характеристику взаємозв'язку фінансового права з адміністративним правом.
5. Дослідіть суб'єктний склад фінансових правовідносин.

Кейс 1

Визначте юридичну силу міжнародних угод в Україні та інших країнах світу. Які типи міжнародних угод існують у фінансовій сфері. Які правила застосовуються у разі якщо міжнародні угоди мають рівну юридичну силу з національним законодавством?

Кейс 2

Громадянин України протягом календарного року одержував доходи як за місцем основної роботи, так і за сумісництвом. Протягом цього ж календарного року в період з липня по жовтень він одержував також доходи і за сезонну роботу у сільській місцевості. При наданні податкової декларації у податкову інспекцію, були заповнені тільки графи про суми доходів, одержаних за місцем основної і не основної роботи, яку він здійснював протягом календарного року. Також громадянин не надав представникові податкової інспекції дані щодо розміру своїх доходів від сезонної роботи в сільській місцевості в період з липня по жовтень, посилаючись на те, що працював тільки чотири місяці календарного року, це була його сезонна робота і ніхто з нього податку не утримував.

Чи правомірна відмова платника податку? Яким чином буде формуватися податковий обов'язок платника податку? Дайте обґрунтовану відповідь з посиланням на положення діючого законодавства.

До Теми 3. Правові засади фінансового контролю України

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Охарактеризуйте значення та правові засади фінансового контролю.
2. На підставі положень діючого законодавства та наукової думки співставте такі категорії як «види», «форми» та «методи» фінансового контролю.
3. Дослідіть зміст та елементи системи фінансового контролю.
4. Дайте характеристику стадіям процесу фінансового контролю.
5. Визначте та охарактеризуйте особливості та відмінності недержавного фінансового контролю.

Кейс 1

Іноземний громадянин з Іспанії протягом 187 днів календарного року працював на території України на двох роботах (за основним і не основним місцем роботи) і одержував відповідні доходи. При утриманні з нього податку в оподатковуваний прибутковим податком доход податковою інспекцією була включена сума надбавки, що виплачена іноземцю у зв'язку з його діяльністю в Україні.

Чи є правомірним це рішення? Чим відрізняється оподаткування податком доходів іноземних громадян і громадян України? Яким чином обчислювався б прибутковий податок іноземного громадянина, якщо він був би на території України 181 день? Дайте обґрунтовану відповідь з посиланням на положення діючого законодавства.

Кейс 2

Відповідно до Закону про Державний бюджет на поточний рік до обласного бюджету надійшли кошти як субвенція з Державного бюджету на виконання інвестиційного проекту в сумі 80 млн грн. Частина отриманих коштів, зокрема 65 млн грн, спрямовано на розвиток дорожнього господарства. Інша частина направлена на придбання цінних паперів та надання кредиту з обласного бюджету. Дайте правову оцінку ситуації.

До Теми 4. Бюджетне право і бюджетна система України

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Визначте підходи щодо визначення поняття «бюджет»
2. Дослідіть сутність та значення бюджетної класифікації з виокремленням ознак, що лягли в основу поділу її складових частин.
3. Охарактеризуйте реалізацію принципів бюджетної системи.
4. Визначте місце одержувачів бюджетних коштів в системі суб'єктів бюджетних правовідносин.
5. Визначте та охарактеризуйте підстави та наслідки продовження дії закону про Державний бюджет на строк більше ніж бюджетний період.

Кейс 1

Проаналізувавши положення Законів України про Державний бюджет України за останніх три роки визначте питому вагу податкових надходжень у дохідній частині державного бюджету. На підставі проведеного аналізу зробіть висновок про тенденції щодо формування та виконання дохідної частини державного бюджету за податковими надходженнями.

Кейс 2

Аналізуючи положення бюджетного законодавства розкрийте зміст понять «дефіцит бюджету» та «профіцит бюджету». На підставі аналізу діючого законодавства визначте, з яких джерел покривається дефіцит бюджету, а які джерела заборонено використовувати з метою покриття бюджетного дефіциту.

До Теми 5. Бюджетний процес в Україні

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Дослідіть особливості здійснення бюджетного процесу в цілому та окремих його стадій на місцевому рівні.

2. Визначте зміст та сутність бюджетного контролю, та його місце у бюджетному процесі.
3. Виявіть та охарактеризуйте особливості правового статусу розпорядників бюджетних коштів як учасників бюджетного процесу.
4. Визначте тенденції та напрями вдосконалення бюджетного процесу.
5. Визначте та охарактеризуйте поняття та ознаки учасників бюджетного процесу.

Кейс 1

Охарактеризуйте процедури, які повинні бути здійснені в разі, якщо при виконанні Державного бюджету України виявилась невідповідність оцінки основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку держави та надходжень до бюджету.

Кейс 2

Визначити модель поведінки при таких обставинах: народні депутати, представники опозиції, пропонують збільшити розмір заробітної плати працівникам бюджетних установ втричі, про що було внесено відповідну пропозицію до бюджетного комітету до 1 жовтня, під час здійснення третьої стадії бюджетного процесу щодо бюджету на наступний бюджетний період.

До Теми 6. Правовий режим публічних цільових фондів коштів

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Визначте порядок створення публічних цільових фондів грошових коштів.
2. Надайте порівняльну характеристика публічно-правового та приватно-правового регулювання правовідносин у сфері страхування.
3. Дослідіть особливості правового статусу Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

4. Визначте зміст форм участі держави у правовідносинах в сфері страхування.
5. Враховуючи зарубіжний досвід виявити можливі напрямки реформування національної системи соціального страхування.

Кейс 1

На підставі положень діючого законодавства визначити компетенції яких органів фінансового контролю належать питання своєчасності і повноти надходження, а також обґрунтованості, доцільності та ефективності витрачання коштів публічними цільовими фондами.

Кейс 2

За даними Міністерства фінансів України поточне виконання обласного бюджету за доходами станом на 01.07.2023 р. склало 109%. У зв'язку з цим Кабінетом Міністрів України прийнято рішення про вилучення частини надходжень з дохідної частини обласного бюджету та направлення вказаних коштів до дохідної частини Державного бюджету України. Надайте правову оцінку.

До Теми 7. Податкове право та податкові правовідносини

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Дослідіть та охарактеризуйте національні тенденції розвитку публічного адміністрування у сфері справляння податкових платежів.
2. Надайте характеристику та співвідношення понять «податкова система» та «система оподаткування».
3. Визначте правила застосування міжнародних угод у сфері оподаткування.
4. Охарактеризуйте сутність представництва у податкових правовідносинах.
5. Дослідіть зміст функцій податку.

Кейс 1

Під час податкової перевірки, посадові особи податкової інспекції вилучили оригінали документів та печатку підприємства. Надайте правову характеристику.

Кейс 2

Посадові особи податкової інспекції прибули на підприємство для проведення планової документальної перевірки. Які умови доступу таких посадових осіб по проведення перевірки.

До Теми 8. Адміністрування податків

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Дослідити існуючі в фінансово-правовій науці підходи до розуміння категорії «податковий процес»
2. Знайти та проаналізувати інформацію про практичні проблеми подання податкової декларації засобами електронного зв'язку.
3. Визначити зміст та сутність поняття «електронний кабінет платника податків».
4. Згрупуйте склади податкових правопорушень за критерієм суб'єкта правопорушення та характеру правопорушення.
5. Визначте тенденції удосконалення порядку застосування заходів забезпечення погашення податкового боргу.

Кейс 1

Напишіть обґрунтовану скаргу від імені директора підприємства до вищестоящого контролюючого органу на дії/бездіяльність чи рішення контролюючого органу (чи його посадових осіб).

Кейс 2

Іванов І. І. звернувся до податкової інспекції з метою отримання податкової консультації зі сплати податку на доходи фізичних осіб. Іванов І. І. сплатив податку відповідно до наданої йому консультації.

Через деякий час Іванов І. І. отримав податкове повідомлення, в якому зазначалося, що вищестоящий контролюючий орган перевірів таку податкову консультацію та вказав на помилку щодо нарахування податку. Тому податкова інспекція донарахувала суму податку, яку необхідно сплатити. Надайте правову оцінку.

До Теми 9. Правове регулювання справляння загальнодержавних податків та зборів

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. На підставі дослідження наукової думки охарактеризуйте та співставте механізм прямого та непрямого оподаткування.
2. Визначте зміст «бандерольного» способу сплати акцизного податку.
3. Проаналізуйте практику контролюючого органу щодо надання податкових консультацій.
4. Визначте особливості оподаткування доходів від підприємницької діяльності та незалежної професійної діяльності.
5. Порівняйте такі елементи податку на додану вартість як платники податку, об'єкти оподаткування, ставки податку за національним законодавством з відповідними елементами ПДВ, впровадженого в Європейському Союзі

Кейс 1

Підприємство А подало до контролюючого органу декларацію з ПДВ. Через 20 календарних днів після отримання податкової декларації, ДПІ провела камеральну перевірку заявлених у ній даних, в ході якої були виявлені порушення податкового законодавства, після чого було проведено позапланову виїзну документальну перевірку платника для визначення достовірності нарахування бюджетного відшкодування. Надайте правову оцінку ситуації.

Кейс 2

Позивач звернулась до адміністративного суду з позовом, в якому просить визнати протиправними дії податкової інспекції щодо

неврахування під час розрахунку податкової знижки всієї грошової суми, фактично сплаченої за навчання в університеті в 2022 році, зобов'язати здійснити перерахунок податкової знижки за 2022 рік із включенням до складу податкової знижки, всієї суми фактично понесених витрат на навчання в розмірі 10000 грн., Також позивач зазначає, що згідно пп. 166.2.1 ст. 166 ПК України вона має право на включення до складу податкової знижки звітного року витрати, фактично понесені нею протягом такого звітного року, у зв'язку з чим, сплачені у 2022 році кошти за навчання за семестр наступного року є фактичним понесенням витрат у звітному періоді та як наслідок, сума надміру сплаченого податку з доходів фізичних осіб за 2022 рік, що підлягає поверненню становить 2000 грн.

Правова позиція податкової інспекції полягла в тому, що сума 10000 грн. має в собі суми проплат за навчання як 2022 року так і за 2023 рік, у зв'язку з чим сума коштів, сплачена у звітному податковому році за періоди навчання наступного року, не може бути включена до податкової знижки. Дайте правову оцінку ситуації.

До Теми 10. Державний та муніципальний кредит. Управління державним боргом

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Дослідити сучасний стан та тенденції надання державних гарантій як форми державного кредиту.
2. Проаналізувати можливі юридичні ризики державного (місцевого) кредиту в контексті фінансової безпеки держави.
3. Визначте питому вагу державних гарантій у загальному об'ємі гарантованого державного боргу, ознаки суб'єктів господарювання, що найчастіше отримують державні фінансові гарантії.
4. Дослідіть питання майнового забезпечення зворотних обов'язків суб'єктів господарювання у випадку отримання державних гарантій, а також наявні правові засади юридичної відповідальності у випадку порушення законодавства з питань державного боргу.

5. Вивчіть наукову та нормативну літературу щодо співробітництва України з Міжнародним валютним фондом в останні роки за програмами Stand-by Arrangements та Extended Fund Facility. Проаналізуйте відмінні риси кожної з них.

Кейс 1

Міністерство фінансів України надало державну гарантію фірмі, яка розробляє медичне устаткування, для отримання кредиту від міжнародної фінансової організації. Така фірма не виконала у встановлений строк своїх зобов'язань перед позичальником, розраховуючи на списання цієї заборгованості через певний проміжок часу. Дайте правову оцінку ситуації. За рахунок чого і ким може надаватися державна (місцева) гарантія? На яких умовах вона надається?

Кейс 2

Закон про внесення змін до Податкового кодексу України про збільшення ставок та розширення бази оподаткування було ухвалено 28.12.2022 р., при цьому такий закон набирає чинності з 01.01.2023 р. Надайте правову оцінку.

До Теми 11. Правове регулювання публічних видатків. Бюджетне фінансування

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Визначити особливості фінансування видатків на науку в Україні.
2. Проаналізувати напрямки використання коштів Резервного фонду державного бюджету за останні три роки.
3. Встановіть питому вагу (взаємне співвідношення) видатків споживання та видатків розвитку державного бюджету за останні три роки.
4. Дослідіть національні тенденції розвитку програмно-цільового методу фінансування публічних видатків. Порівняйте його з кошторисно-бюджетним фінансуванням
5. Визначте тенденції співвідношення бюджетного фінансування та власних доходів бюджетних установ.

Кейс 1

Відобразіть схематично із зазначенням строків послідовність дій учасників бюджетних правовідносин в межах процедур розробки проєктів, розгляду, затвердження та виконання кошторисів бюджетних установ на підставі діючого Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ.

Кейс 2

Визначте з якого рівня бюджету будуть фінансуватися витрати на: дошкільну освіту, функціонування кардіологічного центру, вищу освіту, ліквідація наслідків стихійного лиха. Відповідь обґрунтуйте посилаючись на норми діючого законодавства.

До Теми 12. Правові основи банківської діяльності та грошового обігу

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Вивчіть наукову та нормативну літературу щодо національних тенденцій розвитку правового регулювання банківських правовідносин в цілому та реформування національної банківської системи України.
2. Визначте питому вагу недержавних банків у банківській системі України та проаналізуйте які зміни відбулися у структурі банківської системи за останні роки. На підставі проведеного аналізу зробіть висновок щодо сучасної моделі банківської системи України.
3. Порівняйте правовий статус Національного банку України як центрального банку України та центральних банків інших держав. Визначте, у чому полягає подвійність правового статусу Національного банку України і з норм яких нормативно-правових актів це випливає.
4. Визначте якими нормативно-правовими актами регламентується індикативна форма регулювання банківською ді-

яльність. На підставі аналізу діючого законодавства визначте за якими напрямками здійснюється індикативне регулювання банківської діяльності та які саме економічні нормативи встановлює Національний банк України.

5. Якими нормативно-правовими актами встановлена відповідальність за порушення законодавства у сфері обігу готівки? Яке правопорушення карається найбільш суворо?

Кейс 1

Заповніть платіжне доручення від імені ТОВ «Промінь» на перерахування 5000 грн. за договором поставки канцелярських товарів від 14.05.2023 фізичній особі-підприємцю Глотову І. С.

Кейс 2

Нерухоме майно, а саме будинок, платника податку – суб'єкта підприємницької діяльності було передано у заставу банку у зв'язку з одержанням ним довгострокового кредиту. Заставу не було зареєстровано в державному реєстрі застав рухомого та нерухомого майна. Через три місяці всі активи платника податків в результаті податкового боргу були передані у податкову заставу (у тому числі й будинок, який уже був заставою банку). Проте банк, у заставі якого був будинок, звернувся з позовом до суду про незаконність дій податкового органу стосовно будинку, посиляючись на те, що право податкової застави виникло на три місяці пізніше права цивільної застави банком.

Чи правомірні дії посадової особи податкової інспекції? Яким чином необхідно вирішити це питання? Дайте обґрунтовану відповідь з посиланням на положення діючого законодавства.

До Теми 13. Правові засади валютного регулювання та валютного контролю (наглядю)

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Визначте особливості валютних правовідносин.
2. Дослідіть правовий статус органів, що здійснюють валютний контроль (наглядю) в Україні.

3. Проаналізуйте поняття та види валютних режимів.
4. Визначте правовий статус Національного банку України як суб'єкта валютного регулювання.
5. Дослідіть співвідношення валютного регулювання та валютного контролю (нагляду).

Кейс 1

Підприємство «Альфа» придбало у підприємства «Лев» устаткування виробництва Німеччини. Враховуючи нестабільний та постійно зростаючий курс гривні, підприємство «Лев» виставило рахунок у євро. Надайте правову оцінку ситуації. Чи можуть бути проведені платежі в іноземній валюті? Якщо так – опишіть порядок, якщо ні – правові підстави.

Кейс 2

Платник податків звернувся до районної податкової інспекції за роз'ясненням щодо питання формування суми його податкового обов'язку. Посадова особа районної податкової інспекції дала відповідь, виходячи із власних поглядів (тобто податкового роз'яснення центрального податкового органу з цього питання не було, а норма податкового закону мала подвійне тлумачення). Платник податків не скористався правильно даною відповіддю, сприйняв її як рекомендацію, а не норму закону. При цьому посадова особа районної податкової інспекції тлумачила її на свою користь, а платник податків – на свою. У зв'язку з цим рішенням районної податкової інспекції на платника було накладено штраф, бо він, неправильно зрозумівши надану відповідь, діяв за власним розсудом, хоча і в межах норм закону. Платник податків звернувся з позовом до суду на дії посадової особи районної податкової інспекції.

Чиї такі дії слід вважати неправомірними? На чию користь у даному випадку буде тлумачитися норма податкового законодавства? Дайте обґрунтовану відповідь з посиланням на положення діючого законодавства.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ І ВМІНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ (ІСПИТ)

1. Поняття та класифікація фінансів. Відмінності між публічними та приватними фінансами.
2. Фінансова діяльність держави та органів місцевого самоврядування: поняття, мета та правові основи.
3. Стадії та методи фінансової діяльності.
4. Принцип фінансової діяльності.
5. Повноваження органів державної влади у сфері фінансової діяльності.
6. Фінансова система України: поняття та структура.
7. Поняття, предмет та метод фінансового права.
8. Місце фінансового права в національній системі права.
9. Наука фінансового права: поняття, мета, завдання та етапи становлення.
10. Система фінансового права.
11. Джерела фінансового права.
12. Фінансово-правові норми: поняття, структура та види.
13. Фінансово-правові відносини: зміст та особливості.
14. Суб'єкти фінансового права та фінансових правовідносин.
15. Фінансове правопорушення: поняття та класифікація.
16. Фінансова-правова відповідальність.
17. Поняття та класифікація фінансового контролю.
18. Принципи фінансового контролю.
19. Форми та методи фінансового контролю.
20. Система фінансового контролю.
21. Процес фінансового контролю.
22. Повноваження Верховної Ради України у сфері фінансового контролю.
23. Рахункова палата України як суб'єкт фінансового контролю.

24. Основні завдання та повноваження Державної аудиторської служби України.
25. Основні завдання та повноваження Державної податкової служби України.
26. Державна казначейська служба України як суб'єкт фінансового контролю.
27. Правове регулювання аудиторської діяльності в Україні.
28. Бюджет як економіко-правова категорія. Роль бюджету в забезпеченні виконання функцій держави та місцевих органів публічної влади.
29. Бюджетне право як підгалузь фінансового права.
30. Бюджетні правовідносини, їх особливості та суб'єктний склад.
31. Бюджетна система України та її структура. Зведений бюджет України та його використання.
32. Принципи бюджетної системи.
33. Бюджетна класифікація, її структура та роль у бюджетній сфері.
34. Бюджетні повноваження держави та органів місцевого самоврядування.
35. Складові частини бюджету.
36. Правове регулювання розподілу доходів між бюджетами.
37. Правові засади розподілу видатків між бюджетами.
38. Дефіцит та профіцит. Джерела покриття дефіциту бюджету.
39. Правове регулювання міжбюджетних відносин.
40. Міжбюджетні трансферти: поняття, види, порядок та умови надання.
41. Розпорядники бюджетних коштів та їх повноваження.
42. Бюджетний процес та його стадії.
43. Принципи бюджетного процесу.
44. Бюджетна декларація: зміст, порядок її прийняття та роль у формуванні бюджету.
45. Порядок складання проекту Державного бюджету України.
46. Порядок розгляду та прийняття Державного бюджету України.

47. Порядок внесення змін до закону про Державний бюджет України.
48. Загальна характеристика казначейської системи виконання Державного бюджету України.
49. Виконання Державного бюджету України за доходами та видатками.
50. Звітність про виконання бюджету.
51. Порухення бюджетного законодавства та засоби впливу за Бюджетним кодексом України.
52. Поняття, система та правові засади публічних доходів.
53. Податкове право та податкові правовідносини.
54. Податки у системі обов'язкових платежів, їх особливості та функції.
55. Податкова система: поняття, склад та принципи побудови.
56. Юридичний склад податку.
57. Права та обов'язки платників податків.
58. Види обов'язкових платежів за законодавством України.
59. Правове регулювання податку на додану вартість: платники, об'єкт оподаткування, ставки.
60. Правові засади та порядок відшкодування податку на додану вартість.
61. Оподаткування прибутку підприємств: платники, об'єкт оподаткування, ставки.
62. Акцизний податок.
63. Податок на доходи фізичних осіб: платники, об'єкт оподаткування, ставки.
64. Пільги, передбачені Податковим кодексом при оподаткуванні доходів фізичних осіб.
65. Спрощена система оподаткування за чинним законодавством.
66. Місцеві податки та збори.
67. Адміністрування податків: поняття та загальна характеристика.
68. Правове регулювання обліку платників податків – фізичних та юридичних осіб.
69. Порядок визначення суми податкового зобов'язання.

70. Оскарження рішень контролюючих органів за податковим законодавством.
71. Засоби забезпечення виконання податкового зобов'язання платників податків.
72. Загальна характеристика податкових перевірок за податковим законодавством.
73. Поняття державних і місцевих видатків.
74. Бюджетне фінансування: поняття та принципи.
75. Поняття та порядок кошторисно-бюджетного фінансування.
76. Правові засади загальнообов'язкового державного соціального страхування.
77. Державний та муніципальний кредит. Правове регулювання державного боргу.
78. Банківська система України: поняття та структура.
79. Загальна характеристика правового статусу Національного банку України та його основні завдання.
80. Форми державного регулювання банківської діяльності.
81. Особливості правового регулювання порядку створення та реєстрації банків та ліцензування банківських операцій.
82. Правові гарантії захисту інтересів власників банківських рахунків.
83. Правові засади банківського контролю та нагляду.
84. Заходи впливу, що застосовуються Національним банком України за порушення вимог банківського законодавства.
85. Грошова система та її структура.
86. Правові засади готівкового грошового обігу.
87. Безготівкові розрахунки у фінансово-правових відносинах.
88. Поняття, правові засади та принципи валютного регулювання.
89. Валютний контроль (нагляд): поняття, мета, правове регулювання.
90. Суб'єкти валютного контролю (нагляду) та їх контрольні повноваження.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Оцінка «5» (відмінно) – здобувач вищої освіти вільно орієнтується в теоретичному матеріалі та без помилок застосовує теоретичні знання при розв’язанні практичних задач.

Оцінка «4» (добре) – здобувач вищої освіти знає основний масив теоретичного матеріалу, але або плутається при його поясненні, або застосовує його на практиці з помилками (при розв’язанні практичних задач).

Оцінка «3» (задовільно) – здобувач вищої освіти має лише уривчасті теоретичні знання та розв’язує лише 50 відсотків практичних задач.

Оцінка «2» (незадовільно) – здобувач вищої освіти не орієнтується в теоретичному матеріалі та виконує менше 50 відсотків практичних задач або не може розв’язувати практичні задачі взагалі.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90–100	A	відмінно	зараховано
82–89	B	добре	
74–81	C		
64–73	D	задовільно	
60–63	E		
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1–34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

ПЕРЕЛІК НЕОБХІДНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Спеціальна література

1. Адміністративне право України: Підручник. За заг. ред. С. В. Ківалова. О.: Юрид. л-ра, 2003. 896 с.
2. Алісов Є. О. Правове регулювання валютних відносин в Україні. Х.: Консум, 1998. 142 с.
3. Алісов Є. О. Теоретичні засади правового регулювання грошового обігу в Україні. Х.: ФОЛІО, 2004. 288 с.
4. Андрущенко. Г. С., Коваленко А. А., Савченко Л. А. Фінансово-контрольне право: навч. посіб.: 2-ге вид. перероб. і доп. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 348 с.
5. Бабійчук Т. П. Роль та значення валютного ринку в функціонуванні економіки держави. *Торгівля, комерція, підприємництво*. 2013. № 15. С. 90–93.
6. Башко В. Прогнозування валютного курсу в Україні. *Вісник Національного банку України*. 2015. С. 14–19.
7. Банківське право України / За ред. А. О. Селіванова. К, 2000. 384 с.
8. Бекерская Д. А. Фінансове право в ХХІ столітті: основні проблеми та шляхи розвитку. *Фінансове право*. 2005. № 1. С. 2–3.
9. Бекерская Д. А. Бюджетне право та бюджетний процес в Україні: навч.-метод. посіб. О.: Юрид. л-ра, 2004. 208 с.
10. Бекерская Д. А. Фінансове право в Україні: навч.-метод. реком. з вивч. курсу. О.: Юрид. л-ра, 2005. 124 с.
11. Береславська О. Курсоутворення гривні в контексті змін у світовій валютній системі. *Вісник Національного банку України*. 2014. № 3. С. 10–16.
12. Боднарук Ю. В. Матеріальні і процесуальні норми в податковому праві. *Актуальні проблеми держави і права: зб. наук, праць*. О.: Юрид. л-ра, 2007. Вип. 34. 198–206.

13. Боднарук Ю. В. Особливості участі податкових агентів в податкових провадженнях на стадії добровільної реалізації податкового зобов'язання. *Митна справа*. 2010. № 6. С 87–94.
14. Боднарук Ю. В. Проблеми використання «інших» джерел інформації при визначенні сум податкових зобов'язань. *Правове життя сучасної України: Матеріали міжнар. наук, конф.*, 20–21 травня 2011 р., м. Одеса. Т. 2. 2011. С 50–52.
15. Боднарук Ю. В. Розмивання конституційної гарантії фіскального методу обмеження права власності в законний спосіб через недосконалість визначення категорії «збір» в ПК України. *Правове життя сучасної України: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (Одеса, 17 травня, 2019 р.) / за ред. Г. О. Ульянової. Одеса: Видавничий дім «Гельветика». 2019. Т. 2. С. 40–43
16. Боришкевич О. В. Чинне валютне законодавство України та нормативно-правові акти валютного регулювання і контролю. *Наукові праці НДФІ*. 2018. № 2. С. 28–32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npndfi_2018_2_7.
17. Бюджетний кодекс України. Науково-практичний коментар: станом на 1 березня 2011 року. За ред. Л. К. Воронової, М. П. Кучерявенко. Харків: «Право», 2011. 608 с.
18. Ващенко Ю. В. Банківське право: навч. посіб. К: Центр навч. л-ри, 2006. 344 с.
19. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Харків: Право, 2016. Т. 6: Фінансове право. 2020. 616 с. (Латковська Т. С. 19–40; С. 271–277; С. 567–570).
20. Веріга Г. В. Критичний огляд категорій валютного ринку та аналіз підходів до його регулювання. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2015. № 1. С. 34–55.
21. Веріга Г. В. Механізми регулювання валютного ринку та аналіз ефективності їх інструментів. *Економічний часопис XXI*. 2015. № 9–10. С. 68–72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecchado_2015_9_10_17.

22. Власенко Є.Ю. Державне регулювання валютного курсу в сучасних економічних умовах. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2012. № 3 (37). С. 75–79.
23. Волощук Г.В. Фінансові фонди соціального спрямування в Україні: бюджетні, страхові, пенсійні. К.: Центр навч. л-ри, 2004. 184 с.
24. Воронова Л.К. Конституція України і фінансове законодавство. *Право України*. 2012. № 1–2. С. 111–124.
25. Воронова Л.К. Фінансове право України: підручник. К.: Прецедент; Моя книга, 2006. 448 с.
26. Гетманцев Д.О., Семчик О.О., Шишканов О.А. Прямі реальні податки. Правова сутність та адміністрування. К.: Юрінком Інтер, 2018. 372 с.
27. Гетьманець О.П. Фінансове право в умовах реформування фінансової системи в Україні. *Проблеми розвитку адміністративного і фінансового права в умовах сучасних реформаційних процесів*: зб. наук. праць. Матеріали Всеукраїнського «Круглого столу» (м. Київ, 01 листопада 2019 р.) С. 186–191.
28. Гетьманець О.П. Фінансове право в умовах реформування правової освіти. *Харківський національний університет внутрішніх справ: 20 років у статусі національного*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 2 берез. 2021 р.). МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2021. С. 59–61.
29. Гетманцев Д. О. Фінансово-правове зобов'язання як окрема категорія фінансового права: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2011. 368 с.
30. Голоядова Т.О. Актуальні шляхи вдосконалення податкової політики України. *Center for Ukrainian and European Scientific Cooperation*. Sandomierz, Poland. 2018. P. 355–377.
31. Голоядова Т.О. Перспективи запровадження медіації для вирішення податкових спорів в Україні. *Вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція: зб. наук. праць*. Вип. 20. 2016. С. 26–30.

32. Голоядова Т.О. Податкові перевірки як форма податкового контролю: особливості електронної перевірки. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. Вип. 27. С. 26–28.
33. Голоядова Т.О. Правові засади функціонування аудиторської діяльності в Україні. *Visegrad journal on human rights. Snina, the Slovak Republic*. 2019. № 3. С.98–104.
34. Голоядова Т.О. Правове регулювання державного фінансового аудиту в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. № 1. 2016. С. 23–27.
35. Голоядова Т.О. Пріоритетні шляхи реформування системи органів державного фінансового контролю в Україні. *Visegrad journal on human rights. Snina, the Slovak Republic*. 2019. № 2. С.82–87.
36. Дзюблюк О.В. Валютно-курсові аспекти антикризової економічної політики. *Банківська справа*. 2017. № 4. С. 14–33.
37. Дмитрик О. О. Зміст та класифікація фінансових правовідносин: монографія. Х.: ЛЕГАС, 2004. 160 с.
38. Дмитрик О. О. Джерела фінансового права: проблеми та перспективи розвитку: монографія. Х.: Апостроф, 2010. 328 с.
39. Долженков О.В. Щодо деяких складових забезпечення стабільності та подолання неоднозначності податкового законодавства і підвищення інвестиційної привабливості України. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. Чернівці, 2018. Вип. 2. С. 7–15.
40. Долженков О.В. Відновлення спеціального режиму оподаткування діяльності у сфері сільського господарства задля відродження тваринницької галузі. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. Чернівці, 2018. Вип. 4. С. 35–43.
41. Долженков О.В. Удосконалення адміністрування податку з доходів фізичних осіб з метою підвищення привабливості операцій з інвестиційними активами в контексті розвитку фон-

- дового ринку в Україні. *Juris Europensis Scientia*. № 3. 2020. С. 89–93.
42. Завальна Ж.В., Старинський М.В. Валютне право України: навч. посіб. Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. 304 с.
 43. Заверуха І.Б. Банківське право: посіб. для студ. Львів: Астролябія, 2002. 222 с.
 44. Заверуха І.Б. Державний борг України: проблеми правового регулювання: монографія. Львів: Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2006. 310 с.
 45. Задахайло О.А. Актуальні проблеми фінансово-правової відповідальності в Україні. *Збірник наукових праць ХНПУ імені Г.С. Сковороди «Право»*. 2018. Випуск 28. С. 85–90.
 46. Іванський А.Й. Деякі шляхи подальшого вдосконалення правового забезпечення фінансового контролю в Україні та європейський досвід. *Розвиток державного фінансового контролю в контексті економічної безпеки країни*: зб. матер. І Міжнародного форуму / Держ. фіск. служб. України, Університет ДФС України. (Ірпінь, 2019.) С. 213–217.
 47. Іванський А.Й. Місцеве самоврядування та захист майнових прав територіальної громади: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 232 с.
 48. Іванський А.Й. Фінансова-правова відповідальність: теоретичний аналіз: монографія. О.: Юрид. л-ра, 2008. 501 с.
 49. Іванський А.Й. Фінансово-правові санкції: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 500 с.
 50. Кіценко В.С. Методологія вирішення податкових спорів. Система фінансового права: проблеми теорії і правового регулювання: монографія. О.: Фенікс, 2011. С. 41–62.
 51. Кіценко В.С. Поняття та структура механізму розв'язання податкових спорів в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2010. № 2. С. 269–273.
 52. Коваленко А.А. Особливості регулятивної функції фінансового права. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2019. № 38. С. 50–53.

53. Козюк В. В. Державний борг в умовах ринкової трансформації економіки України. Тернопіль: Карт-бланш, 2002. 238 с.
54. Койчева О. С. «Банківське право» в системі фінансово-правових дисциплін. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 1. С. 169–172.
55. Койчева О. С. Взаємна відповідальність у діяльності Рахункової палати. *«Evropski politicko a pravny diskurz»*. (*«Европейский политико-правовой дискурс»*). 2015. № 2. ч. 2. С. 275–281.
56. Койчева О. С. Історія розвитку Рахункової палати як органу фінансового контролю. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2013. Випуск 23, частина II, том 2. С. 141–145.
57. Койчева О. С. Конституційний статус Рахункової палати України в системі органів державного фінансового контролю. *Право і суспільство*. 2014. № 6–1. С. 151–158.
58. Койчева О. С. Міжнародне податкове планування. *Фінансова безпека України на сучасному етапі: III Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Ірпінь, 28 лист. 2017 р.)* Університет ДФС України, 2017. С. 156–158.
59. Койчева О. С. Місце та значення судового прецеденту в податковому праві. *Вороновські читання (Судовий прецедент – джерело права або приклад правозастосування)*. Міжнар. наук.-практ. конф, м. Ірпінь, 5–6 жовтня 2019р. С. 186–188.
60. Койчева О. С. Організаційно-правове забезпечення фінансово-контрольної діяльності Рахункової палати України. *Юридичний вісник*. 2014 р. № 3. С. 80–84.
61. Койчева О. С. Парадигма «win-win» в податкових спорах: міф чи реальність? *Правове життя сучасної України: Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 травня 2020 р.)* у 3-х т. Т. 2. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 48–51.
62. Койчева О. С. Перспективи застосування аудиту ефективності у діяльності Рахункової палати. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції: матеріали Міжнародної науково-практичної кон-*

- ференції (20 травня 2016 р., м. Одеса): у 2 т. Т. 2 / відп. ред. М. В. Афанасьєва. Одеса: Юридична література, 2016. С. 98–100.
63. Койчева О. С. Перспективи медіації як альтернативного способу вирішення податкових спорів. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2019. № 3. С. 72–81.
 64. Койчева О. С. Проблеми реалізації функцій Рахункової палати. *Наше право*. 2014. № 7. С. 104–109.
 65. Койчева О. С. Сутність принципів діяльності Рахункової палати та проблеми їх реалізації. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2014. № 3. С. 108–118.
 66. Койчева О. С. Фінансовий контроль як спосіб реалізації повноважень Рахункової палати. *Держава і право*. 2014. Випуск 65. С. 192–198.
 67. Койчева О. С., Білоус-Осінь Т. І. Адміністративно-правове забезпечення фінансових технологій в Україні. *Юридичний вісник*. 2019. № 3. С. 31–37.
 68. Койчева О. С., Білоус-Осінь Т. І. Теоретико-правові засади випуску та обігу державних цінних паперів. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2019. № 2. С. 73–82.
 69. Койчева О. С., Даниленко Ю. С. Транспарентність діяльності НБУ в умовах цифрових трансформацій. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 9. С. 326–329.
 70. Костюченко О. А. Правові проблеми банківської діяльності: посібник із проблем банківського права. К.: Криниця, 2003. 320 с.
 71. Кравцов Д. В. Фінансові правовідносини у сфері інвестиційної діяльності. *Актуальні проблеми держави і права: зб. наук, праць*. О.: Юрид. л-ра, 2007. Вип. 35. С. 432–435.
 72. Кравцов Д. В. Фінансово-правове забезпечення інвестиційної і інноваційної діяльності держави в XXI ст. Система фінансового права: проблеми теорії і правового регулювання: монографія. О.: Фенікс, 2011. С. 63–78.

73. Кучрявенко М. П. Податкове право. Х.: Легас; Право, 2013. 536 с.
74. Кушнарьова Т.С., Кучерявенко М.П. Система податкових органів. Х.: Торсінг, 2000. 240 с.
75. Латковська Т.А. Захист прав і законних інтересів платників податків в Україні. Права людини в Україні та у зарубіжних країнах: традиції та новації: колективна монографія / За заг. ред. Н. В. Мішиної. Львів- Торунь: Ліга-Прес, 2021. 688 с. С. 305–340.
76. Латковська Т.А. Історія та сьогодення української науки фінансового права. *«Правове життя сучасної України»: тези доповідей Міжнар. наук. конф. професор.-виклад. і аспірант, складу (21–22 травня 2010 р., м. Одеса).* О.: Фенікс, 2010. С. 289–291.
77. Латковська Т.А. Актуальні питання банківської системи як складової фінансової системи держави. Система фінансового права: проблеми теорії і правового регулювання: монографія. О.: Фенікс, 2011. С. 79–128.
78. Латковська Т.А. Місце фінансового права в системі галузей публічного права. *Ethical and Social Dimensions in Public Administration & Law. International Scientific Conference 17–18 may. Suceava, Romania. 2019.*
79. Латковська Т. А. Поняття та види джерел банківського права. *Наукові праці Одеської національної юридичної академії.* О.: Юрид. л-ра. 2010. Т. 9. С. 257–264.
80. Латковська Т.А. Правова природа податкових конфліктів. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія.* Чернівці, 2013. Вип. 1. С. 139–151.
81. Латковська Т.А. Предмет фінансового права та публічна фінансова діяльність. *Наше право.* 2011. № 2. Ч. 1. С. 102–107.
82. Латковська Т.А. Принцип недопустимості подвійного оподаткування. International scientific and practical conference *«Legal practice in EU countries and Ukraine at the modern stage».* Arad, Romania: «Izdevniecība Baltija Publishing», 25–26 January, 2019. P. 376–380.

83. Латковська Т.А. Пріоритетність публічних фінансових інтересів у фінансовій діяльності як один із принципів фінансового права. *Юридичний вісник НУ «Одеська юридична академія»*. № 3. 2012. С. 61–66.
84. Латковська Т.А. Проблеми реформування податкової системи України. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. Т. XXII. 2018. С. 62–71.
85. Латковська Т.А. Сучасний стан регулювання майнового оподаткування. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. Чернівці, 2017. Вип. 1. С. 66–77.
86. Латковська Т.А. Реформування пенсійної системи з метою забезпечення фінансової стабільності країни. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2021. Том XXIX. С. 136–143.
87. Латковська Т.А. Рішення Конституційного Суду – джерела банківського права? *Підприємництво, господарство і право*. 2006. № 1. С. 70–73.
88. Латковська Т.А. Розвиток науки фінансового права – запорука розвитку Української держави. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. Одеса: Юридична література. 2012. Том XI, частина 2. С. 9–18.
89. Латковська Т.А. Розвиток фінансово-правових відносин у сучасних умовах. *Актуальні проблеми держави і права: зб. наук, праць*. О.: Юрид. л-ра, 2010. Вип. 53. С. 464–469.
90. Латковська Т.А. Українська фінансово-правова наука: стан та перспективи. *Проблеми законності*. 2010. № 111. С. 83–90.
91. Латковська Т.А. Фінансово-правові питання формування центральних та державних банків в Україні, країнах центральноєвропейської та англосаксонської систем права: монографія. О.: Юрид. л-ра, 2007. 280 с.
92. Латковська Т.А., Марущак А.В. Правові основи контрольно-наглядових повноважень Національного банку України / Т.А. Латковська, А.В. Марущак. Чернівці: Технодрук, 2017. 160 с.

93. Латковська Т.А., Марушак А.В., Олексій У.О. Правові та теоретичні проблеми визначення Інтернет-банкінгу в Україні. *Financial and credit activities: problems of theory and practice*. 2021. № 1 (36). С. 27–34.
94. Латковський П.П. Проблеми термінологічних підходів до визначення поняття бюджетного контролю. *Публічне право: збірник наукових статей*. Київ. 2016. № 4.(24). С. 122–130.
95. Латковський П.П. Система бюджетного контролю. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»: збірник наукових статей*. Чернівці. 2016. № 3. С. 68–77.
96. Латковський П.П. Питання правового регулювання попереднього бюджетного контролю. *Юридичний вісник*. 2016. № 1. С. 188–193.
97. Латковський П.П. Контроль та нагляд у сфері бюджетної діяльності. *Актуальні проблеми держави і права*. 2016. № 76. С. 55–61.
98. Латковський П.П. Міжнародні валютні відносини та їх вплив на валютну політику країни. *Юридичний вісник*. 2021. № 6. С. 167–174.
99. Латковський П.П. Принципи бюджетного контролю та їх роль в регулюванні відносин в умовах цифрової трансформації. *Фінансове право в умовах цифрової трансформації: колективна монографія / за заг. ред. Т. А. Латковської*. Чернівці: Технодруку, 2021. 418 с. С. 214–260.
100. Лукашев О.А. Теоретичні проблеми системи фінансового права: монографія. Х.: Право, 2010. 304 с.
101. Макух О.В. Фінанси як об'єкт фінансово-правового регулювання. *Право та інновації*. 2016. № 3 (15). С. 46–52.
102. Макух О.В. Фінансові правовідносини: теорія, сучасний стан і тенденції розвитку: монографія / О.В. Макух. Харків: Право, 2016. 304 с.

103. Мамалуй О. О. Фінансово-правова норма як первинний елемент системи фінансового права. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції* 2018. № 4. С. 54–59.
104. Марущак А. В. Діяльність Пенсійного фонду України як позабюджетного цільового фонду у контексті реформувань пенсійної системи. *Juris Europensis Scientia*. 2021. № 6. С. 18–21.
105. Марущак А. В. Здійснення фінансового нагляду в умовах цифрової трансформації на прикладі Німеччини. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2021. Том XXVIII. С. 97–109.
106. Марущак А. В., Олексій У. О. Науково-нормативні підходи до визначення податкової політики. *Юридичний вісник*. 2021. № 1. С. 101–108.
107. Міхневич, Л. В. Фінансове право та наука фінансового права в ліцях Українських губерній Російської імперії. *Науковий вісник УжНУ*. Серія: Право. Випуск 54. 2019. С. 20–23.
108. Науково-практичний коментар до Податкового кодексу України: в 3 т. К.: Міністерство фінансів України, Національний університет ДПС України, 2010. 2389 с.
109. Нестеренко А. С. Правові засади формування та використання місцевих фінансових ресурсів в Україні: монографія. О.: Юрид. л-ра, 2006. 208 с.
110. Нестеренко А. С. Фінансова система України: проблеми теорії: монографія. Одеса: Фенікс, 2014. 576 с.
111. Нестеренко А. С. Функції фінансової системи. Система фінансового права: проблеми теорії і правового регулювання: монографія. О.: Фенікс, 2011. С. 129–150.
112. Нечай А. А. Актуальні питання фінансового права: правові основи публічних накопичувальних фондів: Монографія. Чернівці: Рута, 2004. 376 с.
113. Нечай А. А. Проблеми правового регулювання публічних фінансів та публічних видатків: монографія. Чернівці: Рута, 2004. 350 с.

114. Ніщимна С.О. Принципи публічного фінансового контролю. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»* 2013. № 1. С. 164–173.
115. Ніщимна С.О. Принципи публічної фінансової діяльності в Україні: монографія. Чернігів: ЧДІЕУ, 2013. 375 с.
116. Ніщимна С.О. Щодо розуміння принципів публічного фінансового контролю. *Наука і правоохорона*. 2013. № 2. С. 199–203.
117. Олексій У.О. До питання розвитку публічних фінансів в умовах цифрової трансформації. *Juris Europensis Scientia*. 2021. № 4. С. 33–36.
118. Орлюк О.П. Банківська система України. Правові засади організації. К.: Юрінком Інтер, 2003. 240 с.
119. Орлюк О.П. Фінансова система України: проблеми термінології та змісту. *Фінансове право*. 2007. № 1. С. 10–15.
120. Орлюк О.П. Фінансове право. Академічний курс: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2010. 808с.
121. Панфілов О.Є. Участь громадськості в бюджетному процесі. *Вісник асоціації фінансового права*. 2017. № 2. С. 86–92.
122. Панфілов О.Є., Сідор М.І. Правове регулювання віртуальних активів в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 9. С. 253–255.
123. Пархоменко-Цироцяняц С.В. Питання визначення віку настання дієздатності фізичної особи у податковому законодавстві. *Актуальні проблеми держави і права*. О.: Юрид. л-ра, 2009. Вип. 46. С. 160–167.
124. Пархоменко-Цироцяняц С.В. Поняття та значення об'єкта оподаткування для визначення податкового обов'язку платника податку. *Актуальні проблеми держави і права*. О.: Юрид. л-ра, 2007. Вип. 34. С. 187–194.
125. Пархоменко-Цироцяняц С.В. Право платника податку на податкову пільгу: теоретико-правові засади. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019 р. № 2. URL: <http://www.pap.in.ua>.
126. Пархоменко-Цироцяняц С.В. Правова природа податкових правовідносин. Система фінансового права: проблеми теорії і правового регулювання: монографія. О.: Фенікс, 2011. С. 151–177.

127. Пархоменко-Цироциянц С. В. Правові критерії розмежування платників податку з доходів фізичних осіб на резидентів та нерезидентів. *Актуальні проблеми держави і права*. О.: Юрид. л-ра, 2007. Вип. 35. С. 427–432.
128. Перепелица М. А. Правове регулювання статусу платників податків та зборів в Україні. Х.: Легас, 2003. 116 с.
129. Подцерковний О. П. Грошові зобов'язання господарського характеру: проблеми теорії і практики. К. Юстініан, 2006. 424 с.
130. Пришва Н. Ю. Правові проблеми регулювання обов'язкових платежів. К.: ЕксОб, 2003. 280 с.
131. Савченко Л. Законність як основний принцип діяльності органів фінансового контролю. *Фінансове право*. 2002. № 2. С. 52–56.
132. Савченко Л. Проблеми правового регулювання методології фінансового контролю. *Право України*. 2013. № 1–2. С. 159–165.
133. Савченко Л., Білоус В. Функції Міністерства фінансів України як органу, що здійснює фінансовий контроль. *Фінансове право*. 2003. № 9. С. 89–92.
134. Савченко Л. А. Деякі проблемні питання термінології у фінансовому праві щодо методів фінансового контролю. *Фінансове право*. 2007. № 1. С. 37–43.
135. Савченко Л. А. Здійснення контрольних заходів контрольно-рахунковими органами (порівняльний аналіз законодавства України і зарубіжних країн). *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2002. Випуск 131. С. 69–73.
136. Савченко Л. А. Методи фінансового контролю: проблеми визначення. Вчитель, Вчений... Під ред. М. П. Кучерявенко. Х.: Право, 2011. 340 с.
137. Савченко Л. А. Поняття фінансового контролю, його функції та об'єкти. *Актуальні проблеми держави і права*. 2001. Вип. 12. С. 274–281
138. Савченко Л. А. Правовий статус Рахункової палати України та Рахункової палати Верховної Ради Автономної Республіки Крим (порівняльна характеристика). *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2000. Вип. 82. С. 90–93.

139. Савченко Л. А. Правові основи фінансового контролю: навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2008. 504 с.
140. Савченко Л. А. Правові проблеми фінансового контролю в Україні. Ірпінь: Акад. ДПС України, 2001. 407 с.
141. Савченко Л. А. Фінансово-контрольне право: становлення та розвиток: монографія. Київ: Юріним Інтер, 2017. 400с.
142. Семчик О. О. Держава як суб'єкт фінансових правовідносин / За ред. Л. К. Воронової. К.: Юрид. думка, 2006. 116 с.
143. Система фінансового права: проблеми теорії і правового регулювання: монографія. За заг. ред.. С. В. Ківалова, Т. А. Латковської. Одеса: Фенікс, 2011. 236 с.
144. Сідор М. І. Бюджетний процес як вид юридичного процесу. *Актуальні проблеми держави і права*: зб. наук. праць. 2007. Вип. 35. С. 120–124.
145. Сідор М. І. Бюджетні повноваження Державної фіскальної служби України. *Наше право*: наук. – практ. журнал. К., 2015. № 6. С. 182–186.
146. Сідор М. І. Національний банк України як учасник бюджетного процесу в Україні. *Право та державне управління*: зб. наук. праць. Запоріжжя: КПУ. 2015. № 3 (20). С. 55–59.
147. Сідор М. І. Особливості правового статусу учасників бюджетного процесу на першій стадії бюджетного процесу. *Право.ua (Law.ua)*: наук. – практ. журнал. К: ЮНЕСКО, 2015. № 3. С. 140–146.
148. Сідор М. І. Особливості суб'єктного складу учасників бюджетного процесу на третій стадії бюджетного процесу. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*: зб. наук. статей. 2015. № 3. С. 89–100.
149. Сідор М. І. Фактори, що впливають на зміст бюджетного процесу в Україні. *Науковий вісник Академії муніципального управління*: зб. наук. праць: Серія «Право». Київ, 2015. Вип. 1. Ч. 2. С. 68–75.
150. Сідор М. І., Боднарук Ю. В. Зміст та структура бюджетного процесу. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «одеська юридична академія*. 2019. № 2. С. 101–111.

151. Сідор М.І. Вплив діджиталізації на здійснення фінансового контролю. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 379–383.
152. Сідор М.І. Фінансовий контроль та інформаційні технології. *Адміністративістика в умовах цифровізації: теорія, правове регулювання, практика*: монографія / авт. колектив: С.В. Ківалов, Л.Р. Біла-Тіунова, Т.А. Латковська та ін. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 800 с. С. 716–755.
153. Смичок Є.М. Судова доктрина бенефіціарного власника доходу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 1. С. 357–359.
154. Смичок Є.М. Вплив принципів податкового права на формування доктрини податкового права. *Право України*. 2020. № 4. С. 32–42.
155. Смичок Є.М. Динамічність розвитку судових доктрин при вирішенні податкових спорів. *Науковий вісник публічного і приватного права*. 2021. № 1. С. 118–123.
156. Смичок Є.М. Доказування при вирішенні податкових спорів. *Держава та регіони*. Серія «Право». 2020. № 4. С. 119–124.
157. Смичок Є.М. Оціночні поняття як причина формування судових доктрин у податковому праві. *Правові новели*. 2021. № 13. С. 160–166.
158. Смичок Є.М. Принципи податкового законодавства крізь призму практики Верховного Суду. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2020. № 8(36). Vol. 2. P. 191–198.
159. Смичок Є.М. Статичні судові доктрини із вирішення податкових спорів. *Правова позиція*. 2021. № 1. С. 108–112.
160. Смичок Є.М. Судово-доктринальний підхід до подолання прогалин у податковому законодавстві. *Приватне та публічне право*. 2020. № 3. С. 117–120.
161. Смичок Є.М. Теоретичні уявлення про статичність та взаємопов'язаність судових доктрин із вирішення податкових спорів. *Право і суспільство*. 2020. № 3. С. 266–270.
162. Смичок Є.М. Фіктивність контрагента та податкові вигоди платника податків: аналіз правових позицій верховного суду.

- KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2021. № 1(37). Vol. 2. P. 182–189.
163. Тараненко В.Є. Державні цільові фонди: навч.-метод. посіб. Дніпропетровськ: Дніпропетр. держ. фінансова академія. 2009. 58 с.
164. Теленик С.С., Смичок Є.М. Правова природа аналітичних матеріалів Департаменту податкових розслідувань ДПС України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 6/2021. С. 148–150.
165. Фінансове право України: підручник. Г.В. Бех, О.О. Дмитрик, І.Є. Криницький; За ред. М.П. Кучерявенка. К.: Юрінок Інтер, 2007. 320 с.
166. Фінансове право України: підручник. За ред. д-ра юрид. наук, проф. М.П. Кучерявенка. – Х.: Право, 2013. 400 с.
167. Фінансове право: навч. посібник (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання) / Т.А. Латковська, М.І. Сідор, О.С. Койчева. Одеса, 2019. 226 с.
168. Хошуляк В.В. Наука фінансового права у пострадянських країнах: проблеми та шляхи подальшого розвитку. *Порівняльне правознавство*. 2011. № 1. С. 186–190.
169. Хошуляк В.В. Поняття в системі науки фінансового права. *Актуальні проблеми держави і права: зб. наук, праць*. О.: Юрид. л-ра. 2011. Вип. 63. С. 284–290.
170. Хошуляк В.В. Становлення методологічних підходів у науці фінансового права. *Держава та регіони*. Сер. Право. 2011. № 1. С. 77–81.
171. Царьова Л.К. Базові фінансово-правові категорії: поняття і зміст. *Наукові праці Одеської національної юридичної академії*. 2004. Т. 3. С. 60–69.
172. Царьова Л.К. Банківське право: навч.-метод. посіб. Одес. нац. юрид. академія. О.: Поліграф, 2006. 180 с.
173. Царьова Л.К. Деякі проблеми визначення окремих елементів системи фінансового права. Система фінансового права:

- проблеми теорії і правового регулювання: монографія. О.: Фенікс, 2011. С. 207–234.
174. Царьова Л.К. Дискусійні питання щодо предмета та системи фінансового права. *Правове життя сучасної України: тези доповідей* Всеукр. наук, конф., 2008. С. 175–177.
175. Царьова Л.К. Організаційно-правові основи фінансового контролю в Україні: навч.-метод. посіб. О.: Юрид. л-ра, 1999. 80 с.
176. Царьова Л.К. Підстава відповідальності у фінансово-правових відносинах. *Актуальні проблеми держави і права: зб. наук, праць*. О.: Юрид. л-ра, 2001. Вип. 12. С. 48–52.
177. Цветков А. Визначення поняття «видатки бюджету» в теорії фінансового права та законодавстві України. *Підприємництво, господарство і право*. 2002. № 12. С. 82–84.
178. Чернадчук В.Д. Стан та перспективи розвитку бюджетних правовідносин в Україні: монографія. Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. 456 с.
179. Шевченко Н.В. Реформування системи державного фінансового контролю в Україні: проблеми та перспективи. *Вісник Української академії банківської справи*. 2010. № 2. С. 42–45.
180. Шутов М.І. Державний фінансовий контроль в Україні (теорія та практика). Одеса: Юрид. літ., 2004. 132 с.
181. Bondarenko, I.M., Burdin, M.Y., Kaganovska, T.Y., Latkovska, T.A., Ponomarenko, Y.A., Nadobko, S. V. Peculiarities of tax residency of individuals in modern conditions. *Journal of Advanced Research in Law and Economics*. 2019. Volume X. Issue 8. P. 2277–2281.
182. Bryane Michael, Tamara Latkovska. The FinTech Dividend: How Much Money Is FinTech Likely to Mobilize for Sustainable Development? *Global Policy*. 2021. Volume 12, Issue 5. November. Pages 677–688.
183. Koicheva Olha, Bilokur Yevheniia, Nehara Rodion State and Prospects of Development of Welfare Economics in Ukraine *Journal of Environmental Treatment Techniques*. Scopus. 2019. Volume 7, Issue 3, pp. 377–382.

184. Koicheva Olha, Public administration under modern conditions: concept, features, challenges: collective monograph (“Accounting chamber – the leading institution in the financial and control activity of the state” P. 232–248). Riga. 2020. 268 p.
185. Latkovska T. Administration of budget revenues. Public administration under modern conditions: concept, features, challenges: collective monograph (“Accounting chamber – the leading institution in the financial and control activity of the state” P. 214–231). Riga. 2020. 268 p.
186. Latkovska T., Kasianenko L. Procedural norms in the financially-legal regulation. Public finance: legal aspects: Collective monograph. Riga: Izdevnieciba «Baltija Publishing». 2019. 260 p. (P. 80–94).
187. Latkovska Tamara A, Rossikhin Vasyl V, Rossikhina Halyna V, Babichev Anatoliy V, Kyriy Valentyna V, Bondarenko Iryna M Special development features of the National Bank of Ukraine Monetary Policy in the frameworks of Financial Systems Management PalArch’s Journal of Archaeology of Egypt/ Egyptology. Scopus. 2020, 17(3), 1318–1332
188. Latkovska Tamara, Latkovskyi Pavlo, Podolska Anastasiia. Legal ways of double taxation resolving. Amazonia Investiga. Vol. 9. Núm. 26/Febrero. 2020. P. 365–371.
189. T.A. Latkovska, M.I. Sidor, T.O. Goloyadova, A.L. Kalimbet. The Practice of the Training on Stress Tolerance Increase of Ukrainian Students in the Sphere of Legal Education. International Journal of Higher Education. Vol. 8. № 8. 2019. P. 16–23.
190. Tamara Latkovska, Lyubov Bila-Tiunova Political and economic governance: a comparative analysis of Eastern European countries and Ukraine. Baltic Journal of Economic Studies. Web on Science. 2019. Vol. 5 Number 3. P. 91–98.
191. Tamara Latkovska, Oleksandr Sotula, Pavlo Latkovskyi, Ivan Hlynianyi. Constitutional Regulation and Financing of Elections Amazonia Investiga. 2019. Vol. 8. Núm. 20. P. 365–375.
192. Viktoriia V. Chaika, Liubov M. Kasianenko, Tamara A. Latkovska, Nadiia Yu. Pryshva, Vasyl V. Topchii. Legal Forms of Implementation

of Foreign Tax Policy in the Context of European Integration of Ukraine Research in Law and Economics. Scopus. V. 10. № . 1. P. 85–103. feb. 2020.

Нормативно-правові акти

193. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР (Редакція від 01.01.2020 № 27-IX). URL: www.rada.gov.ua
194. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. (Редакція від 01.07.2023 № 2709-IX). URL: www.rada.gov.ua
195. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. (Редакція від 31.03.2023 № 2849-IX). URL: www.rada.gov.ua
196. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. (Редакція від 22.06.2023 № 3137-IX). URL: www.rada.gov.ua
197. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. (Редакція від 30.06.2023 № 2970-IX). URL: www.rada.gov.ua
198. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26.01.1993 р. № 2939-XII. (Редакція від 19.08.2023 № 2479-IX). URL: www.rada.gov.ua
199. Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 04.04.1995 р. № 116/05-ВР. (Редакція від 31.03.2023 № 2849-IX). URL: www.rada.gov.ua
200. Про місцеве самоврядування: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. (Редакція від 21.07.2023 № 2827-IX). URL: www.rada.gov.ua
201. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14.01.1998 р № 16/98-ВР. (Редакція від 31.03.2023 № 2849-IX). URL: www.rada.gov.ua
202. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV. (Редакція від 06.05.2023 № 3035-IX). URL: www.rada.gov.ua
203. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України, від 23.09.1999 р. № 1105-XIV. (Редакція від 31.03.2023 № 2542-VIII). URL: www.rada.gov.ua

204. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 02.03.2000 р. № 1533-III. (Редакція від 31.03.2023 № 2849-IX). URL: www.rada.gov.ua
205. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. (Редакція від 18.06.2023 № 3111-IX). URL: www.rada.gov.ua
206. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 р. № 1058-IV. (Редакція від 15.04.2023 № 2981-IX). URL: www.rada.gov.ua
207. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV. (Редакція від 28.04.2023 № 2970-IX). URL: www.rada.gov.ua
208. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 р. № 1861-VI. (Редакція від 31.03.2023 № 2849-IX). URL: www.rada.gov.ua
209. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 08.07.2010 р. № 2464-VI. (Редакція від 01.05.2023 № 2980-IX). URL: www.rada.gov.ua
210. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23.02.2012 р. № 4452-VI. (Редакція від 18.06.2023 № 3111-IX). URL: www.rada.gov.ua
211. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 р. № 794-VII. (Редакція від 31.03.2023 № 2849-IX). URL: www.rada.gov.ua
212. Про Рахункову палату: Закон України від 02.07.2015 р. № 576-VIII. (Редакція від 31.03.2023 № 2849-IX). URL: www.rada.gov.ua
213. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 р. № 2258-VIII. (Редакція від 01.01.2023 № 2465-IX). URL: www.rada.gov.ua
214. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018 р. № 2473-VIII. (Редакція від 01.04.2023 № 2888-IX). URL: www.rada.gov.ua
215. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму та фі-

- нануванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX. (Редакція від 30.06.2023 № 2970-IX). URL: www.rada.gov.ua
216. Про платіжні послуги: Закон України від 30.06.2021 р. № 1591-IX. (Редакція від 01.04.2023 № 2888-IX). URL: www.rada.gov.ua
217. Концепція забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.08.2012 р. № 569-р. URL: www.rada.gov.ua
218. Про затвердження Порядку подання фінансової звітності: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2000 р. № 419. (Редакція від 02.12.2022 № 1327–2022-п). URL: www.rada.gov.ua
219. Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2002 р. № 228. (Редакція від 25.05.2023 № 517–2023-п). URL: www.rada.gov.ua
220. Про затвердження Порядку перерахування міжбюджетних трансфертів: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.12.2010 р. № 1132. (Редакція від 29.01.2021 № 51–2021-п). URL: www.rada.gov.ua
221. Про затвердження переліку обставин, що свідчать про наявність загрози виникнення або накопичення податкового боргу, і доказів існування таких обставин: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2010 р. № 1235. (Редакція від 10.06.2017 № 393–2017-п). URL: www.rada.gov.ua
222. Про затвердження Порядку здійснення місцевих запозичень: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.02.2011 р. № 110. (Редакція від 22.03.2023 № 234–2023-п). URL: www.rada.gov.ua
223. Про затвердження Порядку та умов надання субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам на виконання інвестиційних програм (проектів): Постанова Кабінету Міністрів України від 18.05.2011 р. № 520. (Редакція від 19.01.2013 № 18–2013п). URL: www.rada.gov.ua

224. Про затвердження порядку зупинення операцій з бюджетними коштами: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.01.2011 р. № 21. (Редакція від 29.01.2022 № 48–2022-п). URL: www.rada.gov.ua
225. Про деякі питання утворення здійснення внутрішнього аудиту та утворення підрозділів внутрішнього аудиту: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.09.2011 р. № 1001. (Редакція від 01.01.2023 № 12–2022-п). URL: www.rada.gov.ua
226. Про затвердження Положення про Пенсійний фонд України: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.07.2014 р. № 280. (Редакція від 01.01.2023 № 1289–2022-п). URL: www.rada.gov.ua
227. Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 р. № 375. (Редакція від 17.02.2023 № 130–2023-п). URL: www.rada.gov.ua
228. Про затвердження Положення про Державну казначейську службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.04.2015 р. № 215. (Редакція від 01.04.2021 № 247–2021-п). URL: www.rada.gov.ua
229. Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2015 р. № 537. (Редакція від 01.08.2020 № 653–2020-п). URL: www.rada.gov.ua
230. Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 3.02.2016 р. № 43. (Редакція від 30.05.2023 № 532–2023-п). URL: www.rada.gov.ua
231. Про затвердження Положення про Державну податкову службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 6.03.2019 р. № 227. (Редакція від 16.06.2023 № 598–2023-п). URL: www.rada.gov.ua
232. Про затвердження Порядку та умов надання субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію проектів у рамках Програми відновлення України: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.12.2021 р. № 1324 (Редакція від 06.05.2023 № 411–2023-п). URL: www.rada.gov.ua.

233. Про затвердження документів, що застосовуються в процесі виконання бюджету: Наказ Міністерства фінансів України від 28.01.2002 р. № 57. (Редакція від 01.03.2023 № z0315–23). URL: www.rada.gov.ua.
234. Про Порядок призупинення бюджетних асигнувань: Наказ Міністерства фінансів України від 15.05.2002 р. № 319. (Редакція від 26.07.2019 № z0667–19). URL: www.rada.gov.ua.
235. Про затвердження Положення про порядок проведення операцій пов'язаних з розміщенням облігацій внутрішніх державних позик: Постанова Національного банку України від 18.06.2003 р. № 248. (Редакція від 24.03.2023 № z0028500–23). URL: www.rada.gov.ua.
236. Про бюджетну класифікацію: Наказ Міністерства фінансів України від 14.01.2011 р. № 11. (Редакція від 06.06.2023 № v0011201–11). URL: www.rada.gov.ua
237. Про затвердження Порядку складання фінансової та бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, звітності фондами загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування: Наказ Міністерства фінансів України від 24.01.2012 р. № 44. (Редакція від 03.01.2023 № z1598–22). URL: www.rada.gov.ua.
238. Про затвердження Порядку відкриття рахунків у національній валюті в органах Державного казначейства: Наказ Міністерства фінансів України від 22.06.2012 р. № 758. (Редакція від 20.01.2023 № z1694–22). URL: www.rada.gov.ua.
239. Про затвердження Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів: Наказ Міністерства фінансів України від 23.08.2012 р. № 938. (Редакція від 07.02.2023 № z0104–23). URL: www.rada.gov.ua.
240. Про затвердження Порядку казначейського обслуговування державного бюджету за витратами: Наказ Міністерства фінансів України від 24.12.2012 р. № 1407. (Редакція від 20.01.2023 № z1694–22). URL: www.rada.gov.ua

241. Про затвердження Порядку казначейського обслуговування доходів та інших надходжень державного бюджету: Наказ Міністерства фінансів України від 29.01.2013 р. № 43. (Редакція від 01.01.2021 № z0510–20). URL: www.rada.gov.ua.
242. Про затвердження Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні: Постанова Правління Національного банку України від 29.12.2017 р. № 148. (Редакція від 08.10.2022 № v0205500–22). URL: www.rada.gov.ua.
243. Про затвердження Інструкції про порядок організації касової роботи банками та проведення платіжних операцій надавачами платіжних послуг в Україні: Постанова Правління Національного банку України від 25.09.2018 р. № 103. (Редакція від 01.07.2023 № v0076500–23). URL: www.rada.gov.ua
244. Про затвердження Правил визначення платіжних ознак та обміну банкнот, розмінних та обігових монет національної валюти України: Постанова Правління Національного банку України від 03.12.2018 р. № 134. (Редакція від 01.07.2021 № v0055500–21). URL: www.rada.gov.ua.
245. Про затвердження Положення про ліцензування банків: Постанова Правління Національного банку України від 22.12.2018 № 149. (Редакція від 21.04.2023 № v0051500–23). URL: www.rada.gov.ua.
246. Про затвердження Інструкції про порядок відкриття та закриття рахунків користувачам надавачами платіжних послуг з обслуговування рахунків: Постанова Правління Національного банку України від 29.07.2022 № 162. (Редакція від 01.04.2023 № v0018500–23). URL: www.rada.gov.ua.
247. Інструкція про безготівкові розрахунки в національній валюті користувачів платіжних послуг: Постанова Національного банку України від 29.07.2022 р. № 163. (Редакція від 01.08.2022 № v0163500–22). URL: www.rada.gov.ua.
248. Про затвердження Положення про випуск електронних грошей та здійснення платіжних операцій з ними: Постанова Національного банку України від 29.09.2022 р. № 210. (Редакція від 01.10.2022 № v0210500–22). URL: www.rada.gov.ua.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Зміст фінансової діяльності:

- А) формування, розподіл та використання фондів грошових коштів;
- Б) використання фінансів;
- В) контроль за використанням державних коштів;
- Г) забезпечення функціонування органів державної влади та управління.

2. Який орган здійснює управління фінансами?

- А) Рахункова палата;
- Б) податкова міліція;
- В) Національний банк України;
- Г) місцеві ради.

3. Який фонд належить до централізованих фондів грошових коштів?

- А) фонд оплати праці;
- Б) фонд соціального страхування на випадок безробіття;
- В) фонд економічного стимулювання;
- Г) інноваційний фонд.

4. Методи здійснення фінансової діяльності?

- А) фінансування та кредитування;
- Б) ревізії та перевірки;
- В) власні приписи та укладання договорів;
- Г) облік та аналіз.

5. Фінансове право – це:

- А) підгалузь адміністративного права, норми якої регулюють суспільні відносини, що виникають у процесі діяльності, спрямованої на формування, розподіл, перерозподіл та викори-

стання централізованих і децентралізованих фондів коштів та інших фондів публічного характеру, необхідних для функціонування держави й органів місцевого самоврядування.

- Б) публічна галузь українського права, норми якої регулюють суспільні відносини, що виникають у процесі діяльності, спрямованої на формування, розподіл, перерозподіл та використання централізованих і децентралізованих фондів коштів та інших фондів публічного характеру, необхідних для функціонування держави й органів місцевого самоврядування.
- В) публічна галузь українського права, норми якої регулюють суспільні відносини, що виникають у процесі діяльності, спрямованої на формування, розподіл фондів коштів, необхідних для функціонування держави й органів місцевого самоврядування.

6. Фінансове право – це:

- А) галузь права, яка містить юридичні норми, що регулюють відносини, які виникають під час здійснення державного управління;
- Б) галузь права, яка містить юридичні норми, що регулюють відносини, які виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання;
- В) галузь права, яка містить юридичні норми, що регулюють суспільні відносини, що виникають у процесі формування, розподілу й використання фондів коштів;
- Г) галузь права, яка містить юридичні норми, що регулюють відносини, які виникають у процесі формування доходів держави та органів місцевого самоврядування.

7. Основним методом фінансового права є:

- А) імперативний
- Б) диспозитивний
- В) метод узгодження

8. Фінансове право складається

- А) із Загальної та Особливої частин
- Б) із Загальної та Спеціальної частин
- В) не складається з частин

9. Система фінансового права – це:

- А) зовнішня форма права, як система нормативно-правових актів й інших правових форм, в яких відображені норми фінансового права
- Б) внутрішня форма права, його будова за галузями та інститутами
- В) зовнішня форма права, його будова за галузями та інститутами
- Г) внутрішня форма права, як система нормативно-правових актів й інших правових форм, в яких відображені норми фінансового права

10. Джерелами фінансового права є:

- А) Конституція України, Закони України «Про систему оподаткування», «Про митний тариф»;
- Б) Конституція України, Податковий кодекс України, Бюджетний кодекс України, Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю»;
- В) Рішення Конституційного суду та судовий прецедент
- Г) міжнародний договір та правовий звичай

11. Фінансово-правова норма – це

- А) загальнообов'язковий припис компетентного державного органу з приводу мобілізації, розподілу та використання коштів централізованих та децентралізованих фондів
- Б) загальнообов'язковий припис компетентного державного органу з приводу мобілізації, та використання коштів централізованих та децентралізованих фондів

В) загальнообов'язковий припис компетентного державного органу з приводу розподілу та використання коштів централізованих та децентралізованих фондів

12. У чому полягає особливість фінансових правовідносин?

- А) виникають у процесі формування, розподілу та використання фондів коштів;
- Б) однією зі сторін завжди є фізична особа;
- В) однією зі сторін завжди є фінансовий орган;
- Г) мають майновий характер.

13. В якій частині фінансово-правової норми визначається поведінка сторін фінансових відносин:

- А) у диспозиції;
- Б) у санкції;
- В) у гіпотезі;
- Г) у всіх вищезазначених.

14. Що визначає гіпотеза фінансово-правової норми?

- А) відповідальність за правопорушення у галузі фінансової діяльності;
- Б) умови, за яких можуть виникати у фізичних та юридичних осіб юридичні права і обов'язки у галузі фінансової діяльності;
- В) поведінку сторін фінансових відносин;
- Г) права та обов'язки суб'єктів фінансових правовідносин.

15. Фінансово-правова норма виражена:

- А) у нормативній формі;
- Б) у категоричній формі;
- В) диспозитивній формі;
- Г) письмовій формі.

16. Структура фінансово-правової норми складається:

- А) гіпотези, санкції
- Б) гіпотези, диспозиції, санкції
- В) об'єкт, суб'єкт, зміст

17. Особливість санкції фінансово-правової норми:

- А) є одним з видів державного примусу
- Б) має імперативний характер
- В) має бланкетний характер

18. За характером фінансово-правових норм, що лежать в основі фінансових правовідносин, ці відносини поділяються:

- А) постійні, періодичні, разові
- Б) регулятивні, охоронні
- В) матеріальні, процесуальні

19. Склад фінансових правовідносин:

- А) об'єкт, суб'єкт правовідносин
- Б) об'єкт, суб'єкт правовідносин, зміст правовідносин, підстави виникнення, зміни та припинення правовідносин
- В) об'єкт, суб'єкт правовідносин, зміст правовідносин

20. Фінансовий контроль може здійснюватися:

- А) державними органами;
- Б) муніципальними органами;
- В) аудиторськими компаніями;
- Г) усіма переліченими суб'єктами.

21. Об'єктом фінансового контролю завжди виступають:

- А) державні органи, установи та організації, їх структурні підрозділи;
- Б) підприємства, установи, організації, що беруть участь у формуванні, розподілі та використанні фондів грошових коштів;

- В) грошові та інші правовідносини, що виникають у межах фінансової діяльності;
- Г) окремі аспекти фінансово-господарської діяльності підконтрольних суб'єктів, що відображають рух публічних фінансів.

22. Який з наведених критеріїв не слугує для виокремлення виду фінансового контролю?

- А) сфера здійснення;
- Б) суб'єкт здійснення;
- В) порядок здійснення;
- Г) час здійснення.

23. Принципи фінансового контролю:

- А) чітко визначені у чинному законодавстві України;
- Б) визначені у міжнародних документах;
- В) не визначені у нормативно-правових актах.
- Г) передбачені підзаконними нормативно-правовими актами.

24. Що з наведеного переліку не відноситься до різновиду перевірки?

- А) фактична;
- Б) камеральна;
- В) зустрічна;
- Г) додаткова;
- Д) підсумкова.

25. Контрольні повноваження ВРУ реалізуються:

- А) на першій стадії бюджетного процесу;
- Б) на другій та третій стадіях бюджетного процесу;
- В) на всіх стадіях бюджетного процесу.

26. Кабінет Міністрів України може:

- А) самостійно проводити ревізії;
- Б) здійснювати бюджетний та податковий контроль;

- В) приймати рішення про проведення перевірки робочими групами центральних органів виконавчої влади та їх територіальних органів фінансово-господарської діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади, а також суб'єктів господарювання державного сектору економіки.
- Г) не здійснювати фінансовий контроль.

27. Рахункова палата:

- А) є органом ВРУ;
- Б) підпорядкована та підконтрольна ВРУ;
- В) здійснює контроль від імені ВРУ.
- Г) взаємодіє з ВРУ при здійсненні фінансового контролю.

28. Принцип єдиного рахунка Державного бюджету реалізує:

- А) Державна казначейська служба України;
- Б) Державна аудиторська служба України;
- В) Міністерство фінансів України;
- Г) Рахункова палата.

29. Який з перелічених органів не може застосовувати у своїй діяльності аудит:

- А) Рахункова палата;
- Б) аудиторська фірма;
- В) Державна аудиторська служба України;
- Г) Державна казначейська служба України;

30. Що з наведеного переліку не відноситься до різновиду перевірки?

- А) фактична;
- Б) камеральна;
- В) зустрічна;
- Г) додаткова;
- Д) підсумкова.

31. Найбільш глибокий метод фінансового контролю, який представляє собою взаємопов'язаний комплекс перевірок фінансово-господарської діяльності підприємств, установ і організацій, що проводиться за допомогою певних прийомів фактичного і документального контролю:

- А) обстеження;
- Б) ревізія;
- В) перевірка;
- Г) експертиза.

32. Чи здійснюють фінансовий контроль головні розпорядники, розпорядники бюджетних коштів нижчого рівня?

- А) так;
- Б) ні;
- В) так, але лише за використанням бюджетних коштів одержувачами бюджетних коштів, в частині забезпечення цільового використання та своєчасного повернення бюджетних коштів, а також подання звітності;
- Г) так, здійснюють фінансовий контроль за використанням державного бюджету та місцевих бюджетів.

33. Який з варіантів відноситься до фінансового контролю, в залежності від методів:

- А). державний;
- Б) обстеження;
- В) суспільний;
- Г) документальний.

34. Головне завдання органів казначейства:

- А) бере участь в роботі по розвитку і вдосконаленню страхової діяльності в країні;
- Б) аналізує валютно-фінансові проблеми;
- В) організація і здійснення контролю за виконанням бюджету, управління доходами і витратами бюджету;
- Г) виявлення, попередження і припинення податкових злочинів і правопорушень.

35. Що виступає об'єктом контролю з боку Рахункової палати?

- А) дохідна частина державного бюджету;
- Б) видаткова частина державного бюджету;
- В) дохідна та видаткова частина державного та місцевих бюджетів;
- Г) надходження до державного бюджету та їх витрачання.

36. Що з наведеного НЕ відносять до складу бюджету?

- А) Спеціальний фонд
- Б) Страховий фонд
- В) Резервний фонд
- Г) Загальний фонд

37. Який з елементів Не є складовою бюджетної системи України?

- А) бюджет області
- Б) бюджет Автономної Республіки Крим
- В) зведений бюджет району
- Г) бюджет територіальної громади селища

38. Який з наведених нормативно-правових актів є основним щодо регулювання бюджетних правовідносин?

- А) Податковий кодекс України
- Б) Фінансовий кодекс України
- В) Цивільний кодекс України
- Г) Бюджетний кодекс України

39. Що з переліченого НЕ відноситься до принципів бюджетної системи України?

- А) принцип субсидіарності
- Б) принцип повноти
- В) принцип ефективності та результативності
- Г) принцип відповідальності учасників бюджетного процесу

40. Які з перелічених суб'єктів НЕ є суб'єктами бюджетних правовідносин?

- А) органи державної влади
- Б) одержувачі бюджетних коштів
- В) фізичні особи
- Г) держава

41. Яка з характеристик може бути застосована до категорії «бюджет»?

- А) нормативно-правовий акт
- Б) кошторис доходів та витрат
- В) централізований фонд грошових коштів
- Г) всі наведені

42. На яких суб'єктів не розповсюджуються приписи бюджетно-правових норм?

- А) розпорядники бюджетних коштів
- Б) одержувачі бюджетних коштів
- В) отримувачі бюджетних коштів
- Г) всі наведені суб'єкти

43. Яка характеристика може бути застосована щодо бюджетного права?

- А) комплексний правовий інститут
- Б) субінститут
- В) підгалузь
- Г) самостійна галузь права

44. До методів бюджетного регулювання належать:

- А) балансові методи
- Б) методи відсоткових відрахувань
- В) надання міжбюджетних трансфертів
- Г) встановлення надбавок до загальнодержавних податків

45. Бюджетне регулювання – це:

- А) надання коштів з місцевих бюджетів до державного бюджету з метою збалансування доходів і видатків державного бюджету
- Б) надання коштів з державного бюджету місцевим бюджетам з метою збалансування доходів і видатків усіх бюджетів
- В) надання коштів з місцевих бюджетів іншим місцевим бюджетам у формі субсидій
- Г) надання коштів з державного бюджету місцевим бюджетам з метою збалансування доходів і видатків місцевих бюджетів

46. Міжбюджетні відносини – це

- А) відносини між публічно-правовими утвореннями щодо регулювання бюджетних правовідносин
- Б) відносини між публічно-правовими утвореннями щодо організації та здійснення бюджетного процесу
- В) відносини між публічно-правовими утвореннями щодо регулювання бюджетних правовідносин та здійснення бюджетного процесу
- Г) відносини між публічно-правовими утвореннями щодо забезпечення відповідних бюджетів фінансовими ресурсами, необхідними для виконання їх функцій

47. Механізм вертикального вирівнювання полягає у:

- А) законодавчому закріпленні за кожним рівнем бюджетної системи доходних джерел та повноважень на здійснення видатків
- Б) виділенні фінансової допомоги бюджетам нижчого рівня за допомогою єдиних форм міжбюджетних трансфертів
- В) дотриманні державних соціальних гарантій
- Г) наданні запозичень бюджетам нижчого рівня

48. Видатки між бюджетами розподіляються на підставі:

- А) принципу збалансованості
- Б) принципу субсидіарності

- В) принципу справедливості та неупередженості
- Г) принципу обґрунтованості

49. У чому полягає сутність бюджетного дефіциту?

- А) перевищення джерел фінансування над доходами
- Б) тимчасовий касовий розрив при виконанні бюджету
- В) перевищення доходів над видатками
- Г) від'ємною різницею між зведеними показниками доходів і видатків бюджету

50. Що не є складовою частиною бюджетної класифікації

- А) класифікація боргу
- Б) класифікація фінансування
- В) класифікація кредитування
- Г) класифікація міжбюджетних відносин

51. Яка класифікація видатків не передбачена в чинній бюджетній класифікації?

- А) відомча
- Б) функціональна
- В) територіальна
- Г) програмна

52. Що з наведеного НЕ відноситься до стадій бюджетного процесу?

- А) виконання бюджету
- Б) бюджетне планування
- В) складання проекту бюджету
- Г) звітування про виконання бюджету

53. Зі скількох читань складається друга стадія бюджетного процесу?

- А) три читання
- Б) п'ять читань

- В) два читання і підписання Президентом України
- Г) одне пленарне засідання

54. Який з наведених нормативно-правових актів визначає порядок здійснення третьої стадії бюджетного процесу?

- А) Податковий кодекс України
- Б) Бюджетний кодекс України
- В) Закон України «Про Кабінет Міністрів України»
- Г) Закон України «Про Регламент Верховної Ради України»

55. Що з переліченого НЕ відноситься до видів звітності про виконання бюджету?

- А) річна звітність
- Б) оперативна звітність
- В) місячна звітність
- Г) піврічна звітність

56. Які з перелічених суб'єктів НЕ є учасниками бюджетного процесу?

- А) розпорядники бюджетних коштів
- Б) органи державної влади
- В) держава
- Г) органи місцевого самоврядування

57. Коли Кабінет Міністрів України повинен подати проект державного бюджету на розгляд до Верховної Ради України?

- А) не пізніше 15 жовтня
- Б) не пізніше 1 жовтня
- В) не пізніше 15 вересня
- Г) не пізніше 1 грудня

58. Закон України «Про Державний бюджет України» повинен бути прийнятий до:

- А) 31 жовтня
- Б) 1 листопада

- В) 1 грудня
- Г) 31 грудня

59. У Бюджетній декларації визначаються:

- А) основні прогностичні макропоказники економічного і соціального розвитку держави
- Б) частка внутрішнього валового продукту, яка буде розподілена через дохідну частину бюджету держави
- В) напрями фіскальної політики та заходи щодо їх втілення
- Г) частка бюджетного дефіциту у ВВП

60. Хто має повноваження щодо подання проекту державного бюджету на розгляд до Верховної Ради України?

- А) всі суб'єкти законодавчої ініціативи
- Б) народні депутати
- В) Президент України
- Г) Кабінет Міністрів України

61. У випадку не затвердження проекту державного бюджету на наступний рік до 31 грудня:

- А) автоматично діє проект закону про державний бюджет на наступний рік як в дохідній, так і у видатковій частині
- Б) продовжує дію закон про державний бюджет на поточний рік в розмірі 1/12 видаткової частини Загального фонду щомісяця
- В) держава залишається без бюджету
- Г) Президент України одноособово затверджує указ щодо обмеження дії поточного закону про Державний бюджет у наступному періоді

62. Який орган складає місячний звіт про виконання Державного бюджету України?

- А) Кабінет Міністрів України
- Б) Міністерство фінансів України
- В) Державна казначейська служба України
- Г) Комітет ВРУ з питань бюджету та бюджетної діяльності

63. Характерними ознаками податку є:

- А) встановлення вищим органом законодавчої влади, обов'язковість, поворотність, оплатність, адресність
- Б) безповоротність, безоплатність та добровільність
- В) встановлення вищим органом законодавчої влади, обов'язковість, індивідуальна безповоротність, безоплатність, адресність.
- Г) обов'язковість, індивідуальна безповоротність, безоплатність, адресність;

64. В залежності від методу справляння податки поділяються на:

- А) загальнодержавні та місцеві
- Б) особисті та реальні
- В) прямі, реальні та особисті
- Г) прямі та непрямі

65. Податкові правовідносини виникають на підставі:

- А) закону
- Б) реєстрації особи як платника податку
- В) наявності об'єкта оподаткування
- Г) закону та досягнення відповідного віку

66. Дієздатність фізичних осіб-платників податків наступає з:

- А) 16 років
- Б) 18 років
- В) вік законодавчо не встановлений
- Г) 14 років

67. В якому з документів НЕ визначається сума податкового зобов'язання платника податків?

- А) податкова декларація
- Б) податкова вимога

- В) податкове повідомлення-рішення
- Г) податковий розрахунок

68. Хто з зазначених осіб не може визначати суму податкового зобов'язання?

- А) контролюючий орган
- Б) податковий агент
- В) податковий керуючий
- Г) платник податку

69. Який з наведених документів направляється платники в разі порушення строку сплати податкового зобов'язання?

- А) податковий розрахунок
- Б) податкове повідомлення
- В) акт
- Г) податкова вимога

70. Які з перелічених операцій можуть здійснюватися з майном, що знаходиться в податковій заставі, без узгодження з контролюючим органом?

- А) надання в оренду
- Б) продаж майна
- В) безоплатне передання майна у власність іншій особі
- Г) використання майна

71. Яка з обставин НЕ є підставою для застосування адміністративного арешту майна?

- А) порушення строку сплати податку
- Б) відсутність ліцензії, якщо така потрібна
- В) недопущення перевіряючих до проведення документальної податкової перевірки
- Г) порушення правил відчуження майна, що перебуває у податковій заставі

72. Який з наведених податків є непрямим?

- А) податок на прибуток підприємств
- Б) плата за землю
- В) акцизний податок
- Г) єдиний податок

73. Який податковий період не встановлений для податку на прибуток?

- А) місяць
- Б) квартал
- В) три квартали
- Г) рік

74. Яка зі ставок податку не встановлена при справлянні податку на прибуток?

- А) 15%
- Б) 18%
- В) 20%
- Г) 3%

75. Які з платників ПДВ не підлягають відповідній реєстрації?

- А) особи, що самостійно виявили бажання бути платниками ПДВ
- Б) особи, які реалізують конфісковані товари
- В) фізичні особи, які перевозять з собою через митний кордон товари в обсягах, що оподатковуються
- Г) інвестори за угодами про розподіл продукції

76. Яка з операцій не підлягає оподаткуванню ПДВ?

- А) продаж товару
- Б) безоплатне передання товару
- В) передання у схов майна
- Г) орендна плата за користування майном

77. Зовнішні запозичення держави є:

- А) джерелом покриття профіциту Державного бюджету України;
- Б) принципом побудови фінансової системи України, що закріплений Конституцією;
- В) засобом зменшення дефіциту Державного бюджету України.
- Г) стратегією держави.

78. До квазіфіскальних операцій відносяться:

- А) сплата великих податків;
- Б) перевезення залізничним транспортом пільгових категорій пасажирів;
- В) операції з давальницькою сировиною;
- Г) міжбюджетні трансферти.

79. До органів, що приймають участь у управлінні державним боргом відносяться:

- А) Державна фіскальна служба України;
- Б) Національний банк України;
- В) Міністерство інфраструктури України;
- Г) Державна колекторська служба України.

80. До функцій державного кредиту відносяться:

- А) забезпечувальна;
- Б) контролююча;
- В) фіскальна;
- Г) компенсаторна.

81. Місцевий борг це:

- А) загальна сума боргових зобов'язань села;
- Б) загальна сума боргових зобов'язань селища;
- В) загальна сума боргових зобов'язань міста;
- Г) загальна сума боргових зобов'язань області.

82. Що з наведеного НЕ відносять до цільових публічних фондів грошових коштів?

- А) Пенсійний фонд
- Б) Резервний фонд
- В) Фонд гарантування вкладів фізичних осіб
- Г) Фонд соціального страхування України

83. Яке законодавство про публічні цільові фонди грошових коштів є визначальним?

- А) фінансове законодавство
- Б) господарське законодавство
- В) законодавство про працю
- Г) адміністративне законодавство

84. Який з наведених нормативно-правових актів є основним щодо регулювання пенсійного страхування?

- А) Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»
- Б) Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття»
- В) Законом України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»
- Г) Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»

85. Що з переліченого НЕ відноситься до джерел формування Фонду гарантування вкладів фізичних осіб?

- А) початкові збори
- Б) регулярні збори
- В) спеціальні збори
- Г) резервні збори

86. Які з перелічених груп суб'єктів є учасниками Фонду гарантування вкладів фізичних осіб?

- А) може бути будь-яка особа за власним бажанням
- Б) фізичні особи – вкладники банківських установ

- В) всі банківські установи, що діють на території України
- Г) всі суб'єкти господарювання, що мають відкриті рахунки у банківських установах

87. Які з видатків не належать до публічних?

- А) видатки бюджету міста Одеси
- Б) видатки спеціального фонду Державного бюджету
- В) видатки Пенсійного фонду України
- Г) видатки всеукраїнської політичної партії

88. Які з видатків не є поточними за економічною класифікацією?

- А) оплата праці
- Б) реконструкція навчального корпусу
- В) оплата електроенергії
- Г) видатки на відрядження

89. Які з елементів не є складовими частинами кошторису?

- А) доходи кошторису
- Б) загальний фонд кошторису
- В) спеціальний фонд кошторису
- Г) борг кошторису

90. Які з дій НЕ відбуваються в рамках процедур кошторисно-бюджетного фінансування?

- А) складання кошторису
- Б) облік кошторису
- В) виконання кошторису
- Г) затвердження кошторису

91. Які з перелічених об'єктів НЕ фінансуються з бюджетів?

- А) школи-інтернати
- Б) притулки для неповнолітніх
- В) релігійні організації
- Г) Національна академія наук України

92. Що з наведеного НЕ відноситься до сфери публічно-правового регулювання банківського права?

- А) порядок реєстрації банків
- Б) відносини між банком та клієнтом
- В) порядок функціонування банківської системи
- Г) відносини між банком та Національним банком України

93. Яке законодавство є визначальним для банківської діяльності?

- А) фінансове законодавство
- Б) адміністративне законодавство
- В) кримінальне законодавство
- Г) господарське законодавство

94. Який з наведених нормативно-правових актів є основним щодо визначення засад функціонування банківської системи?

- А) Податковий кодекс України
- Б) Бюджетний кодекс України
- В) Закон України «Про Національний банк України»
- Г) Закон України «Про банки та банківську діяльність»

95. Хто може випускати готівкові кошти в Україні?

- А) Національний банк України
- Б) Міністерство фінансів України
- В) Державна казначейська служба України
- Г) Національний банк України та уповноважені банки

96. Якими первинними документами оформляються видаткові касові операції?

- А) видаткова відомість
- Б) видатковий касовий ордер
- В) журнал видаткових операцій
- Г) книга обліку видаткових операцій

97. Які операції суб'єкти господарювання можуть проводити між собою та з фізичними особами в готівковій формі без обмежень суми?

- А) розрахунки за товари та послуги
- Б) сплата податків
- В) благодійна допомога
- Г) погашення боргу

98. Який ліміт каси встановлено для підприємств торгівлі?

- А) 10000 грн.
- Б) 150000 грн.
- В) ліміт каси для таких підприємств не встановлюється
- Г) ліміт каси встановлюється індивідуально для кожного підприємства

99. Хто затверджує вимоги до здійснення безготівкових розрахунків та відкриття рахунків в банку?

- А) Кабінет Міністрів України
- Б) Національний банк України
- В) Державна податкова служба України
- Г) Верховна Рада України

100. Який орган формує золотовалютний резерв України?

- А) Кабінет Міністрів України;
- Б) Верховна Рада України;
- В) Національний банк України;
- Г) Міністерство фінансів України.

101. Що не є валютними цінностями:

- А) іноземні грошові знаки у вигляді банкнотів, казначейських білетів, монет і в інших формах, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території відповідної іноземної держави;
- Б) іноземні касові ордери;

- В) метали платинової групи, доведені (афіновані) до найвищих проб відповідно до світових стандартів;
- Г) золоті монети.

102. Золотовалютний резерв України складається з:

- А) Державного та місцевих бюджетів;
- Б) Державного бюджету та публічних цільових фондів;
- В) активів, що визнані світовим співтовариством як міжнародні і призначені для міжнародних розрахунків;
- Г) валютних сховищ усіх комерційних банків на території України.

103. Відповідно до діючого валютного законодавства НБУ видає наступні види ліцензій:

- А) генеральна та індивідуальна;
- Б) індивідуальна та колективна;
- В) одноразова та багаторазова;
- Г) дисконтна та бланкова.

104. Без письмового декларування фізична особа може вивезти з України валюту на суму:

- А) еквівалентну 10 тис. доларів США;
- Б) еквіваленту ринкової вартості 10 унцій золота за курсом НБУ;
- В) еквіваленту 10 тис. грн.;
- Г) еквівалентну 10 тис. євро.

105. Агентом валютного нагляду є:

- А) фізичні або юридичні особи, що мають валютні цінності;
- Б) комерційні банки;
- В) Національний банк України;
- Г) вихідці з Південно-Східної Азії.

Зміст

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.	3
СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.	4
ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ.	5
ПЛАНІ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	67
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ.	73
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ І ВМІНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ (ІСПИТ).	86
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.	90
ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ.	90
ПЕРЕЛІК НЕОБХІДНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.	91
Додаток 1	
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ.	115

Навчальне видання

Тамара Анатоліївна ЛАТКОВСЬКА

Михайло Іванович СІДОР

Тетяна Олексіївна ГОЛОЯДОВА

ФІНАНСОВЕ ПРАВО

Навчально-методичний посібник

Освітня програма підготовки здобувачів вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня
в Національному університеті «Одеська юридична академія»,
галузь знань – 08 «Право», спеціальність – 081 «Право»

Видання друге, доопрацьоване і доповнене

Електронне видання

В авторській редакції

Ум-друк. арк. 4,62.
Зам. № 2310–05.

Видавець ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.
e-mail: fenix-izd@ukr.net